פרשת **מטות-מסעי** תשפ"ג לפ"ק | גליון תתתק"ו שנה כ"ו

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

גני גרק יצ"ו

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
דבש תפרים - לקיטת תפרים ..... ב
קדו"ש יאפ"ר כו' ..... ג
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ה
פינת קרת ..... ו
חוקים להזורחם ..... ז
פשיבה בהלכה ..... ח
לשכת הסופרים ..... ט
לוח החילולא ..... יא
דבר בעתו ..... יב
נועם שיחת ..... יג
פשולחן מלכים ..... יד
דבר היתפוש ..... טו

אגרת פרק א'

להכנסת מודעות, מול טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437
כל הזכויות שמורות ©

כל רודפיה השיגוה בין המצרים

המולה רבתי ותכונה גדולה ועצומה ריחפה בהלל הכפר, וכי לא לחינם הוא שהכפר אשר ממוקם במקום שומם ונידח יזכה לאורח נשגב ונעלה הלא הוא המלך המהולל והנכבד אשר לא מזמן שלט על מדינות רבות וחיתתו הפיל על כל יושביה, אמנם ביום מן הימים כאשר כמה מפקדים וקצינים המרידו את האנשים בקצה המחנה ואספו אגודות אגודות של שכירי חרב ומשוללי נימוסין וכבשו בכח הזרוע את ארמון המלוכה ואת המלך בכבודו ובעצמו לקחו בשביה כשידיו כבולות בשלשלאות של ברזל.

משנגנבה השמועה לאזני בני הכפר שהמלך מלווה בשוביו עומדים לפוש בהכפר לחניית בינים, יצאו בני הכפר במזון וצידה מלובשים במיטב מלבישהם לקבל פני מלכם הגדול, והנה לפתע הגיחה מרכבה שחורה ובחריקת גלגלים נעצרה, והמלך ירד ממנה בבגדים קרועים ושסועים כשראשו מורכן כלפי מטה.

בני הכפר לא ידעו איך להגיב בראשונה, וכאילו מאליהם התחילו להוזיל דמעות חמות אשר מחד גיסא היו דמעות של גיל ורנה על אשר זכו להיות אכסניא להמלך האהוב והמהולל, אך מאידך גיסא בכו משברון לבם לראות האיך שהמלך ששלט בכל המדינות נתון ביד שוביו בצורה משפילה ומחפירה כנגב הנמצא במחתרת, ובאלו רגשות מעורבים עמדו מול פני מלכם.

משל זה מביא רבינו ז"ל בספרו הק' ברך משה (פ' מסעי עמ' רצא) בשם הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, הנמשל מובן מאליו, דהנה כפי אשר מובא בספה"ק עבודת ישראל לפרש הפסוק (איכה א, ג) כל רודפיה השיגוה בין המצרים, שעתה בימי בין המצרים המלך מלכו של עולם כביכול שט בעולם ומתהלך בה, ועתה הוא הזמן המוכשר לקבל פני מלכינו בהיותו קרוב אלינו, אבן אם יתבונן אדם לרגע קט הרי יזיל דמעה כמים בשני מובנים, כי קודם יבוא ההתרגשות אשר אנו קרוצי חומר זוכים לקבל פני המלך בעולם השפל ולחוש בקרבתו, אמנם מצד שני אם מתבוננים בבחינה של מלך אמור ברהטים הרי נפשינו עלינו תשתוחח מצער גלות השכינה.

ומפיים רבינו ז"ל אשר דבר זה מביא רוח נחמה והתחזקות לבני ישראל באורך גלותם, ע"ד שאחז"ל משל לשפחה שהלכה לשאוב מים מן הבאר ונפל כדה של חרס לתוך הבאר, והיתה מצטערת ובוכה, עד שבאתה שפחת המלך לשאוב ובידה כלי של זהב ונפל אותו כלי שם, התחילה הראשונה לשורר, אמרה מי שיוציא כד של זהב יוציא כד של חרס עמו, ובכן מאחר ששכינתא בגלותא אזי בטוחים אנו בזאת כי בשעה אשר ה' יושיע ציון ויבנה ערי יהודה, ויכונן בית המקדש על תילו, ממילא יוושעו גם בני ישראל ובמהרה נזכה לראות בנחמת ציון וירושלים והימים האלו יתהפכו לששון ולשמחה בביאת משיח צדקינו ומלכינו בראשינו בב"א.

Cong. Yetev Lev
D'Satmar
Kiryas Joel

קהל יטב לב
ד'סאטמאר
קרית יואל יצ"ו

ביהמ"ד הגדול | ביהמ"ד אבני צדק | ביהמ"ד ישמח משה | ביהמ"ד אהל מיכא | ביהמ"ד ברך משה | ביהמ"ד בית ברוך | ביהמ"ד בית מרדכי | ביהמ"ד בית שמואל בנימין | ביהמ"ד עטרת זקנים | ביהמ"ד בית רוב | ביהמ"ד ויואל משה | ביהמ"ד דברי חיים | ביהמ"ד רב טוב | ביהמ"ד דברי יואל | ביהמ"ד בית שמואל | ביהמ"ד קדושת ירט | ביהמ"ד מהרש"א | ביהמ"ד בית אלעזר | ביהמ"ד בית מנחם זאב | ביהמ"ד בית חיים רוד | ביהמ"ד ליזענסק

Main Office: 16 Garfield Road | Monroe, NY 10950 | **Tel.** 845.774.4040

בעזהשי"ת

ערב שבת פנחס תשפ"ג לפ"ק

מודעה

הננו בזה להודיע שבשבועות הבעל"ט

ישבות

כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

במקום נופש

בבעטלעהם - ניו העמפשער

עד פרשת עקב הבעל"ט

להזכרות אפשר להתקשר לה"הויז בחור"

845-774-4040 Ext. 12

בברכת שבתא טבא

הנהלת הקהלה

"זה הדבר אשר צוה ה'" להאמין שכל היוצא מפי ראשי עם קודש הוא כציווי ה' עצמו

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'. יש לומר, כי משה דיבר על "**ראשי המטות**", ואמר "**לבני ישראל**" שירגילו בני ישראל עצמם "**לאמר**" על דברת ראשי המטות "**זה הדבר אשר צוה ה'**" רצ"ל, **שכל היוצא מפי החכם בדורו יהיה בעיני עם ה' כאילו ה' ציוה לעשות כן, כי מסתמא רוח ה' נוספה ברועה צאן קדשים.**

חתם סופר (תקס"ג)

אופן הנכון בשמיעת דברי הצדיק, שיחפש בדבריו תועלת לתורה ועבודה ותשובה

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'. "**קבלתי מרבותינו הקדושים**", אותן השומעים דברי תורה מצדיקי הדור, מחוייבים להתבונן בעומק הדבר ולחטות אוזן לכל מלה ומלה, כדי שיתבוננו מדבריהם איזה הנהגה לעבודתו ית"ש, **כי הנה בודאי רוח ה' דיבר בם, ודיבורם דבר כללי מגיע תועלות לכל נפש מישראל.** וכך קבלתי מרבותי, שיטה אוזן לדברי הצדיקים **אפילו אינו מבין כעת איזה תועלת, אף על פי כן יקשור ציור הדברים בהם במחשבתו, ובמשך הזמן יעזרהו הש"י להתבונן מדבריהם עמקיות ותועלת גדול**, כי לא לחינם שמע דיבורים כאלה מהנשמה הכוללת כמה אלפי נשמות, והוא בקבלה ובנסיון.

אבל האנשים המטים אזן לשמוע אם הוא דבר נחמד למראה עינים, עיני בשר, בפסוק או במדרש, ובאם לדעתו הקלושה בתחלת התבוננותו לא יסבול הפסוק או המדרש דברי הצדיק, אזי ידחה הדבר ממחשבתו חלילה חלילה, כי מי שכן מנהגו, **רחוק הוא מישועה בהסתופפו בצל הצדיקים.** וזהו: **וידבר משה** בכל דור, הדעת נקרא 'משה' (ראה זוה"ק ח"ב רכא, א) **אל ראשי המטות לבני ישראל** 'בני **ישראל**' הם החשובים, כנודע מדריגת 'בני ישראל' בזוה"ק (ח"א קעד, א) **ו'ראשי המטות'** הם אותם המטים ראשם לשמוע מבני ישראל החשובים דברי תורה ויראה, דיבר משה אל אותם הראשים המטים אזן לבני ישראל '**לאמר**' ר"ל שיתבוננו בדבריהם אמירה פנימיות בלחישה, כנודע תואר 'אמירה' הוא בחשאי (שם ח"א טז, ב) '**זה הדבר אשר צוה ה' שיגיע לו מפנימיות הדבר איזה תועלת לתורה ולעבודה ולתשובה**, ולא יתבוננו אל גשמיות ופשוטן של דברים, **כי יש בדבריהם אמירה בחשאי לכל נפש מישראל, ואם לא יבין כעת, הנה עתיד להתבונן** וכנ"ל, השם יתברך יהיה בעזרינו.

אגרא דכלה

קריאת פסוק שמע ישראל ופר' ואהבת בכונת מסי"פ מכפרת על הנפש

ואת הערים אשר תתנו ללוים את. שש ערי המקלט אשר תתנו לנום שמה הרוצח ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר (לה, ו) בהעיר לב להבין ולדעת יש לרמז בזה, כי מצוה זו נוהגת בכל זמן, כי התורה נצחית וע"כ אפי' בזמן הזה יש לה שייכות, והוא תיקון למכה נפש בשגגה, ר"ל **מי ששגג בחטאים ועונות ומשחית את נפשו שיעשה תיקון זה בקבלת עול מלכות שמים באהבה שלימה ובמסירות נפש גדול באמת בכל לבבו לחש"י**, בהששה תיבות: 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, והמה בחינת '**שש ערי מקלט**'. '**ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר**' הוא בחי' פרשה ראשונה של קרי"ש, שהוא 'ואהבת' שיש בה מ"ב תיבות, והיינו קבלת אהבתו ית' ותורתו בכל לב ונפש, **וע"י המסירות נפש באמת בכל לבבו לקבל עליו עול מלכות שמים, וע"י קבלתו באמת אהבת השי"ת בכל לבבו, בזה נתכפר לו על שחכה את נפשו בשגגה.**

אוהב ישראל

השפעות טובות לישראל ק"ו מאוה"ע

וחיה לכם מפאת נגב ממדבר צין על ידי אדום (לד, ג) נראה לפרש "**על פי מה ששמעתי ממורי מהר"י סג"ל**" (הרב הקדוש מלובלין זלללה"ה) שאמר **הטעם שהשי"ת חזר על כל אומה ולשון לקבל התורה עד שבאו ישראל וקיבלו עליהם**, שהוא אינו מובן, דאין דבר נעלם מאתו ית"ש, והיה יודע שלא יקבלוה למה חזר עליהם. ואמר הטעם, **כדי שיוכל השי"ת להשפיע לישראל הרבה השפעות טובות**, שיהיה לו טענה הגונה: אם משפיע לעכו"ם עוברי רצונו שלא רצו לקבל את התורה, על אחת כמה וכמה לישראל שקיבלו תורתו איך ראוי להשפיע להם עושר חכמה וכבוד. וזה: '**וחיה לכם פאת נגב תימנה**' שיהיה 'לכם' השפעות גשמיות עושר וכבוד עם ה'**פאת נגב**', החכמה שהיא בחינת דרום, בסוד 'הרוצה להחכים ידרים' (ב"ב כה:). ואמר: '**ממדבר צין**', שזכו לזה כשהיה הקב"ה רוצה ליתן להם התורה במדבר סיני: '**על ידי אדום**' שלא רצה לקבל, עי"ז היה לו להשי"ת ית"ש טענה עצומה, כאמור.

אמת ליעקב [ולהנה"ק בעל "מלא הרועים" זי"ע]

זהרורי אורה
למספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות איתנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

ראשית פתח מעלות הקדושה הוא הזריזות לעסק התורה, ומשם ואילך יוכל להתעלות מעלה מעלה

ויסעו מרפידים ויחנו במדבר סיני. הנה היצר הרע כשמתעה את האדם מדרך הטוב חלילה בתחלה משים בלבו של אדם עצלות **ואם האדם לא יתגבר עליו בכל כוחו להיות זריז מתוך שהוא מתעצל לעמוד בבוקר לעבודת בוראו מתוך כך הוא בא לידי ביטול תורה ומתוך שאינו עוסק בתורה הוא בא לידי תאוות רעות חלילה, על כן העיקר הוא להתגבר על יצרו צריך האדם לעשות כל מגמתו ולראות שיבא לידי מדת הזריזות ומתוך כך הוא מזדרז את עצמו לעסוק בתורה והתורה מלמדו להזהר מתאוות רעות וממעשים רעים.** וזהו ביאור הכתובים 'ויסעו מרפידים' פירוש כיון שהסיעו עצמם מן הריפוי ידים היינו מן העצלות, **'ויחנו במדבר סיני'** היינו תורה שהיו עוסקים בתורה. **'ויסעו ממדבר סיני'**, פירוש שעל ידי עסק התורה לא היו צריכים עוד לעשות תחבולות להתגבר על יצרם לעסוק בתורה רק בתחלה, ואחר כך נעשה דברי תורה ערבים עליהם והיו עוסקים בתורה כאדם העושה בשלו ואין מי שימחה בידו והיתה התורה מלמדם איך לשבר התאוה. וזהו **'ויחנו בקברות התאוה'**, פירוש שקברו את התאוה שלא היו מתאוים לתאוות רעות ח"ו.

עבודת ישראל

תפילה

תפילה אינה בקשת צרכי עוה"ז בלבד אלא גנוז בה עבודה רבה לגבוה, לעשות נח"ר להקב"ה כו'

וידבר וגו' אל ראשי המטות, דידוע דנשמת ישראל יש להם שורש למעלה ופרי למטה וכו' והנה כל תפלתינו הגם שמדברים מצרכי העוה"ז, כוונתו צריך להיות רק בשביל השורש שיתעלה למעלה מעלה בהשפעות אור הקדושה ממרום עליון כדי לעשות נח"ר להקב"ה שנעשה רצונו בכוונת הבריאה שיהא הדביקות ממטה למעלה וכו', **וחיינו לא יחל דברו – לא יעשה דבריו חולין כענין בקשת צרכי עוה"ז לשמה בלבד, רק ככל היוצא מפיו יעשה, שיהיה בבחי' עשיה ועבודה רבה לשמים ע"י קדושת אותיות התפילה.** (עיי"ש)

דברי חיים

אף זכות 'סור מרע' כשלעצמו מספיק שיהיה כח בתפילתו לפעול ישועות גדולות

לא יחל דברו חיינו כי האדם צריך לידע בעצמו שכח הדיבור שיש בו הוא חלק אלקי ממעל וכו', וכשהאדם עושה את עצמו דירה נאה לשכינה הק', ועושה מצות ומעש"ט ואפילו כשאינו במדרגה הגדולה, אלא שהוא אוסר איסר על נפשו **חיינו שאינו עושה דבר האסור והוא רק סור מרע, אז ממילא הקב"ה שוכן בו ואז כל היוצא מפיו יעשה** וגו', כי נודע שלכן אנו צריכין לומר כל התפלות בפה ולא די במחשבה כי הדיבור הוא בחי' מלכות ועולם העשי' נגד מלכות, **ואנו רוצים שהש"י ישמע לקול תפילתינו ויתן את הדברים שאנו מתפללים עליהם להמשיכם לעולם העשי', ע"כ צריך לומר בפה וכו'. ולכן אל יחשוב את 'דבריו', היינו כח תפילתו במו פיו חולין.**

שפת אמת

מי שבידו להתפלל להמתיק הדינים מעל ישראל ואינו עושה כן, נקרא חוטא

ויסעו ויחנו. רוצה לומר מה שנסעו מקדמונו של עולם קצת וקלקלו באיזה עולם. ויחנו פירש שהיה הצדיקים שביניהם מתקנים כנ"ל כו', ולפעמים היו ממתיקים הדינים שנתעוררו על ידי המעשה לא טוב. ולפעמים היו מעוררים רחמים כל עולם לפי ענינו # ולכן הצדיקים הבאים אחריהם יוצאים בעקבותיהם ועושים גם כן כמעשיהם בב' קצוות כנ"ל # וזהו מוצאי בקר רוצה לומר שהם ממציאים ופועלים רחמים הנקרא בקר # וערב תרנין הם הדינים הנקראים ערב וממתיקים אותם לרחמים ונמצא גם הם מרננים ברנה ושמחה ואור ליהודים אמן.

ומי שבידו להתפלל ולהמתיק אותם ואינו עושה זאת הוא נקרא חוטא כמש"ה גם אנכי חלילה לי מחטוא מחדול להתפלל כו', **שלא היה איזה דין חלילה על איזה אדם ולא היו ממתיקים אותו זה לא היה כלל, שלא היה המכשלה הזאת תחת ידם שיראו איזה דינין ולא היו מתפללים וממתיקים כי תיכף ומיד התפללו ופעלו בתפלתם הזכה ועובדות הכשרות להמתיק הכל ולהפכו לרחמים.**

נועם אלימלך

וידבר משה אל ראשי המטות, ונ"ל עפ"מ שפי המפרשים על הא דדרשו חז"ל היום לעשותם ומחר לקבל שכרם ושכר מצוה בהאי עלמא ליכא, קשה הלא הקב"ה שומר משמרתה של תורה והרי כתיב ביומו תתן שכרו, ולא תלין פעולת שכיר, אלא דקיימ"ל אם שלח הבעה"ב שליח לשכור הפועלים אינו עובר על לא תלין, וידוע דהתורה נתנה לנו מפי הי עי"י משה א"כ הוי מצוות התורה עי"י שליח לכן ליכא חששא דלא תלין, והנה קיימ"ל נמי שאין בעה"ב עובר בלית אא"כ הפועל תבעו, אבל אם אינו תבעו אינו עובר, ובזה יבואר דמשרע"ה נתנבא בכה ואף בזה הדבר, כי בעת שאמר בבחיי כה אמר הי הוה עי"י שליח, ובעת שאמר בבחיי זה הדבר אשר צווה הי הוה השכינה עצמו מדברת מתוך גרונו בלא שליח, ולפי"ז נראה דלבני עליה אמר משה בבחיי זה הדבר אף דבזה הוה עי"י הקב"ה בעצמו ויתחייב בליית, מ"מ הרי אם הפועל אינו תבעו אינו עובר, והבני עלייה ודאי לא יתבעו שכרם בעוה"ז עולם עובר, ביודעם חן ערך שכרם המתוקן להם לעוה"ב בעלמא דקשוט, משא"כ להמון עם אמר משה בבחיי כה אמר הי דבזה הוה שליח מאת הקב"ה, וא"כ אף אם יתבעו שכרם בעוה"ז מקוצר שכלם, הרי אין הקב"ה עובר בליית כי שוכרם וציווים עי"י שליח.

(ישמח משה)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותינו הקדושים עצי התמרים

הסימן הנכון של רועה ישראל הנאמן, שאהוב על יראי ה' ושנוי להערב רב

וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה שנים עשר אלף חלוצי צבא. וברש"י ד"ה **וימסרו. להודיעך שבחן של רועי ישראל כמה הם חביבין על ישראל** כו'. ודברי רש"י תמוהין, שהרי אצל 'עוד מעט וסקלונו' נאמר זאת על "העם", שהם ערב רב, ורק הם שרצו לסוקלו, ואילו בפרשתנו שלא רצו לילך למלחמה היו אלו הצדיקים, בכדי שלא ימות משה, ועוד יש להבין מהו שבחם של הרועים, והרי שבחן של ישראל הוא, שבחרו שלא להלחם בשונאיהם המדינים, ובלבד שלא ילקח מהם משה, וביותר יש לתמוה, שהרי כשאמרו עוד מעט וסקלוני, היה זה מפני שלא היה איכפת להם במיתתו, והרי שלא היה אהוב עליהם בשעה זו.

אך יש לבאר דברי רש"י באופן אחר - **ויסוד דברים אלו שמעתי מהגה"ק מהר"י ט"ב אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל, ונתבארו כאן הדברים בעזהשי"ת באר היטב** - ודקדק עוד בהלשון "רועי ישראל", שנוהגים את צאנם ואינם מונהגים על ידי ישראל, ולכן לא יגורו מפני איש, ומתריעים ולוחמים לתקן ולגדור פרצות הדת, ולא ישובו אחור מפחד תקיפי הקהל, וממילא אהובים הם דוקא על הצדיקים, ואילו הרשעים שונאים אותם עד שרוצים לסקלם. **וזהו שפירש"י שבחם של רועי ישראל, שאינם כמנהיגים הנמשכים אחר העם, ומשתדלים לשאת חן בעיני תקיפי העדה, ומעלימים עין מלתקן ולחזק בדקי הדת, ואדרבה בהיותם רועים נאמנים לעמם, מוסרים הם נפשם להלחם נגד כל המהרסים ומחבלים בכרם ה', ומשניאים עצמם בכך על הרשעים וזהו שבחם, כי בהנהגתם זו מוסיפים ומעמיקים הם בלבות הצדיקים רחשי אהבה כלפיהם, בעוד שמשנאי ה' כמו ערב רב ישנאום בתכלית השנאה.**

טעם ודעת [למרן פוה"ד הגר"מ שטערנבוך שליט"א ראב"ד י"ם] (מטות, דף קנ"ז)

ויקצוף משה על פקודי החיל וגו'. אפשר לרמז כי כתיב כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו וגו', דידוע דעיקר המלחמה היא מלחמת היצר כמו שפירש"י במלחמת הרשות הכתוב מדבר, ופי' המפרשים דהיינו מלחמת היצר דהרשות נתונה לכל אדם להטות לבו לטוב או להפכו והבחירה חפשית, וצריך האדם שידמה בעיניו מדי יום יום שבא ללחום מלחמתו ולא ידמה שכבר גבר על יצרו ושב ממלחמתו, וזש"ה כי תצא למלחמה על אויבך, שתדע שאתה יוצא למלחמה על היצה"ר אז ונתנו הידך, משא"כ אם ידמה בעיניך שאתה שב ובא מהמלחמה, וזש"ה ויקצוף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי המאות הבאים מצבא המלחמה, כלומר שנדמה להם שכבר באו מצבא המלחמה והם צדיקים גמורים, כי כבר אמרו ע"ז חז"ל אפי' כל העולם אומרים צדיק אתה תהא בעיניך וכו'.

(ייטב לב)

☆

איש כי ידור נדר להי או השבע שבועה לאסור איסר על נפשו לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה. וי"ל בהקדם מה דאיתא ביורה דעה הלכות צדקה (סימן רנ"ה ס"ג), כתב הרמ"א ז"ל אם חשב בלבו ליתן איזה דבר לצדקה חייב לקיים מחשבתו, ואין צריך אמירה וכו', ויש אומרים דאם לא הוציא בפיו אינו כלום. ואמרתי דהא דלא מהני אם חשב

בלבו זהו דוקא אצל פשוטי עם שמחשבתם עשוי להשתנות, אבל אצל צדיקים שאין חושבים במחשבתם רק מה שהוא רצון הבורא, בודאי אצלם די בזה אם נודרים אף במחשבה בעלמא. וז"ש איש כי ידור נדר להי', דהנה איש נקרא האיש המורם מעם, דאצלו יחשב נדר, אף שהוא רק להי' בלתי להי' לבדו, שאין לזולתו שום ידיעה כלל, והיינו אף שהוא רק במחשבה לבד נדרו נדר גמור, אבל מי שאינו במדרגה זו צריך לשבוע שבועה ולאסור איסור על נפשו, ורק ככל היוצא מפיו יעשה, להוציא בשפתיו, כי על ידי המחשבה לבד אינו נחשב לנדר רק כשהוציא בשפתיו.

(קדושת יו"ט)

☆

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן. ויובן דאיתא במדרש בשעת מתן תורה ראו ישראל מלאכי השרת עשויים דגלים והתאוו להם ומלא הקב"ה משאלותם, אך איתא במדרש אחר להיפך כי התאוו לשור שבמרכבה ועשו העגל, וכתב בחת"ס לבאר דהמתאוים לשור שבמרכבה היו שארי ישראל, אבל משה ואהרן הם התאוו לדגלים, ולכן אחר פרשת הדגלים אמר הקב"ה, ע"כ, וזהו הביאור אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאות"ם, רומז על ענין הדגלים כמו שדרשו חז"ל אין דגלים אלא צבאות שנאמר דגל מחנה יהודה לצבאותם, וע"ז אמר הכתוב ביד משה ואהרן, ללמדינו שזכו בנ"י לענין הדגלים רק בזכות משאלותם של משה ואהרן, אשר התאוו לזה בשעת מתן תורה כאשר ראו מלאכי השרת עשויים דגלים, ומלא הקב"ה משאלותם.

(ברך משה)

☆

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה'. ונראה לפרש לפי מה שכתב בנועם אלימלך לתרץ טענת או"ה שבני ישראל בטלין ברוב לגבייהו כי אתם המעט מכל העמים, עפ"מ דקי"ל דבדבר הדבוק צריך ביטטול כנגד כל הדבוק, וכאשר בנ"י עושים רצונו של מקום הרי הם דבוקים בו ית"ש, וכשאנו דבוקים בו ית' אינם יכולים לבטל אותנו ע"כ, והנה כתיב על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, וכתב בעצ"ח דהכוונה בחנייתם ובמסעם היה בהם השראת השכינה ע"ש, וא"כ י"ל דלהכי לא נתבטלו בנ"י ברוב האומות אע"ג דניידי, משום דהשכינה שרויה בהם והיו דבוקים בו ולכן לא יכלו האומות לבטל אותם, וזהו ביאור הכתוב אלה מסעי בנ"י אשר יצאו בנ"י מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן, והביא בילקוט ראבוני שנרמז כאן שאר הגליות שעתידין היו להגלות כי אלה מסעי בני ישראל ר"ת אדום מדי בבל יון ע"כ, ולכן מאחר שיגלו בנ"י בין האומות ונתבטל קביעותם נתעורר החשש שמא יתבטלו ברוב האומות, ע"ז המשיך ואמר ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה', דהשכינה הקי שרויי עמנו ואנחנו דבוקים בו יתי"ש ע"כ אינם יכולים לבטל אותנו.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

רמזי שמות הפרשיות לימי עינו וגלותינו, וגאולתינו ופדות נפשינו בב"א

'**מטות מסעי דברים**', **המה תמיד בין המצרים, לאפוקי** 'פנחס' **דלאו בכל שנה הוי בין המצרים. נ"ל רמז לתמידין הללו בעוה"ר**, כי בחורבן בית המקדש נאמר ותרד פלאים (איכה א, ט), השליך משמים ארץ תפארת ישראל (איכה ב, א), ואין מטה יותר מארץ, כמ"ש (תהלים מד, כו) כי שחה לעפר נפשינו דבקה לארץ בטננו, וכמו שאמרו חז"ל (מגילה דף ט"ז ע"א) כשהן עולין עולין עד כו', וכשהן יורדין יורדין עד לעפר, והיינו מטה מטה שני חורבנין. והיינו '**מטות**' ר"ל שני פעמים מטה מטה, כי ידוע כי בתחילה גלו לבבל או לרומי, אחר כך גם שם לא עמדו ונתפזרו כידוע מהרמב"ם, ויסעו ויתהלכו מגוי אל גוי ומממלכה לממלכה, והיינו '**מסעי**' ואחר כך '**דברים**' נתקיים בהם כל דברי נביאים שנתנבאו פורעניות דברים קשים כגידין, כי דבור לשון קשה כי כבר נתקיים הכל. אחר כך הגיע עת לחננה '**ואתחנן**' כי מקודם שנתקיים דברי נביאים שתם תפילתם, סכות בענן לך מעבור תפילה (איכה ג, מד). '**עקב**' הסוף יהיה '**ראה**' יראו כל בשר כי גאל ה' את עמו, חשף את זרועו קדשו (ישעיה נב, י). '**שופטים**' יכונו ללצים שפטים (משלי יט, כט), שבט מוסר לגיו כסילים מצירי ישראל למשנאי אשלם (האזינו לב, מא). '**כי תצא**' יצאו כל צבאות ה' מארץ גלותם. '**כי תבא**' את הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה (תבא כו, א), כי יקבצנו לארצנו, ואז אתם '**נצבים**' כולכם לפני ה' אלקיכם (נצבים כט, ט), כי יעביר רוח הטומאה מן הארץ ומל ה' אלקיך את לבבך כו' (שם ל, ו), ולא יהיה עוד שורש פורה ראש ולענה איש אשר לבבו פונה היום מעם ה' אלקיך (שם כט, יז). ואז '**וילך**' לשון יחיד ויחן ישראל כולם בלב אחד לאביהם שבשמים, וילך איש ישראל ממדריגה למדריגה, כענין שפירשו ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה (זכריה ג, ז). ועל פי מה שפירשתי בהפטורת שמות (ישעיה כז, ו) הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל, ואז יהיה מדריגת ישראל בשמותם דהיינו למעלה ממלאכים כי שרית עם אלקים (וישלח לב, כט), כמו שאמרו חז"ל עתידין ישראל שיהיו מחיצתן לפנים ממלאכי השרת, שנאמר (בלק כג, כג) כעת יאמר ליעקב כו' (במדב"ר פ"כ, כ). ואחר כך '**האזינו**' תורת אלקינו, כי דרוש ידרוש לעמו, ופעמינו ירוצו לשמוע דברי עתיק יומין, והיו עיניך רואות את מוריך (ישעיה ל, כ), כאמרם (ע"ז דף ב.) יקח הקב"ה ספר תורה בחיקו ויגלה טעמי תורה. אחר כך '**וזאת הברכה**' עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו (ישעיה סד, ג), והוא הברכה האמיתית עדי עד ולנצח נצחים עולם הבא אחר התחיה. אחר כך '**בראשית**', כי יחדש עולמו ונעוץ סופו בתחילתו אשרי המחכה ויגיע אמן. **ישמח משה** (דברים ד"ה עוד נ"ל)

פנינים מתורתן של מרן רבי"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "קדושת יואל" אשר על מכבש הדפוס

נמסר לנו בתשו"ח ע"י מערכת "ליקוטי אורה"

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' (ל ב). פירש"י נאמר כאן זה הדבר, ונאמר בשמוטי תורן (ויקרא יז ב) זה הדבר, מה להלן נאמרה לההרן ולבניו ולכל בני ישראל וכו', אף זו נאמרה לכולם. ויש לעיין למה כאן מדוע נאמר קרא הכא וידבר משה אל ראשי המטות, דמשמע מזה שלא נאמרה פרשה זו רק לראשי המטות בלחוד.

ונראה לפרש דמלינו לפעמים כי היכי הרע מסית את האדם לעבור על רצון בוראו, על ידי שמפתהו ומראה לו כי בזה יעשה מצוה גדולה, כגון נדר דלפי ראות העין הוא מצוה גדולה לעשות לעצמו גדר וסייג בשום ענין בעבודת הבורא, אבל בשמת אמרו (נדרים כב.) הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו מקריב עליו קרבן, עוד אמרו (במדב"ר פכ"ג ס"ק) כי יצחי המלך היו לו ס' אלף עיירות, וכולם נתרצו עבור שבועת אמת.

ובזה יבאר כוונת רש"ל, שאמר כאן זה הדבר ובאמר בשמוטי תורן זה הדבר, ואמו ילפינן דכמו בשמוטי תורן הגם שנראה כמצוה גדולה, שהרי הוא מעלה קרבן לה', מכל מקום מליצת לשמת עבירה היא בידו ומייבים עליה כרת, כן הוא לענין נדרים, דעל פי רוב אין זה מצוה (ע' נדרים ח. ט:), הגם דלפי הנראה עושה זה מצוה גדולה, ודבר זה נמסר רק לראשי המטות להורות מתי הוא מצוה ומתי הוא עבירה. ולזה אמר הכתוב, וידבר משה אל ראשי המטות לייקא, לבני ישראל לאמר ז"ה הדב"ר אשר צוה ה', שראשי המטות ילמדו את בני ישראל בכל דבר אם זהו בכלל מצוה שצוה ה' או לא.

דרשה בק"ק הוניאד יצ"ו, הובא בעטרת יהושע
פ' חקת עמוד צט, ופ' עקב עמוד מט, אשר שמע בעצמו מרבינו ז"ל באותה דרשה

ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד וגו', ויבואו בני גד ובני ראובן ויאמרו אל משה וגו', אם מצאנו חן בעיניך יותן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזה אל תעבירנו את הירדן (לב ה-ה), ואמר כך כתיב (פסוק לג) ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן ולחצי שבט מנשה בן יוסף את ממלכת סיחון מלך האמורי וגו'. ולכאורה קשה דהא ממלכה לא נאמו אל משה רק בני גד ובני ראובן בבקשת אחוזה מעבר לירדן, אם כן למה הוסיף משה בעת הנתינה לתת את עבר הירדן גם לחצי שבט מנשה בן יוסף.

אך הענין הוא, כי משה רבינו אמר בזה לבני גד ובני ראובן, דתדעו שבכל מקום שמתייבים ישראל בדין שתשרה שם קדושתו של יוסף הצדיק, ועל כן אי אפשר לשתי שבטים מישראל להתייצב בעבר הירדן מבלי שילכו עמם מבני בניו של יוסף הצדיק, בכדי שישריש שם נטיעה מקדושת יוסף הצדיק להיות להם לשמירה על המקום. ולכן אף שחצי שבט המנשה לא בקשו לגאול מעבר לירדן כלל, עם כל זה גזר משה בלילך עמהם, מאחר שהמה מבני בניו של יוסף, כדי להיות שמה שמירה על המקום שיהיו להתנהג שם בקדושה כראוי.

וכמו כן הוא בענייננו, שבאנו הנה למדינת אמעריקא שהיא ארץ מלאה טומאה וזוהמא, ראיכים לראות שבכל מקום תשרה קדושת יוסף הצדיק, וכבר כתב הרמב"ם ז"ל (הל' יו"ט פ"ו הכ"ח) דבכל פעם שיש קיבוץ בני ישראל ראיכים להעמיד שוטרים שישגיחו על כל עניני קדושה, עיי"ש.

מתוך דרשה באסיפת מלמדים, מפי הרה"ח ר'
מרדכי שוואַרץ ז"ל

[ומן הראוי לציין, כי ידוע שגם בקרב הקהילה קיים רבינו ענין זה, ולשורך זה מינה את הרה"ח ר' יחזקאל ווערצבערגער (משמש) ע"ה להשגיח על עניני חלו, וכמה פעמים שמע מותו רבינו 'וואס טוט זיך מיטן חלי שבט המנשי' (ע' דברים כט ז).

ובן יסופר, כי בתקופה הראשונה לאחר שהעתיק רבינו מקום מושבו לעיר קרית יואל י"ו, הגיעו לפניו ראשי הקהילה את התקנות שתיקנו בכל ענייני הנראים, וכשעיין רבינו בזה אמר, 'מ'האט פארגעסן

פון די ערשטע מקום, יעדע מיליטע יאוד לחלף האבן זוי ערשט ע ווערד מיט ע שטרענגע קאנטראלע וו ס'זאלן זיין מיי שבט המגשי, ס'לחלף האבן קדושת יוסף הצדיק'. ואכן פקד רבינו למנות 'וועד הלניעות' שיעמדו על משמרת הקודש. (מפי הגה"ח ר' אלימלך שלמה שווארץ שליט"א שו"ב)].

אגב, יש ליין דבאיגה זו מתאמרע משמיה דהרה"ק מהרי"ד מבעלזא זללה"ה, וכמו שהובא בספר יד כהן (להרה"ג ר' יצחק דוד כהן פריעדמאן ז"ל, רמה"כ פפפע יג"ו) בפרשתן בשם תומתו הרה"ק ר' שלמה גפן זי"ל מה שמעת מפי הגה"ק מהר"ש מהר"ש ענגעל מראשמימשלע זי"ע, איך שפעט אחת היה במרחץ בקרלסוב ביחד עם הרה"ק מבעלזא זללה"ה, ובעת טמירת בגדי תורה דקדק הרה"ק מבעלזא זללה"ה מדוע הוסיף משה ליתן את עבר הירדן גם לחצי שבט מנשה, הלא הם לו ביקשו את זה כלל.

וביאר, דמה שביקשו בני גד ובני ראובן להשאר בעבר הירדן, היה מפני שידעו ובינו ברוח קדשם כי לעתר זמן יגלו ישראל ויוכרחו להתגורר בארץ לא להם בעבר הירדן, ועל כן גמרו בדעתם במסירות נפש להשאר מעבר לירדן, כדי לעשות הכנת הקדושה לדורות הבאים שיוכלו להחזיק את עצמם בחיות דקדושה במשך זמן גלותם כאשר ירחיקו נדוד מארצם לעבר הירדן, ומשה רבינו תפס כוונתם הקדושה, לך ידע והבין כי להועיל מכח על הפועל מסוגל רק שבט יוסף שגדול כוחם במדת היסוד, על כן שלח משה לחצי שבט מנשה שישארו שמה, כדי למלאות כוונתם הקדושה של בני גד ובני ראובן, עכ"ל.

[**ושיפר** הגה"ק מראשמימשלע כי בשמעו קושיא זו, הלטער למה לץ עלתה לו מעולם קושיא זו, הלא הוץ בשת בקדוק עצום, ואמר: 'בין איך שוין נייגעריג געווען לו הערן דעם תירוץ, דעם תירוץ איז נאך בעסער, אפילו מביסל רבי"ם, מבער גוט']

ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם (לג ב). צריך ביאור למה שינה הכתוב מריש לסיפיה, דמתחלה הקדים מוצאיהם למסעיהם, וגם ממשיך בחומרו על פי ה', ואחר כך הקדים מסעיהם למוצאיהם, ולץ ממשיך לומר על פי ה'.

ואפשר לומר בדרך רמז, דבץ הכתוב לפרש ליממי הוץ הנסיעה על הדרך לרצון לפני ה', כי אדם שנמצבר לו מובמיו, ולכן הוץ נוסע בחלה מסעי בבדי לקבוץ הון לבסס מובמיו, זהו לרצון לפני ה', אבל מי שנוסע על מס הדרכים בבדי לקבוץ הון שיוכל להועיל הולחות שליט הכרחים, זהו לץ לרצון לפני ה'.

וזהו שרמז הכתוב כאן, את מוצאיהם, כלומר מי שיש לו הולחות ומובמות, ולכן למסעיהם, הוץ נוסע בחלה מסעי, בזה נאמר על פי ה', שמעשיו טובים וישרים בעיני ה', אבל ואלה מסעיהם למוצאיהם, דמי שנוסע בבדי לקבוץ הון שיוכל להועיל ולפזר מעות בשביל דבריס שליט הכרחים, בזה לץ נאמר על פי ה', כי נסיעה זו אינה רצויה לפני אדון כל.

זכרון איש ח"ל פרק כ עמוד קצ

ובדאי להעתיק סיפור הדבריס שבשביל כך אמר רבינו רמז זה, כי רב אחד בגש"ק מקרובי משפחת רבינו נסע לפעמים על פני עיירות לאסוף כסף לפרנסת אנשי ביתו, ופעם אחת בהיותו על אם הדרך אילקלע לאיזה עיר, וקנה שם כמה כובעים [בייבער היטן], ובדרך חזרתו נסע לאוהעל לרגל יומא דהילולא דמרן היעמת משה ז"ע, וגם רבינו בץ להשתטח על ציון קדושו, והרב ההוא הלך לקחת ברכת שלום מרבינו, ובתוך דבריו סיפר לו בתמימותו שנסע לקבץ מעות אצל אחד"י לצורך פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו, והלניח בדרכו ועלה בידו לקנות גם כמה כובעים.

ורבינו תמה על דבריו ושאל אותו, וכי נסעת לאסוף כסף מבני העיירות בשביל לקנות לך כובעים. והלה שאל בחזרה לרבינו, וכי אין רבינו נוסע לשנות בעיירות בבדי לקבוץ סכומי כסף. השיב לו רבינו, דכשאר מלטבריס מובמתי ממעשי הלדקה והחסד על למודו, אז אני מוכרח לנסוע על פני העיירות בבדי לשלם החובות, אבל מעולם לץ נסעתי בבדי שיהיה לי כסף לקנות ערכי. והתנגל אומו הרב שגם הוא לץ נסע לאסוף כסף בדי לקנות כובעים, רק שהשיבו על אם הדרך מצץ הזדמנות טובה לקנות את הכובעים. ועל זה נענה רבינו ואמר, שעבשיו עלה לו ברעיונו לפרש מאמר הכתוב בפרשתן - אצץ היה פרשת מסעי - ויכתוב משה וכו'.

סיפורי צדיקים, גבעזור הפסוקים
הפלאים זיו ונוגה מפיקים

לאמר זה הדבר אשר צוה ה'

אחר הסתלקות הגה"ק מהרי"א מזידיטשוב זי"ע היה בנו הרה"ק רבי אליהו זצ"ל אצל מחותנו הגה"ק ר' יהושע מבעלזא זי"ע שהיה אז במרחץ לאבין, סמוך לק"ק גריידינג, והיה שם על שבת קודש פרשת מטות, ואמר לו הרה"ק מבעלזא להרה"ק ר' אליהו שיאמר תורה, ואמר לו איזה פעמים ולא רצה, עד שהפציר בו, ואמר כך: שמעתי מאבי הק' שאמר בשם רבו הק' מרן ר' צבי הירש מזידיטשוב זי"ע שאמר בשם הגה"ק ר' יצחק מדראהביטש זי"ע כאשר רוצים לומר תורה לפני בני ישראל, צריך להיות על כל פנים על אחד מג' אופנים, א. שיהיה דברי התורה לטובת נפש האומר, אופן ב' שיהיה התורה שיאמר לטובת כלל ישראל, אופן ג' שלא יאמר תורה עד ששמע מפי הגבורה, עכלה"ק. ואמר הרה"ק ר' אליהו זצ"ל, כל הג' אופנים מרומז בזה הפסוק, והיו כולם במשה רבינו, "וידבר ה' אל ראשי המטות" מרומז אופן הא' לטובת נפש האומר, והוא מרומז ב'ראשי המטות' כי משה רבינו ע"ה היה הראש על כל הנשיאים ועל כל בני ישראל, אופן הב' "לבני ישראל" שהתורה שאמר היה לטובת כלל ישראל, "לאמר זה הדבר אשר צוה ה'" שלא אמר דברי תורה עד ששמע מפי הגבורה. עכלה"ק.

את אוי ואת רקם ואת צור

ר' אייזל חריף התפלל פעם שחרית בעיר מסויימת, וכשהגיע לקריאת התורה לא נקרא לעלות שלישי כנהוג אלא אחד מעשירי הקהל נקרא במקומו, אחרי קריאת התורה התנצל הגבאי לפניו שמפני היראה הוצרך לתת את העליה של שלישי להעשיר מפני שבתו של עשיר זה קרובה אצל השלטון ויכולה לגמול לנו רעה כשתיוודע שלא נתנו לאביה את העליה המכובדת ביותר, בתום התפילה ניגש ר' אייזל לאותו עשיר ואמר לו: אכן על פי פירש"י צריכים לתת לך שלישי, כשראה ר' אייזל את תמיהת העשיר הסביר לו: בפר' מטות מונה הכתוב מלכי מדין "את אוי ואת רקם ואת צור ואת חור ואת רבע", ואומר רש"י, צור היה חשוב מכולם ולפי שנהג בזיון בעצמו "להפקיר בתו" מנאו "שלישי".

ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא

הגאון רבי יאשע בער מבריסק ישב פעם בדין תורה ושמע הדין ודברים בין שני הבעלי דינים, תוך כדי הטענות קפץ אחד מהם ממקומו וצעק בקולות משונות כלפי הצד שכנגד, כעס עליו הגרי"ב מבריסק וגער בו בנזיפה "עזות פנים צא מכאן", כשנתיישבה עליו דעתו קם הגאון ר' יאשע בער ואמר לחבריו הדיינים: רבותי פסלתי עצמי מלדון עוד בדין תורה זה ואני מסתלק ממנו על מנת שתושיבו אחר במקומי, אמרו לו, והלא בדין עשית שכעסת עליו שהתחצף כולי האי, ומפני מה ולמה יסתלק מן הדין הזה, אמר להם: דבר זה מתורת משה למדנו שהלא משה איש האלוקים הי' רגע באפו שנאמר ויקצוף משה על פקודי החיל, ובוודאי מיד שככה חמתו וחזרה חכמתו ותורתו למקומם, ואעפ"כ לא הורה עוד הלכה בגיעולי כלים, אלא אמר לאלעזר להורות בהלכה זו, ק"ו להדיוט שכמוני שיש לנו ללמוד ממשה שכל רב ודיין כיון שבא לכלל כעס ובא לכלל טעות ונעלמה ממנו הלכה שעה אחת, שוב אין לו לדון ולהורות עוד באותה הלכה.

ומקנה רב היה לבני ראובן

הרב החסיד ר' פרץ מפרשיסחא חשקה נפשו לנסוע לארץ ישראל, וכשרצה ליטול רשות מרבו היהודי הק' לא נתן לו, ולא עברו ימים מועטים ור' פרץ חלה, ובא אליו היהודי הק' לבקרו ושאלו אם עדיין בדעתו לנסוע לארץ ישראל, אמר לו ר' פרץ: כתוב בתורה "ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד" למה התורה מספרת לנו זאת, וכי שבח הוא זה להצדיקים בני גד ובני ראובן, אלא שהצדיקים הללו טענו ומקנ"ה ר"ב שיש להם קנין ברבם משה רבינו ע"ה, וכיון שמשה רבינו נקבר בעבר הירדן, אינם רוצים להיפרד ממנו, וטענתם הועילה, וכמו כן אני רואה שהרבי יסתלק בזמן קרוב מן העולם הזה, ולכן איני רוצה עוד להיות בארץ ישראל, אלא להיות ביחד עם הרבי כי יש לי קנין בו, ואכן כך הוה, שר' פרץ נסתלק באותו חולי, וזמן קצר לאחמ"כ נסתלק גם היהודי הק'.

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה. מתאמרא משמיה דהרב הקדוש מרוזין שאמר לפרש בדרך צחות, תיבת 'וימסרו' שהוא מלשון מסירה ומלשינות. דהנה אמרו חז"ל (חולין קט:) כל מה דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה. ואיך יתכן מלשינות ומסירות המותרת. ואפשר, דאם האדם מלשין על חבירו, לומר עליו שהוא מסתיר את צדקתו בפני אנשי תבל, ומספר ומגלה לפני כל שהוא צדיק, מלשינות כזו מותרת. והנה בעת ההיא כאשר צוה ה' לבחור אנשים צדיקים, אזי בוודאי מחמת עניוות, כל אחד ואחד שבחרו בו לומר עליו שהוא צדיק, טען שחושדים אותו בדבר שאין בו, כי הוא אינו בכלל צדיק, **לכן לא היתה עצה אחרת אלא** 'וימסרו', **שבניהם של האנשים האלו, אשר הצניעו את מעשיהם, אשר הכירו תהלוכתם וצדקתם,** 'מסרו' **והלשינו עליהם, שהם צדיקים.**

נר ישראל

אלה מסעי בני "ישראל"

עי' בס' תולדות יעקב יוסף (בסופו דר"ח ריש ע"ד), וז"ל: עוד שמעתי בשם מורי [מרן הבעש"ט הק'] כשהלך בנסיעה הידועה, הראה לו רבו במקום זה היה מרומז הנסיעה שהיו נוסעין ישראל במדבר במסע זה, וכל נסיעות האדם מרומז בתורה וכו', וכן כשנשברה לו הספינה והיה בעצבות גדול, ובא רבו ותמה עליו, והראה לו באיזה עולמות הוא עכשיו, והיה שמות אהיה וצרופי אהיה וגו', ואז התחזק בלבו למתקן בשרשן כידוע לו.

ועי' בס' דגל מחנה אפרים (פ' מסעי), וז"ל: ובוודאי נכתבו המסעות בתורה להורות הדרך הישר לאיש הישראלי, לידע הדרך הישר אשר ילך בו כל ימי חייו, ליסע ממסע למסע, וידוע שכל המסעות הם בחינות קדושים וטהורים, עיי"ש באריכות.

לטוב בעיניהם תהיינה לנשים

מקובל בשם הרה"ק ר' יחזקאל מקאזמיר זי"ע [כמדומה בשם הרה"ק מלובלין זי"ע] שאין לומר שום דעה בשום שידוך, רק כפי שיוטב בעיני המחותנים והזוג, ואמר שמפורש בתורה כן, שאמר השי"ת למשה בבנות צלפחד "לטוב בעיניהם תהיינה לנשים", ומדוע לא אמר למי ינשאו, ועל כרחך שאין לומר בזה שום דעה, עכדה"ק, ובס' אור הנפלאות מובא דהרה"ק ר' יוסף מטארטשין זי"ע שאל פעם את אביו הרה"ק מלובלין זי"ע אודות שידוך, השיב לו אביו: אין לנו ידיעה ברורה, כי זה הוא בכיפת השמים, אמר לו בנו: הלא כל הדברים הם מהשמים, השיבו הרה"ק מלובלין: בתנאים כותבים "המגיד מראשית אחרית", אחרית הוא עד סוף כל הדורות, וזה רק השי"ת לבדו יודע, עכדה"ק.

ובספר שיח שרפי קודש מובא שפעם אחת שאל הרה"ק מקאצק לאחד מחסידיו, למה אינו שואל ממנו עצה בשידוכין, והשיבו כי יש לו קבלה בענין שידוכין שגם לרבי אין ידיעה, אמר לו הרה"ק: אבל עצה טובה יוכל עכ"פ רבי ליתן, ובס' שיח שרפי קודש מובא דהרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע סיפר: בעיר קריסטענפאלע היו האנשים מאדערענע חסידישע אידן, ואיש אחד משם היה רגיל לנסוע לזקיני ז"ל הרה"ק ר' יהושע מבעלזא זי"ע, פעם אחת אמר אחד מהמאדערענע חסידים להחסיד הזה: למה אתה נוסע לבעלזא, השיב לו: כשאני רוצה שידוך, אני שואל באיזה מן הרבה שידוכים ששידכו לי אסכים, והוא אומר לי: "מה שהלב מושך אותך אותו שידוך תעשה", אמר לו הנ"ל: למה אתה צריך לנסוע להרה"ק? גם אני אומר לך כן, ובוודאי שהשידוך המושך אותך תעשה, ציית הנ"ל לאותו האיש והפסיק מלנסוע, לאחר שני שנים נסע עוד הפעם לזקיני, שאל אותו זקיני: למה הפסקת לנסוע משך שני שנים? וסיפר לו את כל המעשה הנ"ל, שאל לו זקיני, א"כ למה לא המשכת בהפסקתך? ענה הלה: כשהרבי היה אומר לי מימרא הנ"ל היה לבי מושך אותי, אמנם כשהפסקתי לבוא לא משך אותי הלב לשום שידוך, ואמר הרה"ק מבעלזא זי"ע שזהו הפשט בדברי המשנה (אבות ו א) ונהנין ממנו עצה ותושיה, ולכאורה למה לא כתיב ונותנין עצה ותושיה, אלא י"ל דהנה כשאחד בא לשאול עצה על שידוך, אי אפשר לומר לו תתחתן עם איש זה דווקא, דאם כן נמצא שאתה מייעצו לא להתחתן עם איש אחר, וזה אסור לעשות, אלא העצה הוא שמייעצים לו באופן כזה ש"ונהנין ממנו עצה", היינו שהלב מושך לזה השידוך אשר הגון בשבילו.

(בישורון מלך)

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו ישרים, ברוך צחות ומליצה נאמרים

ויסעו מחרדה ויחנו במקהלות. יש לפרש בדרך צחות קצת על פי מעשה שהובא בסה"ק שער יששכר כו' וז"ל שם עפ"י המקובל אצלינו בשם זקני הגה"ק מראפשיץ זי"ע בעל זרע קודש מעשה בחסיד אחד (ונודע אצלינו מי הי' החסיד שהי' אז) שהסתופף בצלו בש"ק בביהמ"ד שלו שהתפלל בין העולם. ובעת שהי' הבעל תפלה והציבור אומרים בשב"ק בפי ישרי"ם תתרומם הי' אותו החסיד מהרהר בלבו (בענוותנותו) מה אני בכלל ישרי"ם, וא"כ אין לו חלק לרומם השי"ת בפי ישרים, ועי"ז נפל בלבו ונתעצב אז ובאומרו ובשפתי צדיק"ם תתברך נמס לבו עוד יותר כי בכלל צדיק"ם בודאי אינו, וכן להלאה. ואח"כ כשהתחילו הצבור בקול רעש שהיו מתפללים שם, ובמקהלות רבבות עמך בית ישראל, חשב הלא אני ג"כ בכללן, ע"כ יש לי חלק להיות ברנה יתפאר שמך מלכנו וכו', והתפלל עמם בחשק דקדושה כראוי, זה הי' במחשבתו בעת התפלה בש"ק, ואיש לא ידע מזה וגם לא גילה זאת לשום ב"א מה שעלה במחשבתו.

אח"כ בסעודת צהרים בש"ק נתן לו זקני הקדוש מראפשיץ כוס יין ואמר אתן כוס יין לבעל 'המקהלות' ('פארן מקהלות'ל' בלשון אשכנז ובלשון צחות), והעולם לא הבינו דבריו וחידותיו, אך החסיד הלז הבין בלבבו וידע מיד את הרוה"ק של רבו אשר הגיד לו בפירוש מה הי' במחשבתו וכוונתו בשעת התפלה ע"כ שמעתי מאבותי הקדושים זי"ע ע"כ דברי קדשו בספ"ק שער יששכר. **ובזה יש לומר בדרך צחות ויסעו מחרדה שהי' בו מקודם חרדת התפלה, אך ויחנו שהיה נח דעתו במקהלות כשהגיע ל'ובמקהלות עמך ישראל'.**

חיי צבי

נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמיך. ולכאורה תמוה, למה תלה הקב"ה מיתת משה בנקמת מדין. וי"ל בביאור הענין שמיתת משה היה קשור בנקמת מדין דהנה משה רבינו נענש שימות במדבר ולא יכנס לארץ ישראל משום שעבר על עשה, שאמר לו הקב"ה שידבר אל הסלע והוא הכה, ואי' בגמ' מנחות שעל עשה מענישים רק בעידן ריתחא (ע' רי"ף הלכות ציצית י"ד), והנה אמרו חז"ל (ברכות ז.) כל ימי בלעם הרשע לא כעס הקב"ה כדי שלא יוכל לכוין את אותה שעה שהקב"ה כועס, ולקלל את ישראל, וא"כ כיון שלא היה עידן ריתחא כל זמן שבלעם הי' חי, א"כ לא היה יכול להעניש את משה, ולכן רק אחרי נקמת מדין כשהרגו את בלעם בחרב אז תאסף אל עמך מפני שיוכל הקב"ה לכעוס ולהענישו על עשה.

(עדות ביהוסף)

☆

נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמיך. ולכאורה תמוה, למה תלה הקב"ה מיתת משה בנקמת מדין. וי"ל עפי"מ דאי' בילקוט שמעוני שדן הקב"ה את משה בחטא מי מריבה מפני שהי' לו ללמוד מכח ק"ו שא"צ להכות בסלע דגבי הגר שיתה רק שפחת שרה עכ"ז עלו המים לקראתה ק"ו לבן הגבירה שיעלו המים לקראתם ולא הוצרך להכות בצור, והנה י"ל בענין נקמת מדין ג"כ מכח ק"ו מהכנענים שרק רצו להרע להם כתיב לא תחי' כל נשמה ק"ו במדין שגרמו רעה לישראל שהרי בשבילם נהרג עם רב מישראל כ"ש שצריך לנקום בהם, ובזה יתבאר שעד הנה לא רצה הקב"ה להעניש את משה מפני דדילמא לא ידע ללמוד ק"ו, אבל אחרי מלחמת מדין שהי' ע"י ק"ו א"כ הי' לו ללמוד ג"כ במי מריבה ולכן יאסף אל עמך.

(פנינים יקרים)

דורש טוב

ויקחו את כל השלל ואת כל המלקוח וגו', ויביאו אל משה ואל אלעזר הכהן וגו' (לא, יא-יב) קשה דכבר כתוב למעלה ואת כל חילם בזזו, ולמה חזר ואמר שלקחו את כל השלל ואת כל המלקוח. וגם למה אמר את כל השלל, מלת 'כל' כשפת יתר הוא.

ונראה דהנה קשה למה צוה אלעזר להגעיל את כל הכלים, הא ודאי היו כמה כלים שלא נתבשלו בהם מעולם, כ"ש שהיו כמה כלים שלא נשתמשו בהם באותו יום א"כ הוי נותן טעם לפגם, א"כ לדעת הרמב"ם וסייעתו דס"ל ספיקא דאורייתא לקולא מן התורה, א"כ למה צריכי הגעלה. **ותו הא קי"ל** [יו"ד סי' קכ"ב, ס"ו] סתם כלים אינן בני יומן א"כ לא היה צריך הגעלה כלל, כי היה על כל כלי ספק אם נשתמשו בו באותו יום. תו קשה למה רק כאן הזהירם על ההגעלה ולא אצל מלחמת סיחון ועוג שגם שם בזזו כלי תשמישם.

ונראה דהנה קיי"ל במסכת פסחים [דף י.] בשני שבילין אחד טמא ואחד טהור, והלכו שני בני אדם כל אחד על דרך אחר, אם באו לשאול בזה אחר זה שניהם טהורין, דספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור. אבל אם באו לשאול בבת אחת שניהם טמאים, והטעם משום דהלא ממה נפשך אחד טמא, ואיזה מהם תטהר יותר מחבירו, וע"כ מטמאים את שניהם.

א"כ י"ל כיון דהביאו את "כל" השלל אל המחנה, והיו כל הכלים ביחד אף שאח"כ ציוה השי"ת להחזיר לכל אחד מה שהביא, כמו שמבואר בפסוק יתר הבז אשר בזזו עם הצבא וגו', לא היה אפשר להכשיר את כל הכלים, דבודאי יש בהם שנשתמשו בהם בו ביום, **וכיון שהזהירו להם בבת אחת צריכין כל הכלים הגעלה.**

אבל במלחמות סיחון ועוג דכתיב מלבד הבהמות אשר בזזנו ושלל הערים אשר לכדנו, דהיינו שכל אחד בזז לעצמו ולא הביאם ביחד, היה כל כלי ביד הבוזז אותו, וסתם כלים אינן בני יומן לכך לא הזהיר אותם, רק כאן שהביאו הכל יחד למקום אחד תו לא שייך לתלות בספק ולכן נצטוו דייקא כאן על ההגעלה וא"ש.

פנים יפות

נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמיך. ולכאורה תמוה, למה תלה הקב"ה מיתת משה בנקמת מדין. וי"ל עפי"מ דאי' בילקוט שמעוני שדן הקב"ה את משה בחטא מי מריבה מפני שהי' לו ללמוד מכח ק"ו שא"צ להכות בסלע דגבי הגר שיתה רק שפחת שרה עכ"ז עלו המים לקראתה ק"ו לבן הגבירה שיעלו המים לקראתם ולא הוצרך להכות בצור, והנה י"ל בענין נקמת מדין ג"כ מכח ק"ו מהכנענים שרק רצו להרע להם כתיב לא תחי' כל נשמה ק"ו במדין שגרמו רעה לישראל שהרי בשבילם נהרג עם רב מישראל כ"ש שצריך לנקום בהם, ובזה יתבאר שעד הנה לא רצה הקב"ה להעניש את משה מפני דדילמא לא ידע ללמוד ק"ו, אבל אחרי מלחמת מדין שהי' ע"י ק"ו א"כ הי' לו ללמוד ג"כ במי מריבה ולכן יאסף אל עמך.

(פנינים יקרים)

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן: קשה מה בא להשמיענו שיצאו ביד משה ואהרן הלא מקרא מלא הוא (שמות י״א י׳) ומשה ואהרן עשו את כל המופתים, י״ל ע״פ מה שפי׳ בס׳ ״שפתי כהן״ עה״ת מה דכתיב ״ויסע ויחנו״ ולא כתיב וילכו אלא מלמד שהיה ענן מוליך אותם כמו שנאמר ואשא אתכם על כנפי נשרים בלי עמל כמו המלאכים שנסעו בלי עמל, וז״ש ״אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו״ מעצמן בלי עמל ״לצבאותם״ כמו המלאכים הנקראים צבאות ה׳ ובאיזה זכות זכו לזה ״ביד משה ואהרן״ בזכות משה ואהרן כי ענני הכבוד היו בזכות אהרן וכשמת אהרן חזרו בזכות משה.

(כסף נבחר)

☆

ומצרים מקברים את אשר הכה ד׳ בהם כל בכור ובאלהיהם עשה ד׳ שפטים: וקשה מה הקשר בין שני הדברים, י״ל לפי דברי הסיפרי שכל הצלמים של אבן נמוחו ושל עץ נרקבו, והמצרים שלא רצו שיראו בני ישראל במפלת הע״ז שלהם ע״כ קברו אותם לפי זה יצא הפרוש כאן ״ומצרים מקברים״ ומה הם מקברים שני דברים ״את אשר הכה ד׳ בהם כל בכור״ ועוד היו מקברים את ״ובאלהיהם עשה ד׳ בהם שפטים״ גם זה היו מקברים.

(שמע שלמה)

☆

והורשתם את הארץ: קשה הלא כבר כתיב בפס׳ הקודם ׳והורשתם את כל יושבי הארץ׳ ומה הכפל, י״ל הנה איתא (ב״ר י״ג י״ג) הנני משחיתם את הארץ אפילו ג׳ טפחים שהמחרישה שולטת בארץ, ואיתא (שבת פ״ח.) כתיב אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ אלא שהיו בקיאין בישובה של ארץ שהיו אומרים מלא קנה זה לזית מלא קנה זה לגפנים מלא קנה זה לתאנים וחרי שמריחים את הארץ וחוי אמר רב פפא שהיו טועמין את הארץ (ר״ש לאיוה דבר ראויה) כחויא, וז״ש ״והורשת״ הארץ תפול לכם בירושה וע״ז ״את הארץ״ תכירו את הארץ עד ג׳ טפחים שהמחרישה שולטת בארץ ״וישבתם בה״ ותהיו בקיאין בישובה של ארץ ותוכלו להדיח את הארץ ובכך יהיה מוכח זכותכם על הארץ ולא יוכלו אוה״ע לומר לכם ליסטים אתם.

(מי השלוח)

☆

והקריתם לכם ערים: איתא (במ״ר כ״ג י״ג) והקריתם לכם ערים וז״ה טוב וישר ה׳ על כן יורה חטאים בדרך, י״ל שהיה קשה למדרש מאי ״והקריתם״ משמע לשון קריאה מה קול הקריאה יש כאן לכן דרש טוב וישר ה׳ על כן יורה חטאים בדרך ואמרו (מכות י׳) מקלט היה כתוב על פרשת דרכים, וז״ש ״והקריתם לכם״ ומה קול הקריאה כאן ומתרץ המדרש ״וז״ה טוב וישר ה״ ברוב רחמיו וחסדיו ״על כן״ צוה שיכתב מקלט ״יורה חטאים״ להורות לרוצח בשוגג ״בדרך״ הדרך לעיר מקלט.

(פני דוד)

☆

כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול: איתא (יומא ט.) א״ר יוחנן מאי דכתיב יראת ה׳ תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה יראת ה׳ תוסיף ימים זה מקדש ראשון שעמד ארבע מאות ועשר שנים ולא שמשו בו אלא שמונה עשר כהנים גדולים ושנות רשעים תקצרנה זה מקדש שני שעמד ארבע מאות ועשרים שנה ושמשו בו יותר משלש מאות כהנים, י״ל תוסיף לאחרים בבית ראשון כיון שהכה״ג האריכו ימים והרוצחים היו כלואים בערי מקלט ותקצרנה לאחרים בבית שני כיון שהכה״ג לא הוציאו שנתם והרוצחים יצאו מיד מערי המקלט וקיצרו חיי אנשים.

(שירי קרבן)

דורש טוב

את אדוני צוה ה׳ לתת את הארץ בנחלה בגורל לבני ישראל, ואדוני צוה ה׳ לתת את נחלת צלפחד אחינו לבנותיו. קשה **למה היה להם לבני יוסף להקדים שהארץ ניתנה לנחלה בגורל** לבני ישראל ומה נפק״מ בזה. גם מה נשתנה שבפעם השנית אמר **צוה ה׳**, **ולא צוה ה׳, כבראשונה.**

ועוד, דהנה לעיל בפרשת פנחס [כ״ז, ז] כתיב כן בנות צלפחד דוברות, ופירש״י כך כתובה פ׳ זו לפני במרום, וצ״ב **מה רצה בזה שכבר כתובה לפני במרום.**

גם מה שאמרו בנות צלפחד בטענתן [כז, ד] תנה לנו אחזה ׳**בתוך אחי אבינו**׳ וגם הקב״ה דקדק נתון תתן להם ׳**בתוך אחי אביהם**׳ נראה שמכוון לדבר מה.

וי״ל דהנה קי״ל סוף פרק בית כור [ב״ב ק״ו:] דהאחין שחלקו ובא להם אח, היינו שנולד להם אחר החלוקה עוד אח, ס״ל לשמואל מקמצין ביניהם, פירש״י שנותנין להם מקומן מחלקם כאשר ירצו בלי גורל, ולפי״ז הכא שכבר גזר הקב״ה לחלק חלק כחלק לכל השבטים בגורל, וכאילו כבר זכו בחלקם, ורק עתה נתחדש דין בנות יורשות אשר לא הי׳ לפנים, א״כ מן הדין די להם שיקמצו ביניהם ויתנו להם חלקם בסוף גבול חלק שבט יוסף, ויהיה להם מזה תועלת דבאופן שאם ישאו בנות צלפחד אנשים משבט אחר ותעבור נחלה זו לשבטם לא יהי׳ הפסד, כי לא יהי׳ הפסק באמצע נחלת שבט יוסף משבט אחר.

אך בנות צלפחד בקשו שיקבלו דייקא ׳**תוך אחי אביהם**׳ **ולא על המיצר שקמצו להם**, ונתנו טעם לדבריהם ״כי כבר כתובה לפני פרשה זו במרום״, **ולא הוה כאה הבא עתה אחר הנחלה, כי כבר כתובה לפני.** וכן בני יוסף עתה אמרו למשה רבינו ע״ה ״**אדוני צוה בה״׳ מאז ומקדם טרם ציווי ההנחלה בגורל, ולכן אי אפשר לנו ליתן להם על המיצר אלא דוקא בתוך אחי אבינו וא״כ יש לנו לחשוש שתסוב נחלה לשבט אחר באמצע נחלתנו.**

תורת משה חת״ס

מי הם ראשי המטות

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה': (פרק ל פסוק ב)

(ב) ...וראשי המטות לבני ישראל, הם נשיאי הדגלים[א], שהעמידו מותם המטות [השבטים] **על דגליהם, ממה שמתו נחשון בן עמינדב וחכיריו. ומפני שהיו** [אלה] **הנזכרים בפרשת הנחלה, חלה שמות המנשים משר ינחלו לכם את הארץ** (נחלו לד יז). **לו שהיו** [אלה] **מחריש כי שם ילכר הכתוב על העתיד כי בעת חלוק הארץ יהיו הנזכרים חיים ויעמדו עליהם.**

למה שלח רק אלף למטה

וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמַּטֶּה לַצָּבָא אֹתָם וְאֶת פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן לַצָּבָא וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ וַחֲצֹצְרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ: (פרק לא פסוק ו)

וישלח אתם משה אלף למטה. לפי שלחם שם כל עם הלכתם, ואף על פי שהיו המדינים עם רב והעריס כמוהו גדולות ממוד. והטעם כי הנכבדים בכנות מואב היו רבים ומיעם לרוים לנקמת ה', על כן במהו מנשים למיקים ויהועים לשבטיהם[ב].

מה הפירוש אתם 'ושביכם'

וְאַתֶּם חֲנוּ מִחוּץ לְמַחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים כֹּל הֹרֵג נָפֶשׁ וְכָל נֹגֵעַ בֶּחָלָל תִּתְחַטְּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם: (פרק לא פסוק יט)

אתם ושביכם. שיחטאו הנשי [השבויים את] **נגדיהם הטוגעים בחלל[ג], וכל נגד וכל כלי עור[ד] משר כיהם כלין יעדלו, שלא יטמאו את העם בנגדיהם ובכליהם.**

למה לא נצטוו על הנעלת כלים עד עתה

כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר־יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהֵר אַךְ בְּמֵי נִדָּה יִתְחַטָּא וְכֹל אֲשֶׁר לֹא־יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַּמָּיִם: (פרק לא פסוק כג)

תעבירו באש וטהר... והזהיר אותם [רק] **עתה בהגעלת כלי מדין מאיסורי הגויים, ולפי שמר להם זה מתחלה בכלי פיחון ועוג שלקחו גם שלהם, כמו שאמר** (דברים ג ו) **רק הבהמה בזזנו לנו ושלל הערים אשר לכדנו. והטעם כי פיחון ועוג מלכי האמורי הם, ומרגם מחלת יצרעת היא, והזהר להם כל שלהם לפיכו האסורים, דכתיב** (שם ו יח) **וכתיב מלאים כל טוב אשר לא מלאת, ואמרו רבותינו** (חולין יז) **קדלי דחזירי אשתרי להו, אבל מדין לא היה משלהם ולפי לקחו את מרגם, רק לנקום נקמתם הרגו אותם שלהם, ולכך נהג האיסור בכליהם[ה].**

מעשה חש"ב

א רבינו מפרש שראשי המטות הם הנשיאים. ומפרש בב' אופנים א. שהם הנשיאים הנזכרים בפרשת הנחלה (מספרי לד יז) 'אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ'. או שהיו אחרים.

ואפשר לומר שכוונת רבינו שכתב שראשי המטות הם הנשיאים, היא לאפוקי שלא נפרש שראשי המטות הם 'הזקנים', וכמו שמצאנו בפרשת כי תבוא (כז א) 'ויצו משה וזקני ישראל את העם', ומבאר רבינו (שם) שאחרי שהשלים משה את דבריו צוה את הזקנים שידברו גם הם עמו, ויזהירם בעם לשמור כל המצות 'כי כל עם הולך בעצת זקניו', עי"ש. א"כ היה סברא לומר שהזקנים הם ראשי המטות, שהרי כל העם הולכים בעצת זקניו. לכן כתב רבינו שראשי המטות המה הנשיאים. וירמוז בזה כי יש לראשי המטות יד ושם בנדרים יותר משאר העם, שיחיד מומחה מתיר את הנדר.

ב רבינו מיישב למה שלח משה למלחמה רק אלף למטה, ולא שלח את 'כל' עם הצבא, הרי המדינים היו רבים והערים בצורות גדולות מאוד. והטעם 'כי הנכשלים בבנות מואב היו רבים ואינם ראוים לנקמת ה', ע"כ בחרו אנשים צדיקים.

אמנם לכאורה עדיין צ"ב דהרי בוודאי משש מאות אלף איש, היה יותר משנים עשר אלף איש, שהם אלף למטה שלא נכשלו בבנות מואב, וא"כ למה שלח רק אלף למטה. ואפ"ל ע"פ מה שדרשו חז"ל (סוטה מד., הובא ברש"י דברים כ ח) עה"כ 'מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו וגו', "רבי יוסי הגלילי אומר, 'הירא מעבירות שבידו', ולכך תלתה לו תורה לחזור על בית וכרם ואשה, לכסות על החוזרים בשביל עבירות שבידם, שלא יבינו שהם בעלי עבירה והרואהו חוזר, אומר, שמא בנה בית או נטע כרם או ארס אשה". וזה כוונת רבינו דלכן לא שלח 'כל' עם הצבא, כי הנכשלים בבנות מואב היו רבים, וכל אלה שנכשלו לא היה יכול לשלחם. אמנם לכאורה הרי בוודאי היה יותר מאלף למטה שלא נכשלו, וא"כ למה לא שלח כל אלה שלא נכשלו. דאם כן יבינו שכל אלה שנשארו נכשלו בבנות מואב, לכן בחרו רק אלף אנשים למטה, וזה יכסה על כל אלה שחזרו בשביל עבירות שבידם.

ג הטעם שהיו צריכים לטהר השבויות, הרי אין העכו"ם מקבלים טומאה. מבואר ברש"י (ד"ה אתם ושביכם) שכוונת הכתוב שהשבויות לאחר שיבואו לברית ויקבלו עליהם עול מצוות, ויטמאו אח"כ, יצטרכו להטהר. ורבינו אינו מביא דעת רש"י ומפרש באופן אחר, שכוונת הכתוב ל'בגדי' השבויות שזה כן מקבל טומאה, כדי שלא יטמאו את העם בבגדיהם ובכליהם.

ד לכן נקט רבינו 'כלי עור', דכלי עור נעשה אב הטומאה, ומטמא אדם וכלים. משא"כ כלי חרס לא נעשה אב הטומאה ואינו מטמא אדם וכלים.

ה הקשו האחרונים דתירוצו של רבינו א"ש רק למה לא נצטוו על הגעלת כלים מבליעות איסור במלחמת סיחון ועוג, דהרי הותר להם קרדלי דחזירי, אבל לא יישב אמאי לא נאמרה מצות טבילת כלים במלחמת סיחון ועוג. וכתב ליישב בשו"ת שואל ומשיב (תנינא ח"ב סימן יז) דטבילת כלים אינו רק מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא, א"כ לא שייך להקשות למה לא נצטוו על זה במלחמת סיחון ועוג, עי"ש.

טעם שנכתבו המסעות, ולמה נכתבו כאן

אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאֹתָם בְּיַד-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: (פרק לג פסוק א)

אלה מסעי. [הטעם שנמנו המסעות כאן, ולא לעיל בסוף פרשת חקת, מיד אחרי שנאמר 'ויחנו בערבות מואב'], **מחכי נקמת מדין שמחל לו הקדוש ברוך הוא למשה 'מחר תאסף אל עמיך' (לעיל לא ג), ומחכי שחלק לו מקום ועוג, וכנו הערים הנזכרות, נתן דעתו לכתוב המסעות** [והיינו משום שכשבאו לערבות מואב – שזה היה מסע האחרון, לא ידע משה עדיין שלא יהיו עוד מסעות, אבל אחרי שנעשתה הנקמה במדין, ונאמר לו 'אחר תאסף אל עמיך', וחילקו ארצות סיחון ועוג לבני גד ובני ראובן, הבין משה שלא יהיו עוד מסעות, לכן נתן דעתו לכתוב המסעות]. **ונתכוין בזה** [הטעם שכתב המסעות] **להודיע** [גודל] **חסדיו של הקדוש ברוך הוא עמהם, שאף על פי שגזר עליהם לטלטלם ולהגיעם במדבר, לא חשבוק שהיו נעים ומטולטלין ממקום למקום תמיד, ולא היתה להם מנוחה** [בין מסע למסע], **אלא בכל הזמן הגדול לא הלכו אלא מרבעים וחנים מסעות, כמו שכתב הרב רש"י מדברי רבי משה הדרשן":**

[לפי הפשט של רש"י שבא לומר שלא היו נעים ומטולטלין, א"כ היה סגי שיאמר הכתוב שנסעו מ"ב מסעות. ולמה הוצרכו לפרט שמות המקומות], **והוסיף הרב כמורה הנכונים (ג נ) תועלת כיוצאתם** [כל שמות המקומות], **לומר הטורח להזכיר המסעים גדול מאד, כי הנסים והמופתים הנעשים היו תמיהות לכל רואיהם, אך כעתיד יהיו לבניהם כשמועה ויכזיבם השומע. ומופתים התורה ונפלאותיה העצומות, עמידת יעקב במדבר מרבעים שנה, ומניחת המן בכל יום, והם מקומות רחוקות מן היקוב ואין טבעיות לבני אדם** [שע"פ דרך הטבע לא שייך שיהיה אדם שם], **לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון, ומהיכן התורה (לבריח כט ה) 'לחם לא תאכלהם ויין ושכר לא תשתיתם', וכל אלה אותות הם כמעשה נס גרמות לעין. וכשאר יצא הכותל יתכדך כי יעבור על אלה האותות מה שיעבור על לבני הימים, לא יתמיהו השומעים בהם, ויחשבו כי עמידתם במדבר הזה היה קבוע מן היקוב מקום משך בני אדם שם, כמו המדבריות משך שכנו שם בני ערב היום, או מקומות משך יהיה שם חריש וקציר, או יש שם עשבים וממחים למאכל בני אדם, ושיהיה במקומות ההם כותות מים. על כן הרחיק מלכות בני אדם המחשבות ההלה, ומזק אלה האותות כולם בזכרון המסעות, כדי שידעו אותם הדורות הבאים ויודעו האותות הגדולות מיד עמהו בני אדם במקומות ההם מרבעים שנה, כל אלו לבדיו":**

'על פי ה', על המסעות או על הכתיבה

והנה מכתב המסעות מלות השם היא מן הטעמים הנזכרים [א. להודיע חסדיו של מקום שלא טילטלם ממקום למקום, אלא מעט, ב. לפרסם הנס שהי ארבעים שנה במדבר מקום שאין בו אוכל ומים], **או משלמן ענין לא נתגלה לנו סודו, כי "על פי ה'" דבק עם "ויכתוב משה"** [והכי פירושו ויכתוב משה המסעות **על פי השם**. ולכן יכול להיות שיש סוד בזה למה כתבן הכתוב], **לא כדברי רבי מכריחם שמחמ שהוא דבק** [שעל פי ה' דבוק] **עם "למסעיהם"** [ולפי פירוש בוונת הכתוב שמסעות היו על פי ה', אבל כתיבת המסעות היה על דעת משה, וזה אינו] **שכבר הודיענו זה (לעיל ט כ) 'על פי ה' יחנו ועל פי ה'** יעוי' [ולמה הוצרך לכתוב עוה"פ שהיו המסעות ע"פ ה' אע"כ הכוונה שכתיבת משה המסעות היה על פי ה']:

מעשה חש"ב

א רש"י הביא דברי רבי משה הדרשן, רק כדי לומר הטעם שנכתבו המסעות, כמו שכתב "למה נכתבו המסעות הללו, להודיע חסדיו של מקום וכו'", ואינו מוזכר כלל שבא לפרש הטעם שנכתבו 'כאן'. ואילו רבינו הביא דברי רבי משה הדרשן, עם הוספה למה נכתבו 'כאן', ולא בפרשת חקת, אחר שנאמר המסע האחרון 'ויחנו בערבות מואב'. ואפשר לומר שרש"י לשיטתו ורבינו לשיטתו, שלפי רש"י אמרינן אין מוקדם ומאוחר בתורה, ולכן לא קשה למה לא נאמר בפרשת חקת, ולכן הביא רק הטעם על עצם המנין. משא"כ רבינו לשיטתו שכל התורה כסדרן נכתבו, חוץ ממקומות שמפורש בכתוב שאינן כסדרן, הוכרח לפרש שפרשה זו נכתבה כסדרן, שמשה כתבן רק אחרי מלחמת סיחון ועוג.

ב **תמצית הדברים: הטעם שנכתבו המסעות כאן**, ולא בסוף פרשת חקת, מיד אחרי שנאמר 'ויחנו בערבות מואב', שמשם לא נסעו עוד מסעות, היינו משום דעדיין לא ידע משה שלא יהיה עוד מסעות, ורק אחר שאמר לו הקב"ה אחרי מלחמת מדין 'אחר תאסף אל עמיך', ואחרי שחלק ארץ סיחון ועוג, שאז ידע שכבר גמר כל מה שמוטל עליו לעשות. אז כתב משה המ"ב מסעות.

ג **תמצית הדברים:** ביאור הכתוב ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה', לפי האבן עזרא ע"פ ה' קאי על מוצאיהם ומסעיהם', שכל המקומות שנסעו היו ע"פ ה', לפי רבינו על פי ה' קאי על ויכתוב משה, שכתיבת המסעות היתה ע"פ ה'.

טעם כתיבת המסעות: לרש"י בשם רבי משה הדרשן, כדי להודיע חסדי ה', שאע"פ שגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר ארבעים שנה, מ"מ לא היו נעים ומטולטלים ברציפות כל השנים הללו, אלא רובן עברו עליהם במנוחה. והוסיף הרמב"ם במורה נבוכים טעם שפירט בשמות כל המ"ב מסעות, הרי היה סגי לומר שנסעו מ"ב מסעות, כי לולי זאת היו הדורות הבאים עלולים להכחיש את כל הנסים והנפלאות שאירעו לישראל בירידת המן ושאר המופתים, באומרם שחנו במקומות קרובים ליישוב, או במקומות הראויים לזריעה. לפיכך פירט הכתוב את חניותיהם, שהיו ידועים בדורות ההם כמקומות רחוקים מן היישוב, ולכן אמר הקב"ה למשה שיכתוב את המסעות כדי שידעו כמה נסים עשיתי עמהם בכל מסע ומסע.

מ"ב מסעות בני ישראל

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בפרשתן פ' אלה מסעי אנו קורין את מסעות בני ישראל מאז שיצאו מארץ מצרים עד שהגיעו לגבול של ארץ ישראל. וב'מגן אברהם' סימן תכ"ח (סק"ח) מעתיק בשם ספר 'צרור המור', בזה"ל: "מ"ב מסעות שבפרשת ואלה מסעי אין להפסיק בהם שהוא נגד שם מ"ב", עי"ש. ומקור הדבר הוא ב'ליקוטי תורה' ממרן האריז"ל שכתב בזה"ל: "הנה נזכר בכאן מ"ב מסעות, והוא שישראל יצאו ממצרים בכח שם מ"ב", עי"ש

אולם המנהג הי' באשכנז להפסיק כמבואר במנהגי ווירמייזא, ובספר 'נוהג כצאן יוסף' [על פרשת מסעי] כתב, דכהן קורא עד ויחנו שם, וכ' שם במאמר המוסגר, וז"ל: "ותמהני על זה דהיה לנו לקרות לכהן עד בערבות מואב במקום שפוסקין בקריאת הלוי לפי מה שכתב בצרור המור דאין פוסקין במ"ב מסעות", עי"ש.

וב'נמוקי אורח חיים' (שם) כתוב, וזל"ק: "ומובן ממילא כי אין נפקא מינה בזה בין שבת לחול וגם בחול יש לקרותן לאחד והעולם לא נהגו כן, ומנהגינו כאשר ראיתי מאאזמו"ר הקדוש זי"ע מפה"ק גם בחול ובשבת מנחה קרא להכהן כל המ"ב מסעות ואחר כך להלוי וישראל לכל אחד שלש פסוקים כמובן עי"ש, וכ"כ ב'דרכי חיים ושלום' (אותרכ"א).

ובאמת ב'מגן אברהם' לא כתב דדוקא בקריאת שבת בשחרית אין מפסיקין, ומשמע דבכל קריאה אין מפסיקין, אולם ב'ערוך השלחן' כתב בזה"ל: "וכן במ"ב מסעות שבמסעי אין להפסיק **בשבת שחרית** כי הם נגד שם מ"ב", עי"ש. וב'קצות השלחן' סוף סימן פ"ד ב'בדי השלחן' כתב בפירוש, וז"ל: "מ"ב מסעות שבפ' מסעי אחד קורא אותן ואין להפסיק בהם, **והיינו בשבת שחרית אבל במנחה בשבת ובכ' וה' נוהגין להפסיק בהם**", עי"ש.

ובספר 'נוהג כצאן יוסף' (פ' מטות) כתב, וז"ל: "במנחה קורין בפרשת מסעי, הכהן קורא עד לעיני כל מצרים, לוי עד בקצה המדבר, ישראל עד ויחנו על ים סוף, והנה כמה סידורים משובשים שנמצא בהן שישראל מסיים ושבעים תמרים ויחנו שם, נגד הגמ' דמגילה (כא) דאין פוחתין בספר תורה פחות מיו"ד פסוקים, ואפשר דטעות זה עלה בידם ממה שכ' ב'צרור המור' בזה"ל: אין פוסקים במ"ב מסעות מפני שהם כנגד שם של מ"ב, **אבל אין זה ראי' לכאן, בשלמא כשרוצה לקרוא כולן אין פוסקין בהן, אבל בכ' וה' ובשבת במנחה שאין קורין כולם אין קפידא**", עי"ש. ומבואר להדיא דכל הקפידא הוא רק כשקורא כולן.

ועי' בשו"ת 'שיח יצחק' [וועדבוי] חלק ב' (סימן ל"ג), וז"ל: "ביום כ"ה תמוז שנת תרפ"ה כאשר קיבלתי פני הגה"ק דמונקאטש זצ"ל בתוך שעשועי אורייתא דהוה לן עוררני ואמר אלי ככה, שטעות גדול ישנו בקהילות בשנה שפ' מטות ומסעי פרודות מפסיקים בפרשת מסעי במקום שמצויין בחומש שני בתוך מ"ב מסעות שאין רשאים להפסיק בהם כמובא במג"א סי' תכ"ח ס"ק ח' בשם צרור המור, הוא ספה"ק 'צרור המור' לרבינו אברהם סבע זצ"ל בפר' מסעי, וע"ש פלאות בענין המסעות, וכשמסעי נפרד ממטות לא זהירי בזה, **והגאון זלה"ה אמר לי שאף בחול**

צריכים ליזהר בזה וסיפר עובדא שהי' למר אביו גאון ישראל הדרכי תשובה זי"ע בזה בעיר פעסט בביהכ"נ חברת תהלים, וכמה פעמים גם אחי הרה"ג הצדיק מו"ה משה זצ"ל הי מעורר על זאת ודיבר עמי כמה פעמים מזה.

והיום בפתחי ספרים מצאתי בספר 'שולחן הקריאה' סי' י"ד במסגרת השולחן סוף אות ד', וז"ל: "מ"ב מסעות שבפר' ואלה מסעי שהם נגד שם מ"ב אין להפסיק בהם אלא רק אחד קורא אותן מתחילה ועד סוף, ומה שנוהגין בעת שהיא נפרדת מסיימין בפסוק [ל"ג י'] ויחנו על ים סוף, בראותם אשר נרשם כן בחומש והם סוברין כי הוא הסיום האמתי, וטעות הוא בידם כי אין זה פרשיות האמיתים רק פרשיות נקראת פתוחה או סתומה ולכן אין להפסיק בהם אף שיש חיובים הרבה", עכ"ל, שוב ראיתי בספר היקר 'נוהג כצאן יוסף' בדיני הסדרות פר' מסעי כותב ג"כ ומעורר שגם אם מסעי נפרד ממטות חיובא היא לקרות וכו' עי"ש שמעתיקו, ודבריו מועתק לעיל.

ובקובץ 'אור ישראל' (כ"ו דף רנ"ב) האיר שב"תקון ישששכר [דפוס ווינציאה שלט מדף עד והלאה] הביא שתי רשימות של הפסקי העליות, על הראשונה כתב שמאד ישרו בעיני ועל השניה כתב עליה שהיא מהגאונים, ועכ"פ זה ברור שהן רשימות קדמוניות ובשתיהן כתוב בהדיא הכהן קורא עד תמרים ויחנו שם וכו', ומבואר שהפסק העליות באמצע המ"ב מסעות הוא קדום מאד לפני בעל הצרור המור והמפסיקים לא חששו שלא להפסיק מפני רמז שם מ"ב, עי"ש.

ושם בקובץ 'אור ישראל' (ל"ה דף רנ ולהלן) האיר דהספר 'תקון ישששכר' הוא לרבנו ישששכר בן מרדכי בן סוסאן מערבי ז"ל מגדולי צפת בתקופת הבית יוסף והאר"י זיע"א, אולם ה'צרור המור' שחברו רבנו אברהם סבע מגולי ספרד בק"ק אנדרינפולי קדמו לתקון ישששכר בערך שבעים שנה שהם כמעט שני דורות, ועוד ששני הרשימות שהובאו שם הן קדמוניות שקדמו למקורות שבטח היו בידי הצרור המור שחי הרבה שנים לפניו וקשה לבנות הלכות או מנהגים על כתבים שנעלמו מעינינו, כי ב'תקון ישששכר' לא הביא מאיזה גאונים נמסרו לנו מסורת זו ובטח שגם מסורת הצרור המור באה אלינו מתקופת הגאונים, ואולי י"ל שרשימה אחת הגיעה לנו מישיבת סורא ואחת מישיבת פומבדיתא. על כל פנים שיטת הצרור המור נמסרה לנו על ידי המגן אברהם ובטח היו לפניו המקורות שהיו לפני התקון ישששכר והוא לא הזכיר אותם וגם ה'משנה ברורה' וה'שערי אפרים' וה'ערוך השלחן' לא הביאו אותם, וקשה על ה'תקון ישששכר' שהביא רשימה אחת מדברי הגאונים ורשימה אחרת ממקור אחר והאיך יוכל לבכר רשימה אחת על זולתה לומר שמאד ישרו בעיני שהרי גם הרשימה השנית היא משלשלת המסורה, עי"ש.

ועכ"פ כיון דהפוסקים כולם כאחד הביאו המנהג הנ"ל, עכ"פ בשבת קודש בודאי המנהג היותר נכון שלא להפסיק, וע"ע בקובץ הנ"ל דשמע רב מובהק ומפורסם ליטאי בבארא פארק הרב ר' דוב גאביאוו ז"ל בקהלת שומרי אמונה שהיה בעל קורא בביתו של החזון אי"ש, ויבדל לחיים שאלתי גם את פי מרן הרב רבי אברהם יהושע העשיל ביק שליט"א אב"ד דק"ק מעזבוז שהוא מיוצאי רומניא שכן הוא נוהג וכן נהג אביו זצ"ל ושלשתם משלש מדינות נפרדות והם קראו במסעי בלי להפסיק במ"ב מסעות וכו' עי"ש.

ונסיים ברמז נאה ממרן ה'חתם סופר' ז"ל, וזל"ק: ידוע כי מ"ב מסעות הם נגד שם של מ"ב [עי' מג"א סי' תכ"ח] ומויסעו מים סוף וגו' ויחנו בדפקה, עד ויסעו ממדבר סיני הוא השם קר"ע שט"ן דו"ק ותשכח [ובספר 'שער יוסף' הסביר הדברים: כי בתפילת רבי נחוניא בן הקנה אנא בכח וכו' יש מ"ב תיבות ובראשי תיבות מ"ב אותיות נגד שם מ"ב וב'קבל רנת' וכו' שהוא ר"ת קר"ע שט"ן מתחיל אות השביעי וכן מויסעו מים סוף וגו' מתחיל נסיעה השביעית ועד ויסעו ממדבר סיני הם שש נסיעות נגד השם קרע שטן] לרמז כי מירידת המן בדפקה ואלוש עד גמר מתן תורה בסיני נקרע השטן ונתבטל ונעשו חירות ממלאך המות עד בואם לקברות התאוה, עי"ש.

חוקים להורותם
הלכות ודינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים וטעמים שונים
נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

הלכות הנוגעים לער"ח ור"ח מנחם אב

משנכנס אב

משנכנס אב ממעטין בשמחה, והיינו מר"ח ואילך.

ובפמ"ג (א"א סק"ב) כתב דיש שני דינים, דין אחד דמשום המזל של החודש לכן ישראל שיש לו דין ודברים עם עכו"ם ידחנו לאחר כך, ודין זה הוא היינו מהמולד, ויש שאר הדינים שאסורים בתשעת הימים, ודינים אלו הם מר"ח, והוא מדייק כן מלשון השו"ע דלגבי דין עם העכו"ם כתב "משנכנס אב" וזהו הכוונה מהמולד, ולגבי שאר הדינים כתב "מראש חודש".

אכילת בשר בערב ראש חודש

יש הנוהגין לאכול בשר בער"ח.

מקו"ח (סי' תקנ"א), שדי חמד (פאת השדה בין המצרים סי' א) שכן היה המנהג בכמה מקומות, והביא שם דביסוד ושורש העבודה מערער על מנהג זה, שזהו חוקות הגוים, ואדרבה צריך להתענות בער"ח, אולם הביא מס' משכנות הרועים שכתב ללמד זכות על זה, דכמו דמצינו בער"ה דאין תוקעין בשופר, והטעם בכדי להפסיק בין תקיעות דרשות לתקיעות של מצוה, וכמו"כ בנידון דידן בכדי שיהא ניכר שמניעת אכילת הבשר הוא משום אבילות ירושלים, לכן אוכלים לפני זה בשר ע"כ, ובס' מרא דשמעתתא (אות רלו) מובא שהגה"ק הרמ"א פריינד זצ"ל אמר בשם הרה"ק משינווא זצ"ל שאמר בשם הרה"ק השר שלום מבעלזא זצ"ל, שמנהג זה הוא מנהג ותיקין.

בין השמשות

דינים הנוהגים בתשעת הימים יש נמנעים כבר מבין השמשות דהיינו תחילת השקיעה.

פמ"ג א"א סי' תקנ"א כו עפ"י המ"א שם, והביא שם מקילין מצאה"כ, ויש לדון לדידן הנוהגים כר"ת האם יש לנהוג רק מביה"ש דר"ת ובפרט בדינים אלו שהם רק מצד המנהג.

קהל שהתפללו מעריב מבעו"י

אם הקהל התפללו מעריב מבעו"י, חלו דינים אלו מהתפילה.

ומצוי במי שנמצא בעיירות הנופש במקום שיש רק קהילה אחת שמתפללים מעריב מבעו"י, או מתפללים כפי שי' הגאונים והוא נוהג כר"ת, דחל עליו כבר מעת התפילה.

אכילת בשר בר"ח

אין אוכלים בשר ושותים יין בתשעת הימים, ואפילו בראש חודש.

משנ"ב סי' תקנ"א סקנ"ח בשם אחרונים, וזהו דלא כפי שכתב החיד"א (ומובא בשד"ח שם) שנהגו לאכול בשר בר"ח, ובשדי חמד כתב שגם הוא נהג קודם כן, אולם לאחר שראה הבאר היטב שמבואר לאיסור וכן הביא עוד אחרונים לאיסור, ומאז נהג שלא לאכול, ובס' שער יששכר (מאמרי תמוז אב) הצדיק המנהג של איזה אדמורי"ם האוכלים בשר בר"ח עיי"ש.

שקעה החמה כשהוא באמצע אכילת בשר

אם הוא נמצא באמצע סעודת בשר ושקעה החמה ונעשה ביה"ש, אסור לו להמשיך לאכול הבשר (פשוט הוא).

כיבוס בגדים לפני ר"ח

אין לכבס בגדים ושאר כלי הבית בתשעת הימים, ולכן יש לכבס כל הבגדים לפני ר"ח, ואפילו המקילים להחליף בגדים הסמוכים לגוף, אולם אין לכבסם בתשעת הימים, ואפילו כיבוס לצורך אחר ת"ב, אסור.

דכיבוס בגדים אסור משום דעצם הכיבוס יש בו שמחה והיסח הדעת מן האבילות.

ומי שאין לו אלא בגד אחד, יש להקל עד שבת.

דבשבוע שלפני השבוע שחל בו ת"ב יש להקל למי שאין לו אלא חלוק אחד, כדמבואר במשנ"ב סקכ"ט, ויש מקילין למי שאין לו אלא כמה בגדים, במקומות החום והזיעה, שחייבים להחליף בתדירות, דמותר לכבס בשבוע זה.

ומצוי אנשים שנוסעים מביתם מיד לאחר ת"ב, וצריכים ליתן שימת לב לפני ר"ח, שיהא להם די בגדים מכובסים לדרך, ושלא יצטרכו לכבס.

כתם שנלכלך בבגד מותר לנקותו.

בגדי קטנים

גם בגדי קטנים אין לכבס, ויש להקל עד שבת, ובשעת הצורך כשקטנים מתלכלכים מהר בענין של שייך ללובשו, ובפרט במקומות שמזיעים הרבה, יש להקל גם

לאחר השבת, בגדי תינוקות שמחליפין כל הזמן מותר לכבסם.

אין להוסיף בגדי גדולים לכבסם ביחד עם בגדי קטנים.

גיהוץ בגדים

אין לגהץ בגדים מר"ח ואילך, וכן אין ללבוש בגדים מגוהצים, ולכן צריך לגהץ הכל מלפני ר"ח.

צחצוח נעליים

נעליים שנתלכלכו יש אומרים דמותר לנקותם, ובפרט לצורך שבת.

דאין זה בכלל כיבוס אלא הסרת לכלוך בשם שבה"ל, והא דאי' בשלמת חיים דאסור הכוונה לצחצוח בדרך כיבוס כמו שפשוף.

קניית בגדים וכלים

אין לקנות בגדים וכלים חשובים מר"ח ואילך, חוץ מאופנים מסוימים, ואפילו לצורך אחר ת"ב אין לקנות, ולכן מי שיודע שיצטרך בגדים או כלים מיד לאחר ת"ב, ישתדל לקנות לפני ר"ח.

הכנת בגדים לפני ר"ח

בתשעת הימים אין ללבוש בגדים מכובסים שלא לבשו עדיין, והרוצים להחליף בגדים בתשעת הימים, יש להם להכין בגדים משומשים מלפני ר"ח.

שיעור הלבישה

שיורגש בבגד שכבר השתמשו בו, והכל לפי המקום והזמן, דיש מקומות או אנשים שמזיעים בזמן מועט, וכן יש לחלק אם יושב במקום אחד או מסתובב כשהוא לבוש בו, ובמקום הצורך יש לסמוך להניח הבגדים על הקרקע לשעה אחת.

בשו"ת מנח"י הביא קולא זו בשם ס' לחם הפנים לגבי אבל, אולם בשו"ת שבה"ל (ח"א סי' קל"ה) כתב דאין לסמוך ע"ז, דזהו הערמה לבטל זכרון אבילות דרבים.

בגדים הסמוכים לגוף

בגדים הסמוכים לגוף, הפוזמקאות (שטרימ"פ), יש מקילים שמותר להחליפם כפי הצורך [בענין שמזיעים מאד או יש ריח רע או לכלוך שמעכב אמירת דבר שבקדושה] בלא שהשתמשו קודם, ובפרט במקומות החמים ומזיעים ביותר.

דטעם האיסור להחליף הבגדים, הוא משום שזהו שמחה ותענוג כשלובש בגדים מכובסים, אבל אם מחליפם מחמת שא"א לילך בישנים, אז זהו אינו משום תענוג.

אם הכתונת הוא מלוכלכת ממש, או אם הוא איסטניס ומרגיש צער גדול כשלא יחליף הכתונת, יש להקל ולהחליף כרגיל.

וכל אחד יתנהג כגודל הצער שמרגיש בזה שמפני חטאינו גלינו מארצינו, וכפי שחורבן הבית נוגע ללבו, ויראי השם בשנים קדמוניות לא החליפו בגדיהם כלל.

מגבות, סדינים, מפות

אין להציע המטות בסדינים מכובסים, ואין להחליף מפות מכובסים על השולחן, ואין להשתמש במגבת [האנטע"ך] מכובס, ולכן יש להשתמש בהם כבר לפני ר"ח.

במלון או בדירה לאורחים אפשר להחליף כלי המטה.

קניית חפיצים

אין לקנות בגדים חדשים, אפילו בגדים פשוטים, אף אם דעתו ללובשם רק לאחר ת"ב, בגדים הצריכים לבריאות [משקפיים] מותר, ונכון לקנות לפני ר"ח.

אין לקנות כלים המביאים לידי שמחה ככלי כסף וכדו', מזגן [עירקאנדעיש"ן] כשהוא צורך גדול יש להקל, ונכון לקנותו לפני ר"ח.

מכירה המיוחדת בזול בימים אלו או הזדמנות לקנות חפץ מסוים או שנמצא כעת שרק מצוי חפץ זה, יש להקל לקנות.

תפירה

אסור לתפור בגדים חדשים, וכן אין לסרוג בגדים, אין לסרוג גארטל [חגורה], תפירת כפתור או תיקון בגד שנקרע מותר.

תפירה לצורך נישואין למי שעדיין לא קיים פריה ורביה מותר, ודוקא אם החתונה מיד אחר תשעה באב, שמוכרחים לתיקון זה.

תפירה לצורך פרנסה מותר, ובתנאי שיתנו את הבגדים לתופרת לפני ר"ח, ונכון למנוע אף בזה בשבוע שחל בו.

תפירה לצורך לימוד דהיינו שתופרים דבר שאינו ראוי ללבישה, אלא לומדים על סתם חתיכות בגד יש להקל.

איסור בשר ויין

אין אוכלים בשר ושותים יין מראש חודש, גם שומן בשר וגם תבשיל שנתערב בו בשר או יין, אם ניכר בו טעם הבשר אסור.

מותר לבשל המאכלים בקדירות של בשר.

קטנים אסורים בבשר ויין, אפילו לא הגיעו לגיל שיכולים להתאבל על ירושלים, ויש מקילים, והמנהג להקל היכא שהם קטנים ביותר ואינם אוכלים שאר מאכלים חוץ מבשר.

חולה, מעוברת, יולדת, הצריכים לכך יש להקל, ויאכלו בשר עוף בלבד.

רחיצה

אין לרחוץ כל הגוף אפילו בצונן, ורק פניו ידיו ורגליו מותר ודוקא בצונן.

רחיצה לצורך רפואה

מי שיש לו צורך לרחוץ מפני צרכי רפואה וכדו' [כגון שיש לו חטטים בראשו דמותר לרחוץ ראשו] מותר.

רחיצה במקומות החום

רחיצה בזמן הזה, במקומות שהחום גובר ומזיעים הרבה, כידוע דיעות המקילין, והכלל בזה דרחיצה שאסרו, היינו רחיצה לשם תענוג והנאה, אבל רחיצה להעביר לכלוך או זיעה וכדו' מותר.

ולכן יש להקל להתרחץ בענין שצריך להסיר לכלוך או זיעה ואם צריך לזה מותר אף בסבון, ושיהיו המים צוננים או שיהיו פושרים, ודווקא בדרך אברים אברים ולא כל גופו בבת אחת, ונכון שלא לרחוץ בפרהסיא, והדבר מסור ללב ירא ה' מתי להקל בזה.

לשון שבה"ל, ובתשובות והנהגות ח"ב סי' רס הביא ששאלוהו להחזו"א על בני ישיבה שמצטערים הרבה בחום ומפריעם בלימודם, אם יכולים בתשעת הימים לרחוץ בצונן, ואסר להם, והוא תמה דאין זה רחיצה לתענוג.

רחיצת קטנים

קטנים [בני ו' ז' שנים והלאה] יש לחנכם שלא לרחוץ, ואם נחוץ קצת לבריאותם בימים החמים שנגרם להם פצעים כשאינם מתרחצים מותרים ברחיצה, וכן אם הם מתלכלכים בזוהמא ובכל לכלוך, ובפרט במקומות המזיעים יש להקל לרחצם וכשצריך לכך מותר אף בחמין. ואם נחוץ גם בזיף, ונכון לחנכם למעט כמה דאפשר מחמת חורבן הבית.

טבילה במקוה

הנוהגים להקפיד לטבול כל יום ויום במקוה כל השנה חוץ באונס, התירו רבותינו לטבול גם בימים אלו, אלא במקוה צוננת דווקא, ולא יתעכב שמה לתענוג, אבל היות שכמה אנשים מצטננים בנקל במקוה צוננת, ואם נחמיר להם לא יטבלו, לכן לנו הנמשכים אחרי מרן הבעש"ט הק' זי"ע שהוא דבר חמור, לכן יש להקל לעשות שיהיו קצת פושרין, אבל לא יותר מהנחוץ ממש בשום אופן.

נקיון הבית

נוהגים למעט בנקיון הבית, ולכבוד שבת יש להקל, ואם הקרקע מלוכלכת יש להקל, ולא ישטוף באופן יסודי אל בצורה קלה, וכן אפשר על ידי עוזרת הבית ורק לא תעשה כבכל שבוע יסודי כגון למעט החלונות ארונות וכדו'.

ז"ל שו"ת שלמת חיים סימן שיב - בט' ימים אי שפיר דמי לרחוץ הרצפה, אי הוי זה כעין כיבוס בגדים, ושמעתי שהרב שמואל סאלאנט זצ"ל אמר שבעש"ק חזון לא ירחצו הרצפה כל כך בטוב כמו בפעם אחר, ואולי רק משום חומרא אמר כן.

ערב שבת חזון

בערש"ק חזון מחליפים המפות שעל השולחן, וכן המגבות, וכן נהגו כהיום בכל המקומות ללבוש בגדי שבת כמו בכל שבת.

מותר לגזוז הצפרניים לכבוד שבת.

בער"ש חזון מותר לחפוף ראשו בחמים כיון שרגיל בזה בכל ער"ש, ואסור לרחוץ כל גופו אפילו בצונן, רק ירחוץ ראשו ידיו ורגליו בחמים.

טעימות התבשילין בע"ש

מותר לטעום מעט מהמאכלים של בשר בערב שבת לראות אם מתובלים היטב, והיינו דווקא טעימה בעלמא, אבל לאכול מהתבשילין לקיים טועמיה חיים זכו אסור.

הכנה לביאת המשיח

אחי ורעי החרדים לדבר ד' ותורתו, הדואגים לקיום עמנו ותורה"ק, כל מי שנגע יראת ד' בלבו, ומאמין באמונה שלמה בביאת המשיח, צריכים אנו בכל עוז להכין את עצמנו לביאת משיח צדקנו כל אחד כפי יכלתו, הן במקרא, הן במשנה, והן בגמרא, כדי שנזכה לגאולה שלמה אמיתית, ושנוכל לקבל פני המשיח בשמחה. ומי שלא ישים לב לדברינו אלה, ידע בעצמו כי בנפשו הוא, ועתיד ליתן את הדין ח"ו, כי אז יתברר ויתודע ויתפרסם כל איש ואיש, מי הכין את עצמו לביאתו, ובמה שהכין את עצמו בתורה במעשים טובים, ומי לא הכין את עצמו לביאתו

(חפץ חיים - אגרות ומאמרים סימן כ)

בס"ד

חבורת
יסודי התורה

שעיי והתאדות אברכים דקהל יעב"ב ד'תאחדות

נתיסדה ע"י כ"ק מרן רבינו עמיד פליטיא

אלפי לומדי בכל קצוי תבל כ"י

התחילו!

ביום ג' מטות מסעי העל"ט

פרק חדש

פרק בית שמאי

הצטרפו!

גם אתה בבח הרבים בלימוד

מסכת נזיר

יחד אלפי אנשי שלומינו

כתרה של תורה מונחת,
וכל הרוצה לזכות
יבוא ויזכה!

חברותות

רופט אונזער חבורתא עסקן
מוה"ר **אברהם זאנוויל שפיטצער** הי"ו
917.474.3363

אדער בייַ די גבאים פון 'התאחדות אברכים' בבתי מדרשינו

לוח הלימוד - עזר לחזרה

בקופסאות 'יסודי התורה' בבתי מדרשינו

קול תורתך יסודי התורה

שיעורים - חזרה
718-682-2020

כתרי שתיקנת התורה כתרים לנזיר

תחליט ותכנס!

ותרגיש טעם התורה, שתשנה את כל אורך חייך

נו"ג ע"י הרה"ג ר' שמעון יואל בראך שליט"א
מו"ץ לעניני סת"ם דקהלתינו הק' - מח"ס כתיבה תמה כהלכתה

לשכת הסת"ם

שאלות ותשובות בהלכות סת"ם
שהגיע בקהלתינו ההורגה

לרגל התחלת לימוד מסכת חולין בחבורת 'תורתך שעשועי'

האם תלמיד חכם צריך ללמוד להיות סופר סת"ם

בגמרא (חולין ט.) "אמר רב יהודה אמר רב, תלמוד חכם צריך שילמוד ג' דברים, **כתב**, שחיטה, ומילה וכו'".

בביאור מה שאמרו שצריך שילמוד 'כתב', כתב רש"י (ד"ה כתב) שידע לחתום שמו, אילו ישב בדין או לעדות. ובים של שלמה כתב פירש רש"י 'כתב' לכתוב, שידע לחתום שמו, ופשיטא שיכול לחתום, אלא שיכול לכתוב שו"ת ופסקי דין, ואף אגרת שלומים בצחות לשון נאה לת"ח.

אמנם ברש"ש כתב וז"ל "ת"ח צריך שילמוד ג' דברים כתב וכו'. עיין פרש"י וקשה דלחתום שמו ודאי שכיח טובא, באגרות וכיוצא , וכמו שהקשו התוס' במנחות (דף לה). ויש לפרש ע"ד פירש"י שילמוד לאמן את ידיו לכתוב כתיבה נאה ומיושרת, כאשר יצטרך לכתוב שו"ת ואגרות שלום וכיוצא, כי לענין חתימתו דשכיחא יכול לעשותה ע"י סימנא בעלמא, ואפילו ע"י אות אחת משמו כדאשכחן (בגיטין לו.). ואפשר ג"כ לומר דבכתב יכוון גם כן על טהרת הלשון שיהא מצורף ומזוקק בסידור יפה.

אבל לענ"ד דכוונתו על כתיבה תמה דס"ת תפילין ומזוזות וזיוניהן ותגיהן. דמצוה בו יותר מבשלוחו, וכדאמר רב עצמו במנחות (לו) כתבו מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר מסיני. וכן אשכחן בב"ב (יד) בר"ה וראב"י דכתבו בעצמם. ועיין לשון הרמב"ם בריש הל' ספר תורה. וכן הוא ז"ל משמע (בפ"ח ה"ד, ופ"ט הל"י) שכתב לו ספר תורה בעצמו. שוב ראיתי למהרש"א בחדושי אגדות שנראה שכוון למה שפירשתי. ולפלא שלא הרגיש דרש"י לא פירש כן".

שאלות ותשובות בדרך קצרה

האם אמרינן רוב הסופרים מומחים הן, כמו שרוב המצויין אצל שחיטה מומחין הן (ג)?

שאלה: השבוע למדנו בריש מסכת חולין, במסגרת חבורת 'תורתך שעשועי', שלענין שחיטה נקטינן, דרוב המצויים אצל שחיטה מומחין הן, ונשאלה השאלה האם גם בספרי תורה תפילין ומזוזות נאמר כלל זה, שכל סופר יש לו חזקה שראוי וכשר לכתוב סת"ם?

תשובה: בס"ד נלקוט ליקוטי בתר לקוטי, מפי ספרים וסופרים כלשונם, שבסת"ם לא נאמר כלל זה. ובעו"ה משך כל הדורות, ובכל מקומות היו סופרים שהכשילו רח"ל את הרבים בכתיבת סת"ם פסול. **ואין הכוונה ח"ו לזלזל מערכם של הני העוסקים במלאכת שמים באמונה, אלא לעורר לכל העומד לקנות סת"ם שיש לבדוק האם הסופר יש לו כתב סמיכה 'בתוקף' להיות סופר סת"ם.**

- כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סימן קסה) "וגם כתבתי כבר הרבה פעמים, שלא שייך בזמן הזה רוב המצויין אצל ס"ת תפילין ומזוזות מומחים הם".
- כתב בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סימן תרלא) "והאמת אגיד שכאן בדרום אפריקא שהספרי תורה ישנים, בדקתי עשרות ספרי תורה, ולא מצאתי ספר תורה הראוי לקריאה".

בְּצֵל הַחָכְמָה בְּצֵל הַכֶּסֶף!

מודעה משמחת!

לרגל התחלת מס' חולין

וועלכע אונטערגענומען אן הרמת כבוד התורה לכבודם פון די עמלי התורה, די חשוב'ע נבחני החבורה וואס האלטן אן מיט א פעסטע קביעות צו נעמען די בחינות חודש'ליך חק ולא יעבור, צו שענקען לאות הוקרה די

נ.ב. אין פאל וואס מען וועט אויסלאזן א בחינה, וועט מען קענען צוריקבאקומען די הוספה, נאכדעם וואס מ'וועט פונדאסניי מאכן "דריי בחינות ברציפות"

בחינה הראשונה במסכת חולין
ביום ב' דברים – כ"ח תמוז

דפים ב-יג
עם חמשה דפים האחרונים במסכת מנחות

הזורעים בדמעה ברנה יקצורו! הפוך בה והפוך בה דכולה בה!

מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי

תורתך שעשועי

ע"י
התאחדות אברכים ד'סאטמאר
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

משיב כהלכה

תלמיד השיעורי הלכה שנאמרו בבי מדרשא

ע"י הרב הגאון רבי יהושע צבי יוושעף שליט"א

מו"ץ קהילתינו הק'

דיני זכר לחורבן

א] משחרב בית המקדש תקנו חכמים שהיו באותו הדור שכל דבר שמחה צריך לעשות בה דבר זכר לחורבן הבית [א].

ב] כשבונה בית וטח אותו בטיט ומסייד אותו בסיד [או צבע] צריך לשייר מקום ריק אמה על אמה כנגד הפתח בלי הסיד (שו"ע תק"ס סעיף א'), **והטעם כדי שיראוהו תמיד כשיוצא ונכנס ויזכור החורבן ויתאונן עליו [ב].**

ג] אם אינו מסייד את הבית אלא מניח רק טיט בלבד א"צ לשייר כלל אמה על אמה [ג] ובזמנינו הדרך הוא להניח על האבנים והלבנים טיט אפור [מלט] ועליו מניחין טיח לבן שמעורב בו סיד ומראהו ג"כ לבן כמעט כמו הסיד ושוב מניחין עליו את הסיד או הצבע שהוא לבן ונקי לגמרי ולמעשה א"צ לגרד רק את הסיד ולא את הטיח [ד].

ד] שיעור אמה על אמה לדעת הגרא"ח נאה הוא 48 ס"מ על 48 ס"מ ולשיטת החזו"א הוא 58 ס"מ על 58 ס"מ ויש להקל כשיעור קטן [ה].

ה] אין חילוק בין ארץ ישראל לחוץ לארץ לענין זכר לחורבן ובשניהם יש חיוב לעשותו [ו].

ו] גם בעיר הקודש ירושלים נוהגים להשאיר אמה על אמה ריק ללא סיד [ז].

ז] כבר תמהו האחרונים על מה שהרבה מקילים בדין זה ואין משיירים אמה על אמה וטרחו לתרץ וליישב מנהג העולם ולמעשה הסכמת האחרונים דאין להקל בזה ויש לקיימו בפשטות הדין המובא בשולחן ערוך [ח].

ח] כתב הגר"ח פלאגי' בשם אביו הרב אביר יעקב "שהיה בדוק אצלו שכל בית שיש בו אמה על אמה כשיעור נגד הפתח כדינו ומראה הלבנים נראה מטיט אז אותו הבית נכון עד העולם וכל הדרים עליו [ט].

ביאורים והוספות

(א) וכמו שכתוב "אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי" ומן הראוי להעתיק לשונו הטהור של היעב"ץ (סידור בית יעקב שער השלכת דלת ג' חלון ו') "שאלמלא לא היה אלא עון זה בידינו שאין מתאבלין על ירושלים כראוי די בזה להאריך גלותינו וזו הסיבה קרובה היותר גלויה עצמוה וחזקה לכל השמדות המופלגות הגדולות המבהילות הרעיונים אשר מצאונו בגלות בכל מקומות פזורינו על צווארינו נרדפנו לא הונח לנו להרגיע דגום עם שפלותינו ענינו ומרודנו לפי שיצא האבל הלז מלבנו בהיותנו שוקטים בארץ לא לנו שכחנו את ירושלים ולא עלתה על לבבנו על כן כמת מלב נשכחנו מדור לדור נוסף יגן על יגוננו ומכאובינו עיי"ש ודבריו הקדושים המה ניצוצי אש לעורר את לבבנו האטום בהתעוררות עצומה לזכור לקונ ולבקש על מקדש ה' שיבנה במהרה.

(ב) טעם זה הובא בלבוש וכן בחיי אדם כלל קל"ז.

(ג) משנ"ב סק"ב בשם הב"ח דכל התקנה הוא דווקא כשמסייד ומייפה את ביתו שיקפיד לא לעשותו בשלימות כדי לזכור את החורבן אבל אם אינו מסייד אין חיוב זה.

(ד) אורחות רבינו בשם הגריי"ק וע"ע בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סי' קס"ט ונימוקי או"ח אמנם היו צדיקים שהחמירו לקלף ולגרד הכל עד שיראו את הלבנים כמובא בנימוקי או"ח שהרה"ק משינעווע זצ"ל קילף גם הטיח והמלט עד הלבנים וכן עשה מעשה אביו הגה"ק בעל הדברי חיים זצ"ל.

(ה) הליכות אבן ישראל להגרי"י פישער זצ"ל עפ"י הכרעת המשנה ברורה סי' רע"ג סי"ג בביאור הלכה וסימן תפ"ו סק"א דחיוב דרבנן אפשר להקל כשיעור הקטן.

(ו) בחידושי אגדות מהרש"א (בבא בתרא דף ס' ע"ב) כתב בתוך דבריו "גם מטעם זה ישייר אותה אמה כאילו אין לו קנין בחו"ל ואין דעתו להיות תושב רק דרך גירות" ומשמע מדבריו שענין זכר לחורבן הוא דווקא בחו"ל וכ"ה במדרש תלפיות ערך בנין "כשבונה בחו"ל ישייר אמה על אמה" ועיין בשו"ת רבי עקיבא יוסף שלזינגר ח"ב סימן שס"ו שהעתיק דברי המדרש תלפיות אך סתימת כל הפוסקים שאין לחלק בזה כלל.

(ז) ספר ארץ ישראל להגרי"מ טיקוצינסקי סי' כ"ג סעיף ד' ובספר הבית בסוה"ס במילואים עמוד תפ"ד מביא מהגר"מ הלברשטם בשם זקינו בעל לב העברו דבעיר הקודש אין לעשות זכר לחורבן כיון שרואים החורבן בעינים עיי"ש וגם בזה צ"ע אם כוונתו להקל דווקא בזמניהם שדרו בעיר העתיקה סמוך ונראה למקום בית מקדשינו החרב בעוה"ר אבל בשכונות החדשות אפשר גם לדידיה יש חיובא.

(ח) בדעת תורה ובאורחות חיים סק"ד כתבו דאנו דרים בין הגוים והם מקפידים על שלימות סיוד הבתים ובשו"ת אז נדברו (ח"ז סימן ס"ג) דבזמנינו לא שייך טעם זה דהרי אין מקפידין רק על המראה החיצוני של הבתים ולא מה שנעשה בבית פנימה ובמשנ"ב סק"ב מביא בשם המאמר מרדכי דכיון שמערבין חול בתוך הסיד שוב לא נקרא סיד דמכהה לבנוניתו ובמשנ"ב מעיר ע"ז דהרי מלבנין הבתים בסיד בלבד בלי חול - ובקיצור שו"ע סימן קכ"ו ס"א כתב "מה שלא נהגו כן עתה לא ידענו טעם ברור" ועיין בערוה"ש סעיף ד' שכתב כיון שמערבין בסיד הרבה חול כמעט מחצה על מחצה לכן מעיקר הדין א"צ שיור עיי"ש אכן בזמנינו אין המציאות כן וסיד שלנו הוא לבן ומצוחצח - ובשו"ת התעוררות תשובה (ח"ג סי' שס"ג) כתב דרק בסיד שהוא "גוש" ומוצק ציוו חז"ל לשייר ללא סיד אבל בסיד או צבע נוזלי כמו שנהוג בזמנינו א"צ לשייר מקום ללא סיד דאין זה ממשות אלא "מראה סיד" ועיין בשו"ת דבר יהושע (ח"ב סי' ע"ג) שכתב להצדיק המנהג דעיקר הגזירה היתה שלא יעשו הטיח עצמו מסיד כדרך המלכים אבל בזמן הזה שטחין רק בטיט ואח"כ מסיידין בסיד בזה לא גזרו כלל עיי"ש וכל זה הוא לימוד זכות בלבד ובשערי תשובה סוסק"א כתב "בדורות אלו יצאו להקל והקלו וחזרו והקלו עד שכמעט נשכח מלב ואין על מה להשען וכן כמה דינים בעוה"ר יצאו מה שיצאו".

(ט) הביאו בכף החיים ס"ק י"א מספר מועד לכל חי סימן י' ס"ק צ"ה.

בפי ישרים תתרומם

מאמרים ועובדות מלוקטים
מרוממות מעלותיו בקודש

ויהי ידיו אמונה

בהיות הגה"ק בעל ישמח משה אצל החוזה מלובלין אמר הרבי מלובלין כי לא נכון בעתים הללו ללמוד שער היחוד בחובות הלבבות, ואם כי המחבר עשה השער ההוא לזכות את הרבים, אמנם נעשה אך ורק לדורו, משא"כ בדורות הללו שנתמעטו הלבבות ולאו כל מוחא סביל דא להבין סברות דקות יהי' הנזק רב מן התועלת וכו', והשיב הישמ"מ לרבו כי למד שער היחוד בצעירותו ונהנה מלימודו והיה לו לתועלת, ועל זה השיב לו רבו החוזה, על כבוד מעלתו אין חידוש כי למד אצל דודו ורבו מוה"ר יוסף מקאלבסוב כל התורה, ושתל בלבו אמונה חזקה יתד שלא תמוט וכו' יוכל ללמוד אח"כ שער היחוד, משא"כ לאנשים אחרים זולתו.

תהלה למשה

מדברנא דאומתיה

שלש מידות בבעלי דרשנים, הא' מדבר בקול נעים ובשפתי חן, ואז אף שאינו אומר דברי תורה נאים, יכול לפעול בדבריו אצל ההמון עם, והב' אף שאינו דברן נעים, עכ"ז כיון שאומר דברי חכמה מתוקים ונפלאים, נושא חן ודבריו מתקבלים, והג' הוא דרשן צדיק ויר"ש, ואז הוא בעצמו בפניו ובמעשיו מעורר יראת ד' בעם ע"י שמסתכלין עליו בלבד.

וכשהשלשה מעלות האלה נפגשים יחד אז אין ערך להדורש ההוא, וכפי הנראה מספה"ק יערות דבש להרבי ר' יונתן בעל התומים זי"ע כזה, וכן כפי הנראה ושמעתי מאנשים ששמע הדרשות מפי ה'ישמח משה' זי"ע היה ה'ישמח משה' ג"כ בג' מעלות האלה.

הגה"ק רבי שלמה זלמן עהרנרייך זצ"ל הי"ד אב"ד שאמלויא 'טיול בפרדס' ח"ג אות כ' סי' ט"ז

המורא שאהיה נופל בגיהנום לא אלמוד תורה אשר היא חיינו ואורך ימינו ושעשועים של השי"ת, נמצא דבפנימיות השלא לשמה נטמן הלשמה.

'ערוגת הבשם' ח"ג עמ' רנ"ג (הובא גם בייט"ל פר' צו)

כ"ח תמוז

מרן רביה"ק בעל ישמח משה זי"ע

רבינו נולד בשנת תקי"ט בעיר פרעמישלא לאביו הגאון רבי צבי הירש אב"ד זבאריב ולאמו מרת חנה [שהעיד עליה שהיא בעלת רוח הקודש]. כבר בהיותו ילד נתפרסם כעילוי, וכבן תשע כבר דרש בפני הקהל בפלפולא דאורייתא כאחד הגדולים. למד תורה אצל הגאון רבי יוסף מקאלבסוב ואצל בן דודו בעל 'דרישת ארי' מסטריזוב, ועוד בהיותו קודם גיל המצוות נסע לוילנא לשטוח ספיקותיו לפני הגאון מוילנא בהגיעו לגיל המצוות נתקשר בקשרי שידוכין עם מרת חיה שרה בת הנגיד רבי ניסן מפרעמישלא.

בשחר טל ילדותו כבר נודע רבינו כמתמיד עצום וכעילוי נפלא, ובהיותו בן י"ז שנים הרביץ תורה לתלמידים, וביניהם לקשישים הימנו [ראה שו"ת "השיב משה" סי' סה: "אף שתלמידי אתה בחכמה, גדול אתה ממני בשנים, ולפעמים ימים ידברו כי טו"ב אני בשנים"]. למרות גילו הצעיר הריצו אליו גדולי הדור שאלותיהם, עד שקרא עליו גאון הדור רבי משולם איגרא זי"ע: "משה אמת ותורתו אמת" (ראה שם באבה"ע סוף סימן ס').

לכתחילה היה רבינו מתנגד לחסידות אלא שלאחר נישואי בתו עם בת הרה"ק בעל 'אריה דבי עילאי' נתוודע לאורה של חסידות, רבותיו בחסידות היו הרה"ק החוזה הק' מלובלין, הרה"ק המגיד מקאזניץ, הרה"ק ה'אוהב ישראל' מאפטא, כמו"כ עמד בקשרי ידידות עם הרה"ק רבי מנחם מענדיל מלינסק ומזכירו בספרו שו"ת 'השיב משה' סימן ס' בתוארים מופלגים.

מקודם כיהן כדיין בעיר מולדתו פרעמישלא, לאחר פטירת חמיו ישב על כס הרבנות בעיר שינאווא במקומו של הרה"ק הרבי ר' שמעלקא שעבר לעיר ריטשאוויל ומשם לניקלעשבורג, ובשנת תקס"ח עבר לאוהעל ושם ישב ל"ג שנה עד שנתבקש בישיבה של מעלה, זקן ושבע ימים כבן פ"א שנה. חיבוריו 'ישמח משה' עה"ת ונ"ך אשר ע"ש נקרא, שו"ת 'השיב משה' ו'תפלה למשה' על תהלים מנו"כ באוהעל סמוך לציון הרה"ק רבי סענדער מקאמרנא כבקשת רבינו להיטמן סמוך לו ואח"כ נבנה אהל על קברם.

תורה לשמה

שמעתי בשם הגה"ק בעל 'ישמח משה' זי"ע בימי עלומיו היה מאוד נעלה וחריף על כל בני גילו, פ"א התיישב בדעתו שלומד תורה שלא לשמה רק להתגדל ושוב ירית גיהנום א"כ מה לו לצרה הזאת מוטב לו לעסוק במשא ומתן רק שיקבע עתים לתורה מדי יום ביומו ויהא מובטח שלא ילמוד שלא לשמה, וכן ניסה פעם ופעמיים אבל המיית רוחו לא שקטה ונתיישב בדעתו וכי מפני

כלות הנפש כל יום בקבלת עומ"ש

כ"ק אדמו"ר [מרן רביה"ק בעד"י זללה"ה] זצ"ל אמר לי שבספה"ק 'ישמח משה' (סו"פ בשלח) מפרש הברכה 'מחיה מתים במאמרו' ר"ל שהקב"ה מחיה אותם שמתים כשאומרים שמו מפחדו והדר גאונו וזהו 'מתים במאמרו' עכדה"ק, והעולם חושבים שהוא רק בדרך רמז ופירוש בעלמא, אבל ידוע שכל מה שכותב בספרו לפרש בכמה בחינות הוא ממה שעמד בנסיון בעצמו, דנודע

שבכל יום בשעת קריאת שמע היה מונח על הארץ זמן רב בהתעלפות לא חלי ולא מרגיש, עכ"ד.

'אגרא דציבי' ח"א עמ' י"ג

כתב א"ז זללה"ה ב'ישמח משה' (סו"פ בשלח) לפרש הנוסחא (בברכת מגן אבות בליל שבת קודש) 'מחיה מתים במאמרו', כי האיש הישראלי המתפלל לה' נפשו יצאה בדברו מגודל הדביקות לאהבתו ית"ש, והקב"ה מחיה אותו בבחינת והחיות רצוא ושוב, ולזה יתכוין 'מחיה מתים במאמרו', היינו אותן האנשים המתים במאמרו כשאומרים דבריו ית"ש, הוא מחיה אותם, עכ"ד, ואבותינו ספרו לנו מק"ז מרן ה'ישמח משה' זי"ע אשר הוא בעצמו היה בבחינה זו בשעת תפילתו במסירות נפש והתלהבות עצום, וכאשר הציצו מן החרכים בחדרו או אותו בשעת קריאת שמע מונח על הארץ זמן ארוך בפישוט ידים ורגלים בהתפשטות הגשמיות עד ששב רוחו אליו.

'ברך משה', ימים נוראים עמ' רי"ח

ואותר אנכי לבדי נביא לה'

רבינו הק' על עצמו אמר: "אל יפלא בעיניכם גודל אבלי ותוגי על חורבן ביהמ"ק, כי אני הגבר ראיתי עני עמי, השי"ת ירחם ויזכינו לראות בבנינו כשם שראיתי בחורבנו, על כן לא אוכל לשכוח אף רגע ואקוה לה' יום יום".

תהלה למשה

מלאכי מרום עונין אחריו אמן

מתאמרא בשמיא דהגה"ק ה'ישמח משה' זי"ע שהיה דרכו להתפלל ביחידות בפני עצמו בלי מנין וצבור ואיש אין עמו, וכששאלוהו ע"ז דהא מבואר בחז"ל ובזוה"ק גודל ענין וחיוב התפלה בציבור היה מרגלא בפומיה להשיב במליצה לפרש מה שאומרים ביוצר 'והוא באחד ומי ישובנו ונפשו אותה ויעש קדוש', ר"ל 'והוא באחד' שמתפלל ביחידות, 'ומי ישיבנו' מי יענה אמן אחר ברכותיו, 'ונפשו אותה' פירוש כאשר רואה הקב"ה שמשתוקק שיענו אמן אחר ברכותיו, 'ויעש קדוש', הריהו בורא מלאכים קדושים ע"י התפלה והם עונים אמן אחד ברכותיו, עכד"ק.

'עטרת יהושע' ח"א עמ' קצ"ג

כולו קודש לה'

כתב ק"ז הישמח משה זלה"ה בהפטרה לפר' ראה עה"פ וכל בניך למודי ה' וזלה"ק בא"ד: כי אם אמנם מעלת האדם היא שהוא בעל בחירה ובוחר במה שירצה, אבל המעלה הגדולה שיביא את עצמו בבחירתו לגדר שיצא כמעט מן הבחירה ולא ירצה כי אם רצונו ית"ש, ומזה יגיע למדריגה יותר גדולה דהיינו שיהיה דבוק כ"כ באלקים עד שיורנו השי"ת בדרך יבחר, ולא ידבר כי אם ברצון השי"ת מה שישים אלקים בפיו ולא יתנועע כי אם ברצון השי"ת, ודבר זה עמוק מאוד, עכ"ל, ומקובלני מבית אבותי שק"ז זלה"ה אמר זה על עצמו שלא עשה שום תנועה עד שנאמר לו מהשמים לעשותו מענינים שהיה משתוקק לעשותם אלא שלא עשאם עבור שלא נתגלה לו מן השמים לעשותם, ואינני רוצה להאריך פה בחיבור זה בסיפורי מעשיות, ולא הבאתי זה אלא לצורך הענין.

ויואל משה עמ' שכ"ז

כי קרן אור פני משה

שמעתי מפ"ק דו"ז רבינו מנאסאד זי"ע על הגה"ק רבינו בעל "ייטב לב' מסיגוט זי"ע אשר בעת אשר ירד מלפני ארון הקודש אחר דרשת כל נדרי, היה פניו הקדושים מאירים ומזהירים, עד שאי אפשר היה אז להסתכל בצורתו, והיה שם הרבני החסיד רבי יודא פעלעס ע"ה ודו"ז אמר לו ראה איך פני ה"ייטב לב' מאירים שאין יכולים להסתכל בצורתו, ועל זה השיב רבי יודא הנ"ל לכ"ק דו"ז רבינו זיע"א, "דיא האסט דאך נישט געקענט דעם 'ישמח משה' ער זעהט אויס מעין מעין ווי דער 'ישמח משה' האט אויסגעזעהן בעת שהיה רגיל בכל ליל שבת לילך לחדרו ולומר 'גוט שבת'. ומזה יש לשער עד כמה היה פני ה'ישמח משה מאירים ומזהירים כזוהר הרקיע.

'גדולת יהושע' ח"ב עמ' מ"א

מלאך אלקים, משה אמת ותורתו אמת

כאשר חזר [הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זללה"ה] לבית אמו שבעיר אוהעל, נתקרב אל הגה"ק בעל 'ישמח משה' זי"ע, היה לו לתלמיד נאמן, ודבק אליו בכל נימי נפשו. גודל דבקותו בהגה"ק בעל 'ישמח משה' זי"ע, נראה ממה שכתב במכתב אל אחד מגדולי אונגארן, אודות דרך החסידות הצרופה, ובתו"ד כתב בזה"ל, 'הגאון הגדול מו"ה משה טייטלבוים זצלה"ה נטע בתוכינו מדת החסידות, ויאמין לי מעכת"ה כי היה ראוי לשרות עליו השכינה והיה בכל ענייניו כמלאך אלקים ומשה אמת ותורתו אמת"

'מופת הדור' ח"א עמ' י"ב

לא יעשה ה' דבר עד גילה סודו לעבדיו הנביאים

אמר פעם לנכדו מרן הגה"ק בעל ייטב זללה"ה כי לכן הוא מספר לו דברים נפלאים הנראים כתמוהים: "למען תדע כי מה שאומרים אשר צדיקים יודעים שומעים ורואים, ויש אינם מאמינים ושואלים למה אנחנו אינם רואים ושומעים, ידעתי כי אתה יודע כי אינני אומר לך שקר ח"ו, תדע כי אמת הוא וכנים הדברים כי גם אנכי שומע הכרוזים אשר יכריזו בכל פעם בשמים, ולפעמים אני שומע כל הכרוז ויודע ומבין הדברים, ולפעמים אשמע רק קול דברים ואיני מבין הכרוז, וגם עתה אני שומע כרוז יוצא, ולאשר אדע כי אתה מאמין לדברי, ואין אב מנחיל שקר לבנו, על כן אספר לך שתדע כי רואים ושומעים בשמים ועל הארץ מתחת".

ייטב לב

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא,
ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

קבלה מפי אליהו על התפילות שיביאו הגאולה

בשם חו"ז הק' הגאון מהר"מ ט"ב זלה"ה מאוהעל, מה דא' בגמ' (סנהדרין צ"ז.) אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס, אין הכונה שתכלה הפרוטה מכיס שלא ישאר ח"ו פרוטה בכיס, אך מקובלני הפירוש שיצא מפי אליהו ז"ל היינו עד שתכלה הפרטיות מכיס הלב, היינו שלא יהיה מבקש על שום דבר שנוגע לעצמו רק על כבוד הבוית"ש שיתגדל ויתקדש לעיני כל ישראל.

[דברי יחזקאל עמ' ק"ג]

ורבים השיב מעון

שמעתי מזקן אחד ושמו רבי זעליג אויש מקליינוואַרדיין, שאביו היה רגיל לנסוע לה'ישמח משה' והזקן הנ"ל כשהיה ילד בן י' שנים נסע עם אביו להרה"ק ה'ישמח משה' על יום הקדוש לאוהעל, ועדיין היה זוכר איך שאמר הרה"ק בדרשתו קודם כל נדרי בזה הלשון, "טאמער וועט איר פרעגן פארוואס איך זאג אייך מוסר איך האב דאך שוין געזאגט פאר א יאר די זעלבע מוסר. אבער איר זענט אויך נכשל געווארן אין די זעלבע עבירות פון פאריאר", וכל העולם געו בבכיה בשמעם דברים הנ"ל, והיו אנשים שהפילו עצמם לארץ מגודל הבכיה.

['גדול בישראל' עמ' קס"א]

אנו צריכין לשוב בתשובה גם על המצוות

רק אדם עושה עבירה וחושב שהוא עושה מצוה, הרי מדמה שהוא לפניו [ית"ש] ומקרב עצמו, ובאמת הוא חוטא. זה נקרא חוטא לפניו. והנה לזה האיש קשה שיעשה תשובה. ועל פי זה יש לפרש מה שאמר הושע (י, ד): "שובה ישראל עד ה' אלוקיך' דהול"ל: אל ה'. אבל עד ה' מורה על הקירוב... דמה, ענין התשובה הוא שמשיב מהטומאה אל הקדושה. והיה עולה על הדעת דעבירות צריך להשיב אבל לא המצוות. אבל האמת הוא דגם המצוות צריך להשיב, דהיינו, מה שנדמה לו שהן מצוות ובאמת הן עבירות כנ"ל. והיינו: "שובה ישראל" מה שהוא "עד ה' אלקיך" מקורב אצלו ית"ש ממש, דהיינו המצוות שאדם חושב שהן מצוות צריך גם אותם להשיב, כיון שאיננו כן כמו שהוא חושב.

[ישמח משה - ויחי]

למען תספר

גדולים מעשי צדיקים וסיפורי נפלאות וישועות

פה אל פה אדבר בו במראה ולא בחידות

סיפר רבינו [הרה"ק רבי אברהם יהושע מנאסאד זיע"א], כי פעם בא סוחר להרבנית של מרן הגה"ק ה"ישמח משה" זי"ע שתקנה ממטו משי לבן, ושאלה הרבנית בעצת קדשו של ה"ישמח משה" וענה על זה אצינדעט האב איך געהערט אויסרופן אין הימל אז איך זאל גיין מיט א ווייסע בעקעטשע, ועל כן בוודאי תקנה ממנו. [ובנסח קרוב לזה סיפר מרן רביה"ק בעד"י זללה"ה, שמתחילה לא היה הישמח משה זיע"א נוהג ללבוש בגדים לבנים לכבוד שבת מלכתא, ופעם אחת כשדיבר אודות עניין נשגב זו, אמר, היות שלא עושה שום דבר קטן כגדול בלי ציווי משמים ממעל, ובתוך כך שיחתם בא נכרי אחד ובידו בד לבן הראוי לבגדי שבת, אז אמר הרה"ק שזה סימן ברור לו, שמן השמים שלחו אותו, שמעתה ילבש בגדים לבנים לכבוד שבת קודש]

'גדולת יהושע' ח"א עמ' י"ז

תיאור פעולת הקמיעות

לפני שה"ישמח משה" היה נותן קמיע, היה נכנס לחדר מיוחד שבו היו מסודרים הקמיעות במגירות, ובלשון רבינו [הרה"ק רבי יצחק מסטוטשין זללה"ה] כמו באפעטיי"ק, ועל כל מגירה נכתב לאיזו מחלה טובים הקמיעות שבאותה מגירה, הוא קרא לחדר זה "קודש הקדשים" והיה מתפלל בו רק ביום הכיפורים, לאחר שלקח את הקמיע מן המגירה היה נכנס לפנים מן המחיצה ובצאתו משם היה מושיט את הקמיע בידו הקדושה, הרה"ק מראזוודוב סיפר כי במו עיניו ראה פעם איך הקמיע זעה ומקרטעת על כף ידו, ואמר על כך 'כי חיות הנה', והיה ידוע, שהקמיעות אינן עוזרות, אלא אם כן ה"ישמח משה" נכנס לפנים מן המחיצה ולוחש עליהם, ואיש לא הורשה להכנס עמו לשם, אבל הרה"ק מראזוודוב טיפס על המחיצה וראה, שה"ישמח משה" נוטל את הקמיע בידו ואומר, אני עומד לתת את הקמיע ליהודי זה כדי להראות ולהוכיח כי אך ורק שמותיך הקדושים עוזרים ולא כל התרופות וזייערע פראשקעס, (כדורי התרופות שלהם) וההבלים שלהם, כדי שיתגלה כבוד שמים בכל העולמות, והוסיף רבינו, שלולי אמירה זו, לא היו הקמיעות פועלים כלום.

'החכמה מאין' עמ' צ"ז

הרה"ק ממונקאטש מספר מעשה מהיש"מ להמהרש"א אלפאנדרי

הרב אב"ד [הרה"ק רבי שלמה אליעזר אלפנדארי (שליט"א) זללה"ה] ליוה את רבינו [הרה"ק רבי חיים אלעזר ממונקאטש זללה"ה] בצאתו מביתו החוצה, ורצה ללכת עוד משום כבודו, ואמנם אדמו"ר (שליט"א) זי"ע הפציר בו למנוע מזה עתה לעת חולשתו ובזקנותו לאוי"ט וישיב החדרה וסיפר לו מעשה רב מאשר היו המאורות הגדולים קדושי עליונים ונוראים מרן הרבי ר' יצחק אייזיק מקאלוב זי"ע ומרן הרבי ר' משה טייטלבוים מאוהעל זי"ע יחדיו לחינוך בית הכנסת בקהלת נאנאש, ובבואם לפני פתח הבית הכנסת רצה כל אחד לחלק כבוד לחבריו, וסירב כל אחד מליכנס בראשונה, ובהתווכחם

ככה זמן מה, בחכמה דיבר בקדשו הרה"ק מאוהעל זי"ע להרה"ק מקאלוב זי"ע אתם מחויבים ליכנס קודם כי ממה נפשך אם אני קטן מכם עליכם ליכנס תחילה מפני חשיבותכם, ואם אמר יאמר שאני גדול ממנו, אם כן אני אומר בתורת ציווי ופקודה שהוא ילך בראשונה ומוטל עליו לשמוע בקולי, וכן היה, שבזה נצחו ונכנס הרה"ק מקאלוב זי"ע בראשונה, עד כאן, בסיפור הלז פעל רבינו על הרב שילך וישוב לביתו ואל יטריח יותר מדאי.

'מסעות ירושלים' עמ' ס"ז

שומר ישראל הנאמן

היה מעשה אצל ק"ז ה"ישמח משה' זללה"ה שהיה אבדק"ק אוהעל יצ"ו, לעת זקנותו ישב באסיפה עם פרנסי הקהילה, ואמרו לו בקובלנא למה אינו מתעסק כראוי בצרכי העיר, בהיותו טרוד בעבודת ה' בינו לבין קונו יומם ולילה, והשיב להם בקדשו שהוא מקבל משכורתו בתור שומר העיר, ולראיה לכו נא ותעייטו בפנקס הקהלה שנכתב שם כל מאורעות העיר מעת בואי לכאן, אם אירע כל השנים אחת מצרות האלה שהפילה אשה את עוברה ח"ו, או שמתו ילדים קטנים ה"י, או היה איזה שריפה רח"ל, כי הוא ברוב קדושתו ותפלתו הגין על העיר שלא יארע שום נזק.

'לב אהרן' ח"ב עמ' קט"ז

בקרב קדושים תתהלל

והגאון הקדוש מו"ה משה ט"ב זלה"ה בעהמ"ס ישמח משה שלח את האנשים שבאו אליו להתפלל בעדם אל רבינו (הרה"ק רבי מנחם מענדיל מרימאנוב זללה"ה). ופ"א שלח אל רבינו איש אחד שהי' חולה מסוכן ר"ל והאיש סיפר לרבנו כי הרב מאוהעל שלה אותו אליו, אמר לו רבנו הקדוש "לך שוב לביתך ותלך להרב מאוהעל ותאמר לו בשמי כי כבר בא מועד שיסיר משה את המסוה מעל פניו ושלא ישלח מהיום והלאה אלי כי ידעתיו אשר בכחו בעצמו לפעול ישועות בקרב הארץ והוא יעזרך בתפלתו וכן הי' כאשר בא האיש בחזרה להגה"ק מאוהעל ואמר לו אלה הדברים כאשר נצטוה ברך אותו ונתרפא החולה מחליו.

תהלה למשה

ראה את הרבי רבי אלימלך זי"ע בילדותו

לדידי חזי לי האי סתירה כי הנה נודע בדברי העולם, שהגה"ק האלקי בעל ישמח משה זלה"ה לא פגש בחייו את הרה"ק האלקי מוהר"ר אלימלך מליזענסק זללה"ה, והיתה זאת אחד משלשה דברים שאמר הגה"ק הישמח משה זלה"ה קודם פטירתו שהנו מתחרט עליהם וכמה דאיתא כל זה בספר תהלה למשה (תולדות הגה"ק הישמח משה) הנדפס בריש ספר ישמח משה (חלק נ"ך) והדברים ידועים. אמנם הלום ראיתי דבר פלא בספר אברך על תהלים (להגה"צ מוה"ר אהרן מאיר פריעדלענדער זלה"ה, אב"ד באלחוב, משומעי לקחו של הגה"ק הישמח משה, כמ"ש בעצמו בספרו באיזה מקומן), לו כתב בחלק פרח מטה אהרן (תהלים ג') וז"ל, כמו שסיפר לי אבי החסיד ששמע מפי אדמו"ר הגה"ק מאוהעל שראה בילדותו הרב הקדוש המקובל האלקי רבינו רבי אלימלך זצוק"ל מליזענסק שהי' בעל יסורים גדול, והרופא חתך לו באיזמל את בשרו לארוכתו והוא ישב בפנים שוחקות, ופניו פני להבים מרוב החדוה שהיה לו על קבלת היסורים, עכ"ל ספר אברך, והני מילי סתיראה נינהו. ואולי אפ"ל שאני בילדותו שלא חפה על זקנותו, כי שם רק ראה, אבל לקבל ממנו תורה ויר"ש לא הגיע, וצ"ע. שוב ראיתי בספר 'הגאון הקדוש בעל ישמח משה' (תולדות הגה"ק הנ"ל) שהביאו את זה (בפרק ו' הע"ה אות י"ב, עמוד נ"ו וסיימו דהדב' צ"ב) ועוד עי"ש (בשם ספר תהלה למשה הנ"ל) שפע"א אמר הישמח משה שבמותו ראה שפיר את הרבי ר' אלימלך זללה"ה, כי נתגלה אליו הרבי ר' אלימלך אחרי פטירתו עי"ש.

היכל קודש הקדשים – נהוראי חלק ג'

יעקב אבינו ע"ה העלה להשי"ת את אהבתו ליוסף

בפרשת ויגש ויפול על צווריו ויבך על צווריו עוד, ופירש"י ז"ל: 'אבל יעקב לא נפל על צווארי יוסף ולא נשקו ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמע'. והנה קשה ממה נפשך, אם היה אז זמן קרי"ש ונתיירא שלא יעבור הזמן, גם יוסף היה לו לקרות את שמע, ואם היה שהות, גם יעקב היה יכול להמתין עד אחר שיתראה עם בנו אשר השתוקק עליו זה זמן כביר. והביא הרה"ק משינאווא ז"ל מה ששמע ממרן הקדוש בעל ישמח משה ז"ל, כי באמת לא היה זמן קרי"ש, רק יעקב אע"ה ידע בנפשו שכשיתראה עם יוסף בנו יהיה לו אהבה והשתוקקות גדול, ורצה להעלות האהבה לאהבת השי"ת בקריאת שמע.

[דברי יחזקאל]

גודל השמחה וההודאה על הזכיה להתפלל

כתב ב'תהלה למשה' (עמ' י', ועוד בעמ' י"א): "ולאחר שסיים אמת ואמונה התתיל מחדש לכפול כל הדברים בלשון יידיש כמדובר בינינו וכאש מתלקחת יצאו הדברים מפיו בקדושה וטהרה".

ובענין זה סיפר הגאון החסיד רבי יעקב לאנדא ז"ל (אב"ד ב"ב יצ"ו, הו"ד בהיכל הבעש"ט גליון ט"ז) אשר פעם ישב ודיבר רבו הרה"ק הרש"ב זללה"ה מליובאוויטש מענין דיבור היוצא מפנימיות הלב באמצע התפלה אינו הפסק באמצע התפלה, ובאותו מעמד עמד שם ר' ישעי' בערלין ז"ל שהיה גביר מפורסם וזקן מופלג וסיפר שראה פעם בעת שעמד אצל הרה"ק בעל ישמח משה זי"ע בעת תפילתו ונתלהב בתוך תפילתו באמרו "והעושר והכבוד מלפניך" ופירש "מיין עושר און מיין כבוד איז דאס וואס איך שטיי פאר דיר".

נפש עמלה עמלה לו

כמו שפירשו הגה"ק בעל 'ישמח משה' והגה"ק בעל 'כתב סופר' על מאמר חז"ל (מגילה ו':) 'יגעתי ומצאתי תאמין', דאם אדם מיגע עצמו למצוא איזה פשט, אעפ"י שבמקומו לא עלתה בידו, אבל במקום אחר יזכהו ד' שיבין בלי יגיעה, כמו מציאה והבן.

['אור פני יהושע' ט']

תהל"ה למש"ה איש האלקים

תעיין ותראה שם היחוס של הישמח משה למעלה בקודש, גאוני עולם, ומכללם הרמ"א ז"ל והמהרש"א ז"ל, גם ראה נא ראה בספר ישמח משה על נ"ך ומגלות נדפס שם בתחלה קונטרס נקרא תהלה למשה ותראה שם נפלאות ואין זה סיפורי מעשיות בעלמא, רק מה שסיפר רבינו בעל ייטב לב, ואם יהי' לף פנאי לעיין בפנים בישמח משה או בשו"ת השיב משה, תראה שהי' גאון הגאונים.

אגרת מהאדמו"ר הגה"ק רבי יעקב מפשעווארסק זללה"ה

הובא בפנית יקרת כסלו תשנ"ט

מרוממתו על כל המעשים

שמעתי בעצמי מהגה"צ רבי שאול בראך זצ"ל שכשבא לכהן כאב"ד קאשוי, שמע שיש שם איש אחד שירש מאבותיו קמיע שנתן להם מרן הישמח משה זצללה"ה, והגה"צ מקאשוי רצה לראות את הקמיע וצוה לבעל הקמיע שיביאהו לפניו, בא אליו בעל הקמיע וסיפר לו גופא דעובדא שקיבל מאבותיו שהיה להם בית גדול ופקדו אותם עכברים לאלפים ובצר להם פנ למדן הישמח משה זצללה"ה והוא נתן להם קמיע זו, וכאשר שמו הקמיע במקום המיוחד נעלמו כל העכברים, ויהי לפלא, והוסיף שמקובל בידו מאבותיו שלא לפתוח קמיע זו לראות מה שנכתב בה, אבל הגה"צ מקאשוי זצ"ל נכספה נפשו לראות הקמיע, ואמר: דער רב מיינט דאס נישט" (שקבלה זו שיש בידו של א לפתוח הקמיע, אין כוונתה לרב העיר), הגה"צ מקאשוי זצ"ל פתח את הקמיע וראה שנכתב בה: "אני משה בן חנה מצוה ל[שר] העכברים שילכו", והוא פלא.

שו"ת באר משה

מסי"נ רוח ונשמה למן קדושת שמו ית'

ויהי כי זקן משה קודם פטירתו לחיי העולם הבא אמר: רבונו של עולם אתה ידעת האמת איך בין טאקע דער ארגסטער אויף דער וועלט, ואתה ידעת האמת אז איך מיין טאקע דעם אמת, וואן (=נאר) דיא איינע מעלה האב איך ב"ה דאך דאס איך האב קיינמאהל קיין ליגנט נישט געזאגט, וועל איך אצינד בודאי אויך קיין ליגענט נישט זאגן, זאג איך אצינד רבש"ע וועז משה בן חנה האט געווען געוואסט דאס ער וועט גרויא ווערן און משיח וועט נאך נישט קיממען העט ער בודאי נישט געווען אויס געהאלטען נאר דיא דבש"ע האסט עהם .... פון טאג צו טאג ביז ער איז נעבעך גרויא געווארן, ניע .. א קונץ ביים כביכול אזוי איין אלטען נ... אויס צו פאפען, ניע בעט איך דיך רבש"ע לאז ער אצינד קוממען, איך מיין נישט מיין טובה, נאר פון דיינעט וועגען, כי יתקדש שמך בעולם, איך בין מוחל פון מיינעט וועגען זאל איך זיין א כפרה פאר כל ישראל אפי' איך זאל קיין זכיה האבען צו זיין אפילו תחת כפות רגלי הצדיקים נאר משיח זאל קומען, און דו רבוש"ע ווייסט דעם אמת אז איך מיין פאר דיינעט וועגן והריני מוסר נפשי רוחי ונשמתי למען כבוד שמך ואח"כ נפטר זי"ע ועכ"י אמן.

שם הגדולים לארץ הגר ח"א מערכת גדולים אות מ' מספר קנ ב

ימי ההילולא

בעלי ההילולא במשך ימות השבוע הבעל"ט

כ"ו תמוז

- רבי משה מזענטא ב"ר אורי שרגא פייביל מדובענקא - תקע"ג
- רבי יצחק חריף מסאמבור ב"ר יוסף משה (שו"ת זרע יצחק) - תקע"ג
- רבי משה חיים מקאליב ב"ר יצחק אייזיק - תקצ"א
- רבי שמואל זנוויל מליטובסק ב"ר יצחק צבי - תקצ"ז

כ"ז תמוז

- רבי אלעזר מליזענסק ב"ר אלימלך - תקס"ז
- רבי משה טייטלבוים מאוהעל ב"ר צבי הירש (ישמח משה) - תר"א
- רבי ישעי' משולם זושא מטשערנובל ב"ר אהרן - תרמ"א
- רבי שלמה גאנצפריד ב"ר יוסף (קיצור שו"ע) - תרמ"ז
- רבי נחמן כהנא אב"ד ספינקא ב"ר חיים רי' (אורחות חיים) - תרס"ד

כ"ט תמוז

- רבי שלמה יצחקי ב"ר יצחק (רש"י הק') - ד"א תתס"ה
- רבי נפתלי מקשאנוב ב"ר דוד - תרס"ג

א' אב

- אהרן הכהן בן עמרם - ב"א תפ"ז
- אלעזר הכהן בן אהרן הכהן - ב"א תקט"ז
- רבי נתן נטע מאווריטש (חותן הבת עין) ב"ר יוסף - תקמ"ה
- רבי ארי' לייב המגיד מדראהביטש (תלמיד ר' ח"ח מאמדור) - תקס"ז
- רבי שמואל עהרנפעלד ב"ר דוד צבי (חתן סופר) - תרמ"ג
- רבי אהרן האלברשטאם אב"ד צאנז ב"ר חיים - תרס"ד
- רבי נתן גאלדבערג אב"ד לימאנוב (מאורות נתן) - ב"ר חיים תרס"ט

ב' אב

- רבי חיים יואל מאסקאוויטש מסאמבור ב"ר מרדכי יוסף משה מסוליצא - תש"א

ג' אב

- רבי שמשון מאסטראפאלי ב"ר פסח ת"ח
- רבי שמואל סאליר מלבוב (שם משמואל) ב"ר אברהם - תקנ"ז
- רבי יעקב הלוי לאנדא מבראד ב"ר יחזקאל - תקפ"ב
- רבי יהודה פסח מליפסק ב"ר אברהם (תלמיד ר"מ מאפטא) - תרכ"ה
- רבי צבי מאיר הכהן מראדאמסק ב"ר שלמה - תרס"ב

ד' אב

- רבי מנחם עזריה מפאנו ב"ר צחק ברכיה (רמ"ע מפאנו) - שפ"ה
- רבי אפרים ב"ר יחזקאל מקאזמיר - תרס"ד
- רבי בן ציון מבאבוב ב"ר שלמה - תש"ג
- וחתנו, רבי יחזקאל שרגא מקראקא ב"ר יצחק ישעי' מטשחויב - תש"ג

א' מנחם אב

הגה"ק רבי אהרן מצאנז-קרייז זי"ע

מתולדותיו

הגה"ק רבי אהרן האלבערשטאם מקרייז זי"ע נולד בשנת תקפ"ו כבן רביעי לאביו הרה"ק מצאנז זי"ע, ומסופר שכשנולד שלח אביו הד"ח לשאול את רבו הגה"ק מראפשיץ איזה שם לקרוא לו, והשיב אהרן, וכן עשה,, אחר כך כתב הרה"ק מצאנז לחמיו הברוך טעם שנולד לו בן וקרא שמו בישראל "אהרן", והברוך טעם ידע שאין במשפחת אבותיו שם כזה, והקפיד שיקראו הבנים בשמות של המשפחה כנהוג, על כן השיב לו במכתב: וכי ממשפחת גרים אתה שאתה נותן שם מהחומש, אך כשנסתלק הגה"ק מקרייז אחרי יותר משבעים שנה בר"ח אב, יומא דהילולא של אהרן הכהן זי"ע נתגלה לעין כל רוח קדשו של הגה"ק מראפשיץ בקריאת שמו, כי כפי הנראה היה לו ניצוץ מנשמתו הק'.

בערוב ימיו של מרן הק' מצאנז זי"ע ציוה שימנו את בנו הגה"ק רבי אהרן זי"ע כרב בצאנז, ויסייע לו בניהול ענייני הרבנות, ומפני כבודו של מרן הדבר חיים היה נקרא "דער קרייזער רב" כדי להבחין בינו לבין אביו, אחר פטירתו של מרן הק' מצאנז זי"ע נשאר הגה"ק משינאווא לגור בצאנז, כשבדעתו למלא את מקום אביו אך דעת הגה"ק מקרייז זי"ע היתה שההתמנות שייכת לו, פע"א כשהלכו לבקר זה אצל זה, שאל לו הגה"ק מקרייז פשט על מאמר קשה בזוהר הקדוש, ענה לו הגה"ק משינאווא: נו, פי' שבתחלה יאמר הוא מה שעלה בלבו על זה, ואמר לו הגה"ק מקרייז ביאור, והוטב מאוד בעיני הגה"ק משינאווא, ודפק על השולחן והכריז שמוחל את הרבנות לאחיו מכיון שנוכח לדעת גדלותו בתורה.

בס' י"ג אורות מובא: פעם הבריח איש אחד בשם יוסף הכהן סחורה ונתפס ע"י שומרי הגבול, וכשנחקר על ידם שיקר ואמר שהסחורה אינו שלו אלא של חבירו, ותבעה הממשלה מכס מן האיש ההוא, הלה קרא את יוסף הנ"ל לדין תורה אצל הבי"ד בצאנז שבראשו עמד הגה"ק מקרייז, ופסקו שיוסף חייב לשלם, וכאשר לא ציית דינא הוטל בשמתא, הלך יוסף הנ"ל והגיש מסירה על הגה"ק מקרייז אצל השלטון כי לפי חוקי המלוכה לא הורשו הרבנים להשתמש בחרם, בעת ההוא היה הרה"ק מהר"י מבעלזא בצאנז, ואחד מן המקורבים של הגה"ק מקרייז ביקש את מהר"י מבעלזא שיבקש מהרה"ק מצאנז לעורר רחמים שלא ידונו את בנו ובית דינו למאסר, מפני שיצא מזה חילול השם, כאשר מסר הרה"ק מבעלזא דברים אלו להד"ח ענה בקול: מה, יוסף הצדיק גם כן ישב במאסר, רבי ישראל'טשי מרוזין גם כן ישב במאסר, חילול השם הוא כששוכחין רגע אחד מהקב"ה, יוסף הנ"ל היה כהן, וכשלא נתנו לו ראשי הקהילה לעלות לדוכן בחג הפסח, הלשין עליהם, ונאסרו מיד אחרי החג כארבעים איש מראשי הקהל ובתוכם הגה"ק מקרייז ובית דינו, למשך ששה שבועות, ביום כ"ה ניסן נסתלק אביו הגה"ק מצאנז, והורשה להגה"ק מקרייז לילך להלויה תחת משמר פקידי בית הסוהר, אח"כ חזר לבית הסוהר והתחלפו המשמרות של מנין אנשים שבאו לבקרו שם כדי שיוכל להתפלל לפני התיבה, וגם כדי להשלים המנין לאמירת קדיש אחרי לימוד משניות לע"נ אביו הק'.

ג' מנחם אב

הגה"ק רבי שמשון מאסטראפאליע זי"ע הי"ד

ואלה תולדות

הרב הקדוש רבי שמשון מאוסטרפאלי זי"ע הי"ד, נולד בשנת ש"פ בעיר קאריץ, לאביו הגאון החסיד רבי פסח מקאריץ (חתן הר"ש מקעמעניץ), ובנו מכנהו בתואר "מורי ורבי", ואף נשתמרו מכתבי תורה ששלחו זה לזה, לאביו היו בן ובת נוספים, בנו הגאון רבי שמואל מבראדין, וחתנו הגאון רבי יצחק שימש כאב"ד זעסלעב, במאורעות ת"ח ת"ט ברח ונדד עד שנשתקע בזאלקאווא, שם שימש כמגיד מישרים.

היה נכדו של הגאון המפורסם רבי שמשון זצ"ל אב"ד קעמעניץ אחיו של המהר"ל מפראג, א' מד' אחים גאונים וצדיקים שהמהרש"ל מזכירם לטובה בתשובותיו (סי' ט') וז"ל: "האחים האלופים, האלוף המרומם החסיד רבי חיים (הוא מח"ס ויכוח מים חיים ועוד ספרים, אב"ד פריעדבורג וידידו של הרמ"א), וחד עמו ארי שבחבורה הר"ר ליב יצ"ו (הוא המהר"ל מפראג), ושני המאורות מפיקים נוגה החכם רבי סיני יצ"ו והרב רבינו שמשון יצ"ו, ובזמן קרוב יורו כולם הוראה בישראל, כולם אנשי שם דפקיעי בשמייהו, עכ"ל.

משפחתו התיחסה לרב האי גאון ואביו רבי שרירא גאון, ולמעלה בקודש גאונים והאמוראים וראשי גולה עד למלכות בית דוד, כמבואר בארוכה באיגרת רבי שרירא גאון.

את מקום מושבו קבע באוסטרפאלי, ועל שמה נקרא "רבי שמשון מאוסטרפאלי", אבל לא שימש שם כרב ואב"ד, אלא כמגיד מישרים, ובכל עת מצוא השמיע מדברותיו להוכיח את המון העם לילך בדרכי ה' הישרים, ושם פתח לו בית המדרש אשר שם נתקבצו ובאו תלמידים מקשיבים והגונים והם שמעו מפיו שיעורי תורה נפלאים הן בנגלה והן בנסתר, דרך לימודו היה בביאור מאמרי חז"ל במסכתות הש"ס על פי חכמת הנסתר, והיה מבאר לתלמידיו שומעי לקחו שמות הקדושים וגימטריאות הטמונים בדברי חכמינו, והרבה יותר ממה שהיה מלמד לתלמידיו הסתיר מהם בבחינת מגלה טפח ומכסה טפחיים, כאשר כתב בפירושו דן ידין בזה"ל: לא אכחיד מאמרי מלבאר המילות והענינים בקיצור מופלג, ולא אגלה הסוד כי קצרה היריעה מהכיל סודו, וכן כתב בלשה"ק: "והבן זה היטב כי אסור לכותבו בפירוש מפני סכנת נפשות", "ובאמת יש כאן סוד גדול עפ"י סתרי תורה ואין כח בקולמוס לכותבו מפני קדושתו, והיד אינה רוצה לכתבו מפני סכנת נפשות". וכן הרבה כיו"ב.

מן השמים גילו לו שיש בו ניצוץ מנשמתו של משיח בן יוסף, וסופו שיהרג על קידוש ה', ואכן הזכיר הרבה בכתביו ענין מיתת רבי עקיבא על קידוש ה' כי רבי עקיבא היה נשמת משיח בן יוסף, ובפירושו דן ידין כתב מענין ארמילוס הרשע, אחיו של גוג המוזכר בתרגום יונתן ובמדרשי חז"ל, ורומז גם ששמו יהיה "נפל" והיו כאלו שאמרו שזהו רמז למלכותו של נפוליון שמלחמותיו הצטיירו במלחמת גוג ומגוג, רמז את אשר יקרה בתקופתו, כי בעיניו הבדלוחות ראה את הנולד בגזירות חמלניצקי ימ"ש בשנת ת"ח ות"ט, וכן בזמן החורף מקודם רמז הרבה בכתביו אודות זמן הקיץ הקרב ובא.

בפרדס החכמה

כידוע היה רבי שמשון גדול בתורה הן בחלק הנגלה במסכתות הש"ס, והן בקי גדול בבסתרי תורה בחכמת הקבלה, וכל רז לא אניס ליה, וכאשר כתב בהקדמה לפירושו דן ידין בזה"ל: "כי מנעורי למדתי והתבוננתי להבין ולהשכיל בחכמה הרמה חכמת הקבלה הקדושה והצלולה ממקור המקובלים ומלכם בראשם הרשב"י זי"ע, עכ"ל. על כן מהראוי להרחיב קצת בסדר השתלשלות חכמת הקבלה.

הרמ"א בספרו תורת העולה (פ"ד) מתאונן על מה שנוהגין המון העם ובעלי בתים לעסוק בחכמה זו, וז"ל: "ואף מי שאינו יודע בין ימינו לשמאלו ובחשכה יתהלכו ואינם יודעים את הסדרה כפשוטה, גם הם קופצים ללמוד תורת הקבלה" עכ"ל. אולם השרידים אשר ה' קורא יחידי סגולה אשר מלאו כרסם בש"ס ופוסקים, להם ניתנה הרשות לעסוק בנסתרות, ובין יחידי סגולה אלו היה נמנה רבי שמשון.

כן התנגדו הרבה מחכמי ישראל ללימוד הקבלה ברבים, ולעומתם היו הרבה מגדולי ישראל שאדרבא ראו לנכון לעסוק חכמה זו ברבים, כאשר כתב הגאון בעל עבודת הגרשוני בהסכמתו לספרא דצניעותא, וז"ל: "לא נעלם ממנו מלחמת כת של קודמים, אשר דחו הדפסת ספרי קבלה בשתי ידים, ויש חכמים אשר ביראת ה' הריחו ועל קדקדם של המערערים מחו, ותלי"ת שלא ניצחו ועשו פרי והצליחו, ולא די דאין בזה איסורא אלא דמצוה נמי איכא". עכ"ל.

מקור חכמת הקבלה הוא במדינת אונגארין, מהרוקח, ורבי יהודה החסיד ועוד, וממנה נתפשטה גם למדינת פולין על ידי שכמה מחכמי אונארין התיישבו בפולין והביאו את תלמודם בידם, וביותר התפשטה תורת הקבלה כאשר זרח אורם של חכמי עיה"ק צפת תובב"א כגון הרמ"ק, האר"י הק' ותלמידו הגה"ק רבי חיים ויטאל, כתבי הרמ"ק נדפסו במדינות אירופה אודות להשתדלותו של הרמ"ע מפאנו אשר הוזיל זהב מכיסו להעתיק את כתבי הרמ"ק, הר"ע מפאנו היה לו תלמד בשם רבי יצחק ברבי מרדכי איש פולין, אשר ידיו רב לו בהפצת תורת הקבלה בקרב בני ארצו בפולין.

אולם לא ארכו שנותיו למשכן קדוש ה' האר"י בעיר צפת, שכעבור שנתיים מהתיישבותו נסתלק לגנזי מרומים, הגה"ק ר' חיים וויטאל שהיה בחיר תלמידיו רצה תחילה לגנוז כתבי רבו, וטעמו ונימוקו עמו שאין הדור ראוי והגון לכך, אולם מאת ה' היתה זאת שכתבי הקודש נפוצו לכל עבר בכל רחבי תבל.

א' מתלמידיו של האר"י היה הרה"ק ר' ישראל סרוק זצ"ל אשר יצא לעבר איטליא, הרמ"ע מפאנו שהשתוקק מאוד לקבל מתורת האר"י היה נמנה מגדולי תלמידיו, שש שנים ישב מהר"י סרוק בחבל איטליא והפיץ שם ממעינות החכמה שקיבל מהאר"י, ומשם הלך למיינת פולין ושם נקבצו ובאו אליו תלמידים חשובים לשתות מים מפיו, בין תלמידיו היה נמנה הגה"ק רבי נתן נטע שפירא זצ"ל בעל מגלה עמוקות, ועוד הרבה מסלתה ושמנה של מדינת פולין, רבי שמשון היה אז עדיין ילד קטן ועל כן לא זכה ליצוק מים על פיו, אבל התאבק בעפר רגלי תלמידיו ובמיוחד מאת בעל המגלה עמוקות.

רבו המובהק בתורת הסוד היה הגה"ק ר' נתן נטע כהנא זצ"ל אב"ד אוסטראה, אשר רבי שמשון כותב עליו בלשון קדשו: "אדוני מורי ורבי פאר הדור ארון הקודש בוצינא דנהורא גאון ישראל", בעל המגלה עמוקות היה מראשי המדברים בועד ד' ארצות, ומכל קצוי המדינה שלחו לו שאלות לשמוע חוות דעתו, וכמו כן הרבה להתעסק בהתרת עגונות בשנות הזעם ת"ח ת"ט, בא' מהתשובות הרי הוא בא כמתנצל בזה"ל: "מאין כלי תשמיש (ספרים) עמדי, כי נטרדתי ממשכן כבודי מפני הפוחזים השודדים", האריך ימים והשאיר אחריו ברכה הרבה חידושי תורה.

ר' שמשון שיגר לרבו הרבה מכתבים, ורבו השיב לו תשובות באהבה, ועדיין נשארו הרבה מכתבים ששלח ר' שמשון לרבו. לפני גזירות שנות ת"ח ות"ט שלח ר' שמשון מכתבים לרבו ובהם הזהירו את אשר עתיד להתרחש, ואכן רבו והטו"ז ששימש כריש מתיבתא באוסטראה באותו תקופה ברחו לנפשם מחמת המציק, ולא עברו ימים אחדים מבריחתם עד שפרצו שם הגזירות הנוראות.

בכל המדינות נתפרסם שמו הטוב כבקי גדול בכל חדרי סתרי התורה, ומכל קצוי ארץ שלחו אליו שאלות ומכתבים בענינים אלו, לבקש ממנו לפרש מדרשי פליאה שניכר בעליל שהטמינו בהם חז"ל סודות, וכמו כן היה בקי בקבלה מעשיות והשתמש בלימוד המאמרים בחכמת הנסתר כדי להמתיק הדינים מעל בני ישראל.

בן אחותו רבי פסח מזאלקאווא מביא בספרו זבח פסח מאמר נפלא מדודו על המ"ב מסעות של בני ישראל במדבר שרומזים על שם מ"ב וכו', וכתב שדודו הר"ש ציוה לאומרו כאשר שולט חולי העיפוש רח"ל (מחלת הדבר שהפילה חללים רבים) ועל ידי זה תעצר המגפה.

תלמידו רבי יעקב קופל זאסלאווער כותב שדבר מפורסם הוא שנתגלה לרבו הר"ש מלאך מגיד מישרים אשר למד עמו תורה וגילה לו סתרי תורה מופלאים.

בן דודו הגאון רבי צבי הירש הורוביץ, כתב בזה"ל: צירוף של כזבי בת צור, שמעתי מפה קודש קדישין איש אלוקים רוח ה' דבר בו והופיע רוח ה' לפעמו, אשר העידו עליו בודאי שהיה משולח אליו אחד מהשרפים מן המעופפים (מלאך) קשיר חרציא הוא אזרו אור (רמז לנאמר על אליהו הנביא שהיה קשור אזור עוד למתניו, היינו שנגלה אליו אליהו הנביא ללמדו

תורה), מנהיר בהלכה בכל מקום ע"פ סודות סתרי הקבלה ויחוד שם משמותיו של הקב"ה שמו נודע בשערים מוהר"ר שמשון אוסטרופולי וכל דבריו דברי נביאות, עכ"ל.

סוד עשר המכות

רבי שמשון פרסם את חידושי תורתו בכתב ובעל פה, ובמיוחד נתפרסם מאמר "סוד אצבע אלוקים", המכיל בתוכו רמזים נפלאים וסודות גבוהים על פי נסתר בביאור עשר המכות והסימנים שנתן בהם רבי יהודה דצ"ך עד"ש באח"ב, מאמר זה שלח במכתב לבני קהילה מסיומת, וכאשר מוכיח מתחילת המכתב, "שלום לרבני הארץ, גאוני הדור הגודרים גדר ועומדים בפרץ וכו', אודות הענין שכתב מע"ת אלי מה שרשמתי הסימנים על דצ"ך עד"ש באח"ב וכו"', מאמר זה נדפס לראשונה בספר לקוטי שושנים הנדפס בסוף ספר קרניים זאלקאווא שנת תס"ט, ספר זה מיוחס להקדוש רבי אהרן קורדינא" (מארץ כורדיסטאן), ומעוטר עם פירושו של רבי שמשון על ההגדה, – ומהראוי לציין שהגדה כזו עלתה על שולחן מלכים בליל התקדש החג, לפני מרן הגה"ק הקדושת יו"ט זי"ע, ואחריו ירש ההגדה שלו בנו רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע, ולאחריו לממלא מקומו רביה"ק בעל ברך משה זי"ע.

אח"כ הודפס האגרת הזאת באמשטרדם בשנת תק"כ, ושם נכתב שהובאה מארץ הקדוש ע"י החכם המרומם מוהר"ר שמון די גילדיר, ומזה מוכח שהמכתב נתפשט בכל רחבי תבל, שהגיעה עד לארצינו הקדושה ומשם הופצה שוב בארצות הגולה. ומלפני כמאה שנה חיבר א' מרבני טבריא ספר שלם בשם שמש ומגן בו ביאר בהרחבה דברי האיגרת, כן הודפס האיגרת בהרבה סידורים, כדוגמת סידורו של רבי קאפיל ועוד.

ובספר חסד לאברהם בסופו הביא אגרת זאת, וכתב בזה"ל: "אחרי זאת הודיע אותי רזא דנא שכל המעיין בסוד נפלא ונורא הזה על מכונו אפילו פעם אחת בשנה ובכל ערבי פסחים, מובטח לו שהוא מוצל כל אותה השנה מכל מכשול ומיתה משונה ושום אונס, ואל ימשלו בו אויביו, וכל שונאיו יפלו תחתיו, ובכל אשר יפנה יצליח וישכיל אמן סלה", עכלה"ק.

מאורעות ת"ח ת"ט

חכמי הדור מצאו רמז בזוה"ק כי בשנת ת"ח הוא זמן הפקידה, דאיתא בשם רבי אלעזר בן ערך דבאלף שתיתאי לזמן ארבע מאות ותניא שנין יהיו קיימין כל דיירי ארעא בקיומיהון וכו' וע"ז רימזה התורה בשנת היובל "הזאת" תשובו איש אל אחוזתו, כי ה' אלפים זא"ת היא שנת ת"ח, "ומאן יתקיים בקיום דתיה בהאי זימנא" שיהיו אז צרות גדולות עד מאד ויהיו עת הבירור להשיב הנשמות לשורשן. ונתפרסמו אז דברי הרמ"ק (הובא בספר אור החמה פ' שמות) שאמנם נעלמו כמה קיצים בעוונותינו אמנם לא יעבור ת"ח לכל הדברים שבעולם. וכן קונן הרה"ק רבי שעפטיל הורוביץ בן השל"ה "בת"ח למספר אלף השישי אמרתי בליבי לצאת חופשי כי היא היתה מיועדת לעץ קץ ושנת גאולה". גם רבי שמשון הזכיר בכתביו את דברי הזוה"ק הנ"ל, והוסיף רמז נפלא מעצמו על זה, שכן במגילת אסתר מצינו ח' רבתי בתיבת "חור" ות' רבתי בתיבת "ותכתוב אסתר" שביחד המה תיבות ת"ח והוא סוד גאולה ראשונה ואחרונה. ואולם לא אסתעייא מילתא מן שמיא שיגאלו אז כלל ישראל, וכבר נודע ומפורסם מספה"ק כי בשנת פקודה אם ח"ו תגבור יד הסט"א לדחות את הגאולה, אזי יארעו בה דברים קשים ומבהילים לבני ישראל.

המגיד גילה לרבי שמשון שנתעורר קיטרוג גדול על ישראל באותה העת, וגזירות נוראות עשויות לבוא על ישראל, רבי שמשון התחיל לדרוש ולהוכיח בשער בת רבים את העם לפשפש במעשיהם ולשוב על רוע מעלליהם כדי שישוב ה' את חרון אפו מעליהם, ושלח הרבה מכתבים לגדולי הדור וראשי הקהל בכל מקום לעורר את לבבם לתשובה ותיקון המעשים בטרם תצא חרון האף מאת ה', דבריו עשו אמנם רושם ורבים השיב מעוון, אלא שכפי הנראה כבר נגזרה הגזירה.

קדושים בניך מסרו נפשם

רבי שמשון שהיה גלוי וידוע לפניו כל אותן הגזירות הנוראות המתרגשות לבוא, עשה הרבה פעולות עצומות להעביר את רוע הגזירה, והעיד הרמח"ל בספרו דרך עץ החיים שרבי שמשון השביע את הסטרא אחרא וחיילותיו לדעת מה זה ועל מה זה שהם מעוררים קטרוגים על בני ישראל, וכאשר נוכח לראות כי כלתה הרעה לבוא, רצה לפעול שיקבלו עליהם מגדולי ישראל למות על קידוש ה', ומיתתן תכפר על בני ישראל, ושלח לבקש מאת הגה"ק רבי יחיאל מיכל מנעמירוב ועוד א' מגדולי הדור שיצטרפו אליו, ר' יחיאל מיכל הסכים להצטרף ואכן נהרג עקד"ה ביום כ' סיון ת"ח, ואולם השלישי לא הסכים וטעמו ונימוקו היה שתקוותו איתנה שיוכלו לבטל הדינים בכח התפילה, ועל ידי זה לא הצליח לבטל את הגזירה לגמרי, אבל במיתת הני תרי צנתא דדהבא הצליחו לפעול שלא תשלוט ידם של הרשעים בכל ישראל, ואף כי אמנם נהרגו רבים וטובים ונחרבו ערים ומדינות, מכל מקום הרבה קהילות ניצלו והרבה גדולי ישראל נמלטו והם החזירו עטרה ליושנה ולא אבדה שארית ישראל.

ביום המר והנמהר יום ג' לחודש אשר נהפך לאבל מחולינו חודש אב, נכנסו הרשעים ימ"ש לתוך העיר, ובזה יש ב' דיעות באיזה עיר נהרג, הגאון בעל יון המצולה העיד שנהרג יחד עם קדושי העיר פולנאה כי שם שהה באותה העת, ויש אומרים שנשאר בעירו אוסטרפאלי, ושם נהרג עקד"ה, כל היהודים התאספו כאיש אחד בבית המדרש לבושים בתכריכים, ושפכו ליבם בתפילות ותחנונים לפני הקב"ה שיציל אותם מידי הרשעים הארורים, הרשעים נכנסו בבית המדרש ודרשו תיכף מכל המון העם ורבם רבי שמשון בראשם שיסכימו להמיר דתם ח"ו ואז תנתן להם נפשם לשלל, ואם לא אחת דתם לההרג, אולם ישראל קדושים מסרו נפשם על קדושת ה' בגבורה, והכריזו בקול גדול שלא ימירו את כבודם, ובוחרים למות מתוך יסורים נאמנים לה' ולתורתו ולא להמיר את דתם ח"ו, ומיד התחילו הרשעים לשפוך את חמתם על היהודים והרגו עם רב, ואת רבי שמשון הרגו באכזריות נוראה, וכאשר סיפר הגאון המקובל ר' ישעי' אשר זעליג מרגליות זצ"ל בשם רבו הגה"ק

מבארניב זצ"ל שרבי שמשון היה באותה שעה מעוטר בטלית ותפילין דבוק ברעיונותיו הטהורות והקדושות, הרשעים נטלו ענף עץ דק וחד ובזה דקרו את גופו הטהור ממטה למעלה, ואולם רבי שמשון ברוב דבקותו לא חלי ולא הרגיש ביסוריו ומכאוביו כלל, עד שהגיע הענף לראשו ופגע במוחו הקדוש, אז יצאה נשמתו הטהורה בדבקות ויחודים עליונים, וסיבת פירוד נשמתו מגופו לא היתה ע"י הריגתו ופעולות הרשעים, כי אם מדבקות מחשבתו הטהורה בה', יחד עמו נהרג בנו ר' שמואל.

בקרב קדושים יתהלל

הגאון הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל מכנהו בהקדמה לספרו "אספקרליה המאירה" על הזוה"ק "אחד קדוש מדבר איש האלוקים מורינו הרב ר' שמשון אסטרפלי".

מסופר בשבחי הבעש"ט בשם הגה"ק ר' גדליה מליניץ זצ"ל בעל תשואות חן שמרן הבעש"ט לא רצה לשהות בעיר אוסטרפאלי, וטעמו ונימוקו עמו שאין לו מה לתקן שם, כי רבי שמשון כבר תיקן את הכל שם. ועוד מסופר שם כי פעם שבת את שבתו הרה"ק ר' גרשון מקיטוב זצ"ל גיסו של הבעש"ט באוסטרפאלי, ומשם נסע למעז'בוש ואמר לגיסו מרן הבעש"ט שהשיג באוסטרפאלי אור גדול שנשאר חותמו מרבי שמשון.

אולם פעם אחת הזדמן שהבעש"ט שהה שם בשבת לגודל הפצרת חסידיו שהתגוררו שם, ובעת הסעודה פתח את החלון ובמשך כל כמה דקות נגש אל החלון להסתכל מבחוץ, והתפלא על זה תלמידו הרה"ק ר' יוסף מקאמינקא לדעת מה זה ועל מה זה מסתכל רבו כל הזמן לחוץ, ועל כן כאשר פנה הבעש"ט מן החלון הלך וסגר את החלון, וכאשר חזר לשם הבעש"ט פתח שוב את החלון והסתכל שוב, אח"כ סגרו רבי יוסף שוב, ומיד בא הבעש"ט ופתחו, וכן היה עוד כמה פעמים, עד שגער הבעש"ט ברבי יוסף מיהו זה אשר סוגר את החלון, והשיב לו רבי יוסף אני סגרתי את החלון כי בחוץ שורה קרירות גדולה, והקור נכנסת לתוך הבית מתוך החלון הפתוח, ומדוע פתוח רבינו את החלון בכל עת, נענה הבעש"ט ואמר לו וכי אינך רואה עמוד אש מתורה ועבודה של רבי שמשון, המאירה מהארץ ועד הרקיע, אמרו להבעש"ט כי במקום הזה אשר מסתכל שם הוא המקום שמניחין שם האשפה, אז גילה להם הבעש"ט כי באותו מקום עמד בית מדרשו של רבי שמשון, ובמשך הזמן נחרב עד שנשתכח הדבר, וברבות השנים נעשה למקום אשפה רח"ל.

זכרו לדור ודור

השאיר אחריו ברכה מרובה תורה שבכתב, מאמרים ואגרות נפלאים בתורת הסוד, י"ד מאמרים עמוקים בקבלה שנדפסו בספר קטן בכמות ורב באיכות ונקרא שמו ספר קרנים (נדפס תס"ט) "ספר זה חיברו ויסדו הקדוש האלוקי בוצינא דקדינותא (המאור החזק, וגם כמליצה על עיר מוצאו) מוהר"ר אהרון מעיר גולה קרדינא, בעל ספר "אגרת הטעמים" והעיר ה' את רוח איש קדוש וטהור המקובל הגדול הרב מוהר"ר שמשון במוהר"ר פסח שנהרג עקד"ה בשנת ת"ח ועשה פירש נפלא על ספר קרניים וקראו בשם "דן ידין" עכ"ל.

מלבד ספר זה מזכיר רבי שמשון (בהקדמתו לדן ידין ובשאר כתביו) כי חיבר ששה חיבורים נוספים: "מחנה דן" על הזוה"ק, "בן מנוח" על האידרות, "נזיר אלוקים" שמש ומגן" "שמש נוגה" פי' על ספר שערי אורה למהר"י גיקטיליא, "ויזרח שמש", שמות ספריו מרמזים על שמשון בן מנוח משבט דן.

בסוף ספר קרניים עם פירושו דן ידין (אמשטרדם תקכ"ה) נדפסו "ליקוטי שושנה" אוסף חידו"ת בקבלה ממנו. וכמו כן הגאון רבי צבי הירש הורוביץ אב"ד מדינת זאמוט שבמדינת ליטא הוציא לאור כתבים שהיו בידו מרבי שמשון.

רבי חיים ליבערזאהן מבראדיטשוב נכד רבי ליבער הגדול שהיה נכדו, היו ברשותו כתבים מזקינו רבי שמשון, והעיד בהקדמתו לסידור מגלה עמוקות שהו"ל, שהעתיק חידו"ת בקבלה שהחיד"א מביא מחידו"ת של רבי שמשון.

מענין ספרו הקדוש מנחת דן שהוא פירוש על זוהר הקדוש, נדפס רק פעם אחת ואין ידוע מתי, ולא נשאר ממנו שום העתק, וכאשר כתב הרה"ק בעל בני יששכר כתב (סור מרע ועשה טוב אות י"ב): אמת נכון הדבר שדברי הזוה"ק יש לדרשו בפנימיות ברמיזות ור"ת וס"ת ממש כמו בתורה וכבר ראינו בדברי קדוש עליון פליאות נשגבות, עיין בדברי מהר"ש אוסטרופולי בספרו דן ידין מאמר י"ג ותראה נפלאות, ותברך ברוך שחלק מחכמתו ליראיו ולא זכינו לראות ספרו הק' מחנה דן, ונראה שלא היה העולם ראוי לזה, עכ"ל.

ומסופר בשם החסיד ר' יצחק מקאנעסטענטין, שכשאשר שהה בסאדיגורא במחיצת הרה"ק רבי אברהם יעקב בן הרה"ק מרוזין, ביקשו הרה"ק מסאדיגורא לחפש בשבילו ספר מחנה דן אם נמצא באיזה ספריה בכתב או בדפוס. והיה מוכן לשלם עבורו סך שלושת אלפים ריניש, מיד כשחזר החסיד לביתו שלח מכתבים לידידיו ומכיריו שיחפשו אצל מוכרי ספרים וישאלו אצל ת"ח וכו' ולא נמצא הספר, וחזר בפחי נפש לרבו ואמר לו שלא נמצא הספר, ואז גילה לו רבו הרה"ק מסאדיגורא: קבלה בידי מאבותינו עד המגיד הגדול ממזריטש שקיבל מהבעהש"ט הק' שאם ילמדו ישראל את הזוה"ק עם פירוש מחנה דן תתקרב הגאולה.

מסופר שהרה"ק בעל בני יששכר זי"ע השתוקק להשיג הספר הק' הנ"ל ופירסם שמוכן לתת את כל ספריו תמורת ספר יחיד זה, משכיל אחד שמע מזה ונזכר שבהיותו בבית עקד ספרים בעיר בערלין ראה שנמצא שם ספר זה, ועל כן חשב בליבו שכאשר יזדמן להיות שוב בבערלין יקח משם הספר ויביאנו להבני יששכר, אמנם בינתיים נסתלק הבני יששכר לעולמו, ועל מקומו ישב בנו הרה"ק ר' דוד זצ"ל מחס"ס צמח דוד, ואז נזדמן לאותו משכיל להיות בבערלין, וגנב אותו הספר שהיה עותק יחידי בעולם, והביא את הספר להרה"ק רבי דוד מדינוב וביקש תמורתו את כל ספריו כאשר הבטיח אביו, אמאר לו הרה"ק מדינוב הנה אבי הבין בטוב הספר ועל כן היה הדבר שוה לו, אך אני איני מוכן לתת את כל ספרי תמורת הספר האחד הזה, כששמע זאת המשכיל כעס מאד וישלך את הספר היקר לתוך התנור שעמד בחדר, כשראה כן הרה"ק מדינוב התבטא כי אותו אדם ישתמד בקרוב, וכן היה שאותו משכיל המיר את דתו רח"ל.

כשימי 'בין המצרים' בקדושה, אז כל 'השנה' נכלל בהם

עוד יש לומר על המפורשים ז"ל שאמרו על הפסוק כל רודפיה השיגוה בין המצרים (איכה א, ג) **דהיינו שמי שרודף אחר הקדושה יכול להשיגה בין המצרים** דהנה בכל ענינים יש **דבר** הממוצע כידוע (וכמו ששמענו מפה קדוש המחבר זלל"ה שאמר דסעודת מוצאי שבת קודש הוא הממוצע בין סעודת שבת לסעודת חול לקשר הב' הפכיים אכילת החול אל אכילת הקדוש).

ולכן בשנה יש גם כן ימים הממוצעים והם הבין המצרים ואם האדם מכניסם לקדושה אז הוא הכל נכלל בקדושה ואם חס וחלילה להיפך וכו'.

וזה **כל רודפיה השיגוה בין המצרים** הן לטוב או להיפך חס וחלילה **ועל זה רומז גם כן הנדר שמכניס דבר ההיתר אל האיסור** דהוא נעשה הממוצע בין האיסור וההיתר, **ולכן אנו קורין פרשת מטות בבין המצרים** ודוק כי הוא נכון.

(אך פרי תבואה)

◆◆◆

השבתות של 'בין המצרים' הם בבחי' רעוא דרעוין

בשבת בין המצרים הוא ככלל שבת בעת הסעודה השלישית שהוא רעוא דרעוין היינו לפי שתמיד במנחה הוא זמן דין ובשבת נהפך לרעוא דרעוין ובבין המצרים שהם ימי דין לכן בשבת נהפך לרעוא דרעוין.

(קדושת היהודי)

◆◆◆

ימי בין 'בין המצרים' מסוגלים לקבלת תפילות והם ימי רחמים ורצון

תפלות ישראל בימי בין המצרים שמתפללין בלב נשבר מתקבל לרצון יותר מבכל השנה.

(תכלת מרדכי)

◆◆◆

הנה בימים האלה שהם ימי בין המצרים בכל שנה ושנה יש בהם התגלות החסדים למאד נעלה כי הנה ידוע אשר כ"ז היה לטובת ישראל במה ששפך חמתו על העצים ואבנים ולא עשה בישראל כלי' ח"ו וזה הי' מחמת שנתעורר עליהם אהבה גדולה בעולמות עליונים **ולכן הימים האלה נזכרים ונעשים בכל שנה ושנה כשמגיעים אלה הימים נתעורר אהבה גדולה עלינו וגובר חסדו ית'** ורחמים גדולים עלינו ועל כל ישראל.

(תולדות יצחק נעסכיז)

ימי בין המצרים מסוגלים לתשובה

והוא ענין בין המצרים כי הימים האלו הם ימים קדושים מאד אבל הם באתכסייא ובכל שנה ושנה נתקנו יותר ויותר והם כ"א יום כמנין אהי"ה כי ע"י תשובה נתקנו והימים האלו מסוגלים מאוד לתשובה הגם ששערי תשובה לא ננעלו ומועיל תמיד לדופקי בתשובה אבל אותן הכ"א יום שבין המצרים הם מועלים יותר.

(אור לשמים)

◆◆◆

הט' ימים מר"ח אב עד ת"ב מסוגלים מאוד לתשובה

איתא בספרים כי **הט' ימים מר"ח עד ט' באב הם מסוגלים מאד לתשובה כמו עשרת ימי תשובה, ותשעה באב בעצמו הוא כמו יום כיפורים** ועפ"ז אשר לפרש הגמרא מגילה דף ה' בדרך צחות רבי בקש לעקור תשועה באב ומוקי הגמ' ת"ב שחל להיות בשבת היה וסבר כיון דאדחי אדחי ע"כ דאיתא חד דאשכח לאליהו ושאלו תנא אם ישמרו ישראל שתי שבתות מיד הם נגאלין והא היתה יו"כ שחל להיות בשבת הוא וכל ישראל בוודאי עשו תשובה וקיימו ושמרו שתי שבתות דהא יום כיפור נמי איקרי שבת ומ"ט אין נגאלין וכן יש לומר גם כן גבי רבי מחמת דתשעה באב הוי כמו יום כיפור, ותשעה באב שחל להיות בשבת הוי כמו שני שבתות ושמרו ישראל שני שבתות וע"כ רצה לעקור תשעה באב שיהא הגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

(אמת ליעקב)

◆◆◆

פרשיות 'פנחס מטות מסעי דברים' מגינים על ישראל

עוד יאמר **דלכן קורין בימי בין המצרים** [פרשת] **פנחס ומטות מסעי** ודברים משום דהם מגינים על ישראל. [בפרשת פנחס] קורין פרשת המועדות, ושבת בכללם, וכל המעגג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים (שבת קיח).

ולכן בפרשת מטות יש פרשת נדרים, שנודרים בעת צרה חס וחלילה. וכן פרשת מסעי על שם שהגלות היא מכפרת.

וגם אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל וגו' (דברים א, א) **שכנסם לכולם** (כפירוש רש"י) **על דרך שאמרו** (סנהדרין ז:) **רב אשי כי הוי אתא טריפתא קמיה, מכניף** (פי' כינס) **ומייתי להו לכולהו טבחי** (שוחטים) **דמתא מחסיא, אמר כי היכי דלימטיין** (שיגיענו) **שיבא** (קיסם קטן) **מכשורא** (מן הקורה, כלומר שאם נטעה ישתלש העונש בין כולנו ויקילו מעלי), **ונמצא שכולם הם להגין על ישראל.**

(אך פרי תבואה)

נלקט מספר "מקראי קודש - לשבת" אוצר נפלא על ענייני שבת

וְהַשְּׁנָה מְשֻׁבַּחַת. כְּדַת נֶפֶשׁ מְשִׁיבַת. בְּכֵן נַפְשִׁי לְךָ עָרְגָה. וְלָנוּחַ בְּחִבַּת

ש'ינה ב'שבת ת'ענוג

לימוד התורה ◇ שינה בשבת ◇ זמן שינה ◇ שלא לישן ◇ נישוק המזוזה

לימוד התורה

אמר ליה רבינא לרב פפא, לא הוית גבן באורתא בתחומא בי חרמך, פירש רש"י: חבל על שלא היית אמש בשבת אצלינו בתוך התחום, שתוכל לבא לבית המדרש ולשמוע.

(רש"י - זבחים ב:)

ואי לא דמיסתפינא הייתי אומר דקאי הרגיל בנר, כדי שבני ביתו יכולין ללמוד בלילה אצל הנר, וע"י זה הו"ל בנים תלמידי חכמים, וכיון דאין זה מצוה פרטית מחוייבת אלא על כללית הבית נקט לשון רגיל.

(עין יעקב - שבת כג: בד"ה הרגיל בנר)

חייב לעסוק בתורה לנר של שבת, כי מוסיפות לו קדושה וטהרה ורפואה לעיניו.

(מעבר יבק – אות פו)

סיפר [הרה"ק הדברי יחזקאל משינאווע זי"ע] מחותנו הגאון הקדוש בעל אריה דבי עילאי זי"ע מווישניצא, שהיה דרכו בליל שבת קודש אחר השולחן (ובפרט בלילי החורף) לקח לו הגמרא ותוספות עם ספר מהרש"א (שהיה אז ספר בפני עצמו) ולמד בעיון.

(חמשה מאמרות – עמוד קס)

שינה בשבת

מחמת שיש לאדם נשמה יתירה, בשביל כך צריך האדם להרבות בשינה.

(ילקוט ראובני – פרשת ואתחנן)

מרגלא בפומיה [של מרן הגה"ק בעל דברי יואל מסאטמאר זצ"ל] על זה שאמרו חז"ל ילקוט ראובני פרשת ואתחנן "שינה בשבת תענוג", היינו כשנרדמים בשבת ומתעוררים ונזכרים ששבת היום, וואס פאר א תענוג איז דאס.

(מוקדים אתבונן - עמוד תקכה אות י)

טוב לישן בשבת אחר האכילה משום עונג שבת, וכן היה מנהגו של מורי [האר"י] ז"ל.

(נגיד ומצוה – עמוד קו)

שינה בשבת תענוג (ילקוט ראובני פרשת ואתחנן). אינו מובן וכי בחול אינו תענוג. רק הפירוש הוא שחכז"ל נתנו השינה ג"כ בין תענוגי שבת, שכל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים (שבת קיח.), ונותנים לו כל משאלות לבו (שם ע"ב). כן מי שמענג את השבת בשינה ינתן לו ג"כ שכר זאת נחלה בלי מצרים, כי זאת נחשב ג"כ בין תענוגי שבת.

(נחמד מזהב – פרשת ויקהל בד"ה שינה)

השינה לאדם בלילה יש בה צורך ותועלת גם מצד הרוחניות, מפני שיש בה סוד שהיא צורך גבוה, ולכן צריך האדם לכוין שגם בעת השינה הוא עובד את בוראו, בסוד בכל דרכיך דעהו, ולכן תקנו רבותינו זכרונם לברכה, ברכה על השינה, והיא ברכת המפיל, אך השינה ביום רעה לצדיקים, וטובה לרשעים, מלבד ביום השבת שהשינה היא טובה גם לצדיקים, וכנזכר בשער הכונות.

(בן איש חי - שנה ראשונה פ' פקודי אות ח)

זמן שינה

<u>לחיות ניעור לכה"פ עד שעה עשר</u>

בשם הרה"ק מצאנז זיע"א, שסגולת ליל שבת קודש היא גבוה מאד, וצריכים לעסוק בתורה ובשירות ותשבחות

להשי"ת, כי זה תיקון גדול לנשמתו, ולכל הפחות צריכין להיות ניעור עד שעה עשר בלילה.

(כל הכתוב לחיים, צאנז - עמ' נד)

לא לישון עד אחר ג' שעות

בספר מגלה עמוקות החדש הובא בשם הרה"ק מרוזין זיע"א, שלא לישן בלילה עד אחר ג' שעות, על פי סוד ולכן יעסוק בתורה בתוך ג' שעות ואחר כך ישן.

(בית ישראל רוזין - דף עד ע"ב)

יותר טוב לדבר עם נכרי מלישן מזרקדם

שמעתי מאדמו"ר בעל בני שלשים (להרה"ק מקאסאן) זיע"א, שאמר בשם איזה צדיק, כי בליל שבת אם אין לו עם מי לדבר מצדיקים, אם יזדמן לו שחור הנקרא 'ציגיינער' גם כן יותר טוב מלילך לישן, ע"כ. ומאמר זה מתאמרא בשם הרה"ק הד"ח מצאנז זצוק"ל.

(מראה אש - אות צה)

שלא לישן

שינה בשבת תענוג – פארשלאפט דער תענוג השבת

סיפר מר' יצחק מסמאלי, שהיו ב' אבותיו הזקנים מתלמידי הבעש"ט, א' היה ר' דוד פורקם והשני ר' זאב קיצעס, ונכנם אצל זקינו הרב ר' דוד הנ"ל ואמר "שינה בשבת תענוג" אתה ישן, דוא פארשלאפסט אום שבת דעם תענוג.

(אמרי פנחס - שער ד אות מז)

נישט פארשלאפן די מלוכה

עוד סיפר הוא נ"י, שחסידים היו אומרים ע"ד משל, במלך שהיה ידוע לו נ"י שהיה תחלה הדיוט וכשמלך היה ממעט מאד בשינה, כי אמר כשאני ער אני מלך, משא"כ כשאני ישן אין לי תענוג וכו', וכן בשבת ישראל בחי' בני מלכים, ואיך נִבְלֶה זמן מלוכה בשינה.

(אמרי פנחס - שער ד אות מז)

שבת בשבתו

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

ע"י ההכנה לשבת כראוי מתבטל כח הס"מ ונמשך השפעות טובות ברו"ג לישראל

והיו הערים להם לשבת ומגרשיהם וכו' ואת הערים אשר תתנו ללוים את שש ערי מקלט וכו' ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר וכו' הנ"ל עפ"י מ"ש אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא ק"ש, וזהו הרמז ללוים הם הנלווים אל ה' שש ערי מקלט תהיינה הם שית תיבין של שמע ישראל, ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר הם מ"ב תיבות שבפ' ואהבת וכו' וע"י הק"ש יהי' נפילה לסט"א, וזה הרמז מגרשי הערים, פי' שמגרש הסט"א, **וכן אמה"כ והיו הערים להם לשבת, רמז ליום השבת**, דהנה כתיב והכינו את אשר יביאו הוא לשון ביאה הוא היחוד הנעשה בשבת ע"י ההכנה תחלה, **והנה כד עייל שבתא איהי אתיחדת ואתפרשת מסט"א וכל דינין מתעברין מינה וזהו הרמז והיו הערים לשבת לשבת בהיחוד הנ"ל ואת מגרשיהם ע"י שמגרש הסט"א אז תבוא ההשפעה לבהמתם ולרכושם ולכל חייתם חיות הקדושה שיהי' בקדושה בשלימות כנ"ל.**

תפארת שלמה

שומר אינו יכול לישן

הרה"ק בעל באר מים חיים זי"ע לא ישן כלל בשבת, ואמר שומר אינו יכול לישון.

(פעולות צדיק לחיים)

אחריות השומר שלא לישן

הרה"ק ר' אליעזר מדזיקוב זצוק"ל, היה רגיל לומר ש'שומר שבת' פירושו שצריך להיות שומר להשבת, ושומר הרי מוטל אחריות השמירה שעליו ואסור לו לישן, והיה נאה דורש ונאה מקיים, שהאריך כל כך שעברו שש שעות מאכילת הבשר, והיו מגישים אז מאכלי חלב.

(י"ג אותות - ח"ב עמ' רג)

עוד מה ששמעתי מפה קדוש של הרב הצדיק בוצ"ק בקש"ת כמו"ר יואל ט"ב שליט"א [זצוק"ל] אב"ד דק"ק אורשיווא יצ"ו, בשם הרה"ק מריזין זלל"ה, ושמרתם את השבת (שמות לא, יד), זו שומר כמו שומר צריך להיות ער, כי אם הוא ישן, אז אינו שומר, כמו כן השבת צריך להיות שומר נעור לא מיישן את השבת, כי אם יישן את השבת אז אינו שומר.

(קובץ נזר התורה - שנה ה גליון ג / חלק יא עמוד כה)

שומר אסור לישן

מרגלא בפומיה דק"ז הקדושת יו"ט זי"ע כי אדם הישראלי מצווה ועומד להיות שומ"ר שב"ת, ושומר אסור לחסיה דעתו משמירתו אפילו רגע אחד, ואמנם כן היתה מנהגו של ק"ז זללה"ה שלא היה ישן כלל בכל יום השבת, אלא היה יושב ועוסק בתורה כל היום וכל הלילה.

(ברך משה - פרשת בהר עמוד ריח)

השבת יקר מאוד עם צו פארשלאפן

הגה"צ רבי נתן נטע אב"ד אווריטש מאריות שבחבורה מתלמידי הרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש. הותן הרה"ק בעל בת עין מ'אווריטש זלה"ה. ומסופר על רבי נטע הנ"ל, כי בשבתות לא היה עוצם עיניו בשינה. אומר היה ר' נטע כיון

שעל השבת נאמר "ושמרו בני ישראל את השבת", זאת אומרת שעל השבת יש לשמור כשומר, ושומר הישן מועל בתפקידו, א"כ אין לישן בשבת.

ר' נטע עוד הוסיף בטעמו כי קיסר צרפת הנודע נאפוליון היה ממעט בשינה ככל שיכול, באומרו שרגעי המלוכה יקרים לו מדי משיבזבזם בשינה, וכמו כן צריך כל איש ישראל להרגיש בנפשו, שאיך אפשר לישון רגעים כה יקרים משבת המלכה.

(ארץ החיים – אות שצב)

השינה משובחת עם גבול
כי לא ניתנה השבת כי אם לעסוק בתורה

שינה בשבת תענוג, ובלבד שלא ירבה בו יותר מדאי, שלא יביאנו לבטול התורה, כי לא איברו שבתות אלא לגירסא, ואיתא במדרש אמרה תורה לפני הקב"ה, רבש"ע, כשיכנסו ישראל לארץ זה רץ לכרמו וזה רץ לשדהו, ואני מה תהא עלי, אמר לה, יש לי זוג שאני מזווג לך ושבת שמה, שהם בטלים ממלאכתם ויכולים לעסוק בך.

(שלה"ק - שבת פרק נר מצוה אות נג)

מחמת שינה מרגיש בתענוג שבת

בשבת מצמצם הקב"ה שכינתו באכילה ושתיה ושינה, כמו שאמרו שינה בשבת תענוג וכו', כי אין האדם יודע תענוג שבת, להיות לו חשק גדול לקדושת שבת, אך מחמת שינה הוא מרגיש בתענוג שבת, ומתחיל להתאוות לקדושת שבת.

(אמרי פנחס – שער השבת אות לד)

שלא להפסיד המלוכה

שמעתי מאת הגה"ק הקדושת יו"ט אב"ד סיגוט זי"ע, להפליג מאוד בקדושת השבת לעסוק בתורה ועבודה ולמעט בשינה כל מה דאפשר, שלא להפסיד הזמן היקר והקדוש של יום השבת, ואמר דהמלך של עסטרייך הנקרא יאזף השני היה ממעט תמיד בשינה ואמר הטעם כי רוצה ליהנות ממלכותו ולהיות מלך זמן הרבה, כי בעת שהוא ישן אינו מלך, וכמו כן בשב"ק שבת מלכתא כל ישראל כמלכים המה, דשבת היא בבחינת מלך, ולכן הוא קרוי בשם שבת מלכתא, ולכך יש לחוש למעט בשינה ולנצל הזמן היקר בדברים מועילים של שבת כדי שלא להפסיד המלכות, עכדה"ק.

(ולאשר אמר - נעתק בקו' תוס' יום טוב שבספו"ס קדושת יו"ט)

מען פארשלאפט דעם תענוג

שמעתי מהחסיד ר' יהושע מרוזין שאדמו"ר מרוזין זלה"ה, ביאר המאמר שינה בשבת תענוג, ככה, 'שינה בשבת' כשישינים בשבת, מנמנים פארשלאפט מען, 'תענוג'. כי מאבדין על ידי זה את התענוג של שבת, וסיפר ע"ז מהמלך 'נפוליאן' הראשון אהרי שהכתירו אותו למלך, עברו עליו ג' ימים בלא שינה, נכנסו הרופאים לאמו והראו לה על הסכנה שבדבר, ונכנסה אמו אליו וגזרה עליו שיפסיק מנהגו זה, אז אמר לה אני מוכרח לציית לך, אך איננו מבין איך הולכים לישון, ובעת השינה לחסר עצמו מתענוג כזה של מלכות, ע"כ. והנמשל מובן.

(אבן ישראל - עמוד כא)

הרה"ק ר' מאיר שלום מקאלשין זצ"ל [נכד היהודי הק' מפרשיסחא זצ"ל] פירש דברי חז"ל שינה בשבת תענוג, שבשבת קודש יכול האדם לנוח ולהחליף כח במקום השינה מעצם היותו מתענג בקדושת השבת.

(זכותא דאברהם – נחלי אמונה ח"ב עמ' לו)

הרה"ק האהבת ישראל מווזניץ זצ"ל בצעירותו כמעט שלא ישן במטה, אלא עשה לילות כימים והגה בתורה. כשישאל המשמש פעם ממנו מדוע אינו שוכב לישון קצת בשבת קודש, הלא שינה בשבת תענוג, השיב: ומהו הדין אם יש לי תענוג יותר גדול מלימוד התורה, וכי איזה תענוג גדול יותר.

(קדושת ישראל - ח"ב עמוד כו)

שבת בשבתו

ענייני שבת קודש בפרשת השבוע

בשבת יש עליות עולמות
ומשה רבינו ע"ה מחזיר הכתרים לישראל

נחנו נעבור חלוצים לפני ד', רצה לומר על ידי שמירת שבת אנו עוברים, האי עובר לשון דאקדומי הוא, שאנו מקדימין לפניו, חלוצים הוא מזיינים, כי אנו נדבקים בעולמות עליונים, על ידי שמירת שבת, שאז יש עליות עולמות, ואנו מקבלים העידים מהר חורב אשר ניטל מאתנו, וכולם נטלן משה, **"אבל הוא מחזירין העדים זה לכנסת ישראל ביום שבת"** למי שהוא מניצוץ משה רבינו ע"ה הוא מחזיר הכתרים הנזכר לעיל, כמו שידוע מכונת ישמח משה (תפילת יום שב"ק) והם הכלי זיין שלנו, וזה חלוצים נעבור לפני ה'.

דברי אמת

נישוק המזוזה

לא יאמר שדי ישמרני

כתב בשל"ה כשמנשק מזוזה לא יאמר ה' ישמור וכו' כמו שאין אומרים שומר עמו כמו בחול, רק יאמר זכור את יום

השבת, עד כאן. ולטעם מגן אברהם וט"ז ראוי לאומרו גם דמי למה שאומרים ושמור צאתינו וכו'.

(אליהו רבה - סימן רסז אות ח)

לפי שכל הדינים אתכפיין

קדושת השבת בעצמו הוא מגן ומחסה על כל ישראל, בעד כל שליטת היצה"ר, ונתעורר בו עלמא דחירות על כל ישראל, בחינת חירות ממלאך המוות ומיצה"ר, ולכן אין צריכים בו להעצה זו של תפלת 'שד' ישמרני', כי כל הדינים אתכפיין ונתבטל שליטתם.

(מגן אברהם, טריסק – פ' משפטים בד"ה וכל זה)

והיה מנשק את המזוזה ג"פ, ואמר פסוק זכור את יום השבת לקדשו.

(זמירות תפארת צבי, ספינקא - סדר ליל שב"ק אות קיח)

מעלת התפילה של ההורים בליל שבת כדי לזכות לבנים צדיקים

מסופר על רבי יוסי בן פזי, שהזדמן פעם לכפר קרדו, שהיו שם אנשים שמחים בחלקם, וראה בליל שבת קודש, שהמארח שלו עומד בצד אחד וזוגתו בצד השני, ומרבים בתפילה כדי שיזכו לבן צדיק ירא שמים מקיים מצוות, ולא זז מהתורה ימין ושמאל, ואמר להם יהי רצון שתזכו לכך כי ראה שמכוונים לשם שמים.

וכשחזר רבי יוסי לשם לאחר כמה שנים, ראה את אותו הבן שנולד להם שהוא כעת בן שבע שנים, ולא רצה לדבר עם רבי יוסי, ואמר לו אביו תבוא אליו שהוא גברא רבה, וענה אותו ילד שחושש מלבוא אליו כי אולי אין נשמתו קדושה, וכשתמה אביו, ענה לו והתקרב אליו, שרואה שנשמתו באמת קדושה, אבל מזמן קרוב ולא מזמן רב, והודה לו רבי יוסי על כך, כי היה עדיין רווק אבל עמל ויגע בתורה עד שזכה לנשמה קדושה, ומכאן מעלת התפילה של ההורים בליל שבת קודש, כדי לזכות לבנים צדיקים.

(עפ"י הזוהר חדש – דף יא.)

❧ טהורים יירשוה ויקדשוה / מעשי צדיקים ❧

"שבת שמא דקודשא בריך הוא" כל הלילה

הרה"ק רבי דוד מדינוב היה פעם על שב"ק בצאנז ובליל שבת אחר השולחן, כשהחסידים הלכו לביתם נשאר שם בבית מרן, כי רצה לראות האיך מרן מכין עצמו לישון, בעמדו אצל הדלת שמע כי מרן מזמר לעצמו 'שבת קודש שמא דקודשא בריך הוא' עם הניגון של הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאלוב זי"ע גלות גלות, וכך שר כל הלילה בדביקות, וכשנסע רבי דוד לביתו אמר 'איינער וואס שפירט נאך א טעם און פלייש אדער און פלוימען, האט נישט וואס צו זיכן און צאנז'.

(זכרינו לחיים - עמוד שפד)

אינו רוצה לישן המלוכה שלו רק בכדי לומר 'נשמת' כראוי

הרה"ק מצאנז היה רגיל לומר בליל שבת קודש שיחה נאה, שבאשכנז היה מלך וחכם גדול וקראו להמלך "הירשלי גנב" והמלך הזה דרכו היה לישן מעט, ושאלו אותו מדוע שינתו כל כך מועט, והשיב בזה"ל 'איך וויל נישט פארשלאפען די מלוכה'. כי בשעה שהנני ישן אינני מלך. כן הנמשל, שבת קודש איז א שאד די שלאפען, מען פארשלאפט דעם שב"ק. אך כאשר הי' הזמן מאוחר, אמר הרה"ק ז"ל: 'עיניך לנכח יביטו' (משלי ד, כה) 'נכח' היא ר"ת נ'שמת כ'ל ח'י, על כן אנו מוכרחים לישון, כדי שנוכל לומר נשמת כל חי.

(דרכי חיים - אות ס / חמדה גנוזה, צאנז - הלכות ומנהגי קודש אות ל)

השומר שבת

וסיפר כ"ק מרן רבינו הברך משה זי"ע ששמע מהגה"צ מקראסנא זי"ע לספר שפעם אחת כאשר הי' הקדושת יו"ט זצ"ל משובתי שבת בעיר קראסנא יצ"ו ולא הי' כ"כ מקום ללון שם והוצרכו כמה אנשים לישן על פני השדה וכאשר חששו שהגשם ירד על הארץ עמד אז הקדושת יו"ט זצ"ל ועיניו צפיות למעלה השמימה בבחינת שומר עד שהאיר השחר ועמדו אז כלם להתפלל.

(רשימות ושמועות)

פנימי תש"ה בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

המשך השיחה אצל ביקור הגאון הגדול רבי מיכל זילבער שליט"א

ראש ישיבת זוויעהל בעיה"ק ירושלים ת"ו

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

יום ד' פרשת חיי שרה תשפ"ג לפ"ק

הגר"מ: אין פרק שירה שטייט, תמר אומר צדיק כתמר יפרח, דאם איז טייטלבוים... אין תשובות חתם סופר, תשובה קצ"ח, שרייבט ער אזוי צום ישמח משה.[1]

רבינו: דער ישמח משה האט זיך א נאמען געגעבן טייטלבוים, ווען דעם פסוק 'צדיק כתמר יפרח', זיין ברודער האט געהייסן שיק.[2]

הגר"מ: יא, כ'האב זיי דערציילט נעכטן... כ'בין געווען זייער נאנט מיט ר' יוסף נפתלי שטערן (מעיה"ק ירושת"ו מסדר ומו"ל ספרי חת"ס עה"ת ודרשות חת"ס), האט ער מיר געזאגט, ר' מיכל איר זאלט געדענקען, דער חתם סופר אין די חידושים דארף מען אויך מדייק זיין, אבער נישט אלעמאל יעדן אות, אין די תשובות דארף מען מדייק זיין יעדן אות. ער האט מיר געווייזן א דוגמא, כ'וועל באלד דערציילן.

אין תשובה קצ"ח שרייבט ער 'לידיד נפשי וידיד ה' צדיק כתמר יפרח', אזוי האט ער געשריבן אויפן ישמח משה, אן ווען ער האט געזאגט צדיק כתמר יפרח, טייטלבוים, איז דאס איז עס, דער חתם סופר האט געקענט אוועק שטעלן א זאך אויפן פלאץ.

ער (ר' יוסף נפתלי הנ"ל) האט מיר געזאגט אזוי, כ'האב אמאל מעיין געווען, דער חתם סופר שרייבט א תשובה צום מהר"ין חיות,[3] 'בענין הפלא כבר כתבתי', אזן ער גייט אריין אין א אנדערן ענין,[4] זאגט ער האב איך געטראכט איך מוז

---

1 בתשובה מאהבה ששלח מרן החתם סופר למרן הישמח משה ביום י"ב אלול תקע"ח, הובא בשו"ת חתם סופר (חלק או"ח סי' קצ"ח) כותב לו בזה"ל: "צדיק כתמר יפרח כשושנה, בעוד כפתו רעננה, תחל שנה בברכת קדם מעונה, ולא תשכון עליו ענה, ה"ה הרב הגאון המפורסם כערוגת הבושם, גן הדסים, נ"י ע"ה פ"ה (נר ישראל, עמוד הימיני, פאר הדור) כקש"ת מהו' משה תמר (רמז על שם משפחתו טייטלבוים) נ"י אב"ד ור"מ דק"ק אוהלך (רומז על שם עירו אהעל) יעקב משכנותיך ישראל", עיי"ש.

ואחרי אשר מאריך החת"ס בפנימיות התורה [שהיא התשובה היחידה אשר החת"ס כותב בסתרי תורה, שהיה מן הצנועין מאוד בחכמה זו כידוע], כותב הלאה: "ועתה באתי היות כי מכותלי כתבו אשר הגיעוני מאנשי ק"ק פאטאק נראה כאילו נאמרו דלטורים לפר"מ כאלו לבי ח"ו חלוק ממנו... אלו דברים שדיברתי מעולם, אבל ח"ו לא יצא עתק מפי על גברא רבא דכוותיה שכיו"ב, ואם ח"ו ראה פר"מ שגם במה שכתבתי לעיל דרך עוצב בי, ינחני בדרך אמת, ועל פני יוכיחני, יהלמני צדיק חסד, אנא אשא ואני אסבול, ואקוה שיתפייס ויעלה וכרוני לטובה בתפלתו זכה ימלט אי נקי... הארכתי בזה לומר שלא יחשדני כי ח"ו יש בלבי הרהור ח"ו על העוסקים בזה לשמה וכו', אראה מה בדעת פר"מ וישיבני דבר ה' לשד השמן וכצפיחית בדבש", עכל"ק.

מתוך המכתב מתגלה הערכת רבן של ישראל החתם סופר אל מרן הישמח משה, אשר כמעט לא מצינו דוגמתה בהמון תשובותיו.

2 בשו"ת השיב משה (סי' פ"א הראשון) נדפס לשון השאלה ששאלו אחיו, וז"ל בסוף התשובה: "ובזה אצא ואומר שלום ואחוה קידה מול הדרת כבוד אחי נ"י, יצחק בהרבני מו"ה צבי הירש שיף מזבראיב".

3 הגאון רבי צבי הירש חיות זצ"ל נולד בבראדי ביום כ"ח מרחשון שנת תקס"ו ונתקבל כרב בעיר זאלקאווא, וחיבר כמה ספרים, ונפטר בשנת תרט"ז, ומנו"כ בלעמבערג.

4 הנה בשו"ת חתם סופר יש ארבע תשובות להגאון המהר"צ חיות ז"ל, דהיינו בחיו"ד סי' ו', בחאו"ח בסי' נ"ד משנת תקצ"ג, בסי' ע"ט משנת

וויסן וואס איז דאס 'בענין הפלא', האט ער נאכגעזוכט, – ער איז דאך געווען א חוקר – איז אים אויסגעקומען אז דער מהר"ץ חיות האט געוואלט ווערן רב אין זאלקאווע, זאלקאווע איז נעבן פרעשבורג, ס'איז נישט ווייט, האט ער אים געגעבן א הסכמה, יא כ'האב שוין געשריבן.
דער חתם סופר האט אים געוואלט האלטן נענטער צו זיך ער זאל נישט טוהן וואס מ'דארף נישט...[5]

---

5 תקצ"ו, וסי' ק"מ משנת תקצ"ג, והחת"ס כותב לו תוארים מופלגים, אף שהחת"ס היה מבוגר ממנו בהרבה שנים דהיינו כגון בשנת תקצ"ב החת"ס היה קרוב לשבעים שנה, והמהר"צ חיות היה כבן עשרים ושבע.

כ"כ הגאון רבי עקיבא יוסף שלעזינגער זצ"ל בספרו לב העברי שהגאון החת"ס גילה שהוא מכבדו, כי הוא מתירא שלא יתחבר עם אח"ר [ה"ה ראש המשכילים הידוע אהרן חורינער שר"י], וכן מביא בשם המהר"ם א"ש באריכות שם, ויש הרבה פקפוקים בדבר, ואכמ"ל.

וידוע שהתידדו עמו הרבה רבנים גדולים בתורה שנטו רח"ל לצד המשכילים וכדו' כהרב שי"ר מפראג (חתנו של בעל הקצוה"ח) ור' בער אפענהיימער מפרעשבורג (אשר עליו אמר החת"ס המליצה מי 'באר' לא נשתה) ויעקב רייפמאן משעבערשין ועוד, וכן היה בידידות גדולה עם הרצ"ה קאלישער ז"ל ויש הרבה חילופי מכתבים ביניהם.

ויש לציין שמרן החת"ס העיר לו הרבה פעמים נגד הלכות וקולות שפסק, וכל שיטת ויסוד תורת מרן החת"ס הידועה ש'חדש אסור מן התורה', ולא להקל מחמת 'הוראת שעה' היא נובעת ממכתביו אל המהר"צ חיות, וכן כתב לו דברים חריפים נגד חיבורו 'תורת נביאים', כדמובא תשובה אליו בתשו' חת"ס (סי' ר"ח), ובעיקר בחיו"ד (סי' של"ח) אך שם לא נכתב שמו של המהר"צ חיות, ומרן החת"ס כתב לו בלשון של ידידות אך לשונות חריפים מאוד.

ויש לציין שבכל פעם כתב לו מרן החת"ס בכל לשון של כבוד ובלשון ידידות וקירבה, וכגון על שאלה בענין הלנת מתים שהמהר"צ חיות הקיל בדבר, כתב לו שיש להלחם עם המתחדשים ולא לחפש קולות וליתן להם לפרוץ חומת היהדות, ונעתיק לשון קדשו של מרן החת"ס ז"ל: – שיל"ת, פרעשבורג עש"ק י"ב אדר שני תקצ"ז לפ"ק שלום וכל טוב לידיד נפשי הרב הגאון הגדול המפורסם המופלג כש"ת מהר"ר צבי הירש חיות נ"י אב"ד ור"מ דק"ק זאלקוי יצ"ו. – יקרתו הגיעני עם הכנסת שבת טרם אשים עיני על נעימת אריכת דבריו אשיב מיד להוציא מלבו הטוהר על מה שכתבתי במכתבי הקודם 'החדש אסור מן התורה', הנה לא כתבתי 'ערלה וכלאים ופגול' לא ירצה, כי אם 'החדש', כי מזקנים אתבונן שראוי להיות ממקיימי התורה, ונזהרו מלפתוח פתח ולחפש קולות לפריצי עמנו אשר אותם הם מבקשים, ואם ימצאו סדק כמחט של סדקית יפרצו פרץ על פני פרץ, יראה רומכ"ת בתשובות מיימוני בהלכ' ד' בהלכות שמחות על דבר קל לישא אשה בתוך שלשה רגלים שמתה אשתו, כתב וז"ל תן לבך לדברים, פן יצא פרצות גדרים ואיש הישר בעיניו יעשה, כי יתלו הדבר בגדולים ויפרצו בו שועלים.

אני כתבתי הלנת מתים יש בו עשה ולא תעשה, כי על כל פנים הרמב"ן כתב כן, ואין נפקותא לדינא בזמן הזה, וטוב להעלות האיסור, ומר נ"י נתלה בדעה החויה של חות יאיר שכ' שכל עיקרו אינו רק מדרבנן, ואין מגלין הדבר, כי בעוה"ר רבו אלה בזמנינו עד שיאמרו אין אנו חוששין לדברי רבנן, ה' לא צוה...

היינו החדש אסור מן התורה בכל מקום ובכל זמן ובזמן הזה יותר ויותר, והרוצה להתנאות לפני השי"ת ועם עדת בני ישראל הכשרים העומדים על משמרתם משמרת הקודש באמונה, וכאשר אני מונה את רו"מ בתוכן, אשר מגמתו לגדור גדר ולעמוד בפרץ יתחדש כנשר נעוריו, ורע לא יבוא במגוריו, וה' ירום כסאו והוד קרן תפארתו, ויהא רעוא שאהיה שליח לדבר כי הנני לטובתו בכל עת ועונה יקראני ואענהו. – מוקיר ואוהב נפשו משה הקטן סופר מפראנקפורט דמיין, עכ"ל.

*

ולתועלת הקוראים נעתיק מעשה פלא המובא בס' גדולת יהושע – נאסויד וכן מפורסם בהס' יחיד בדורו (ה"ב) על הרה"ק השר שלום מבעלוא זי"ע, אשר כידוע העיר בעלוא נמצאה במחוז העיר זאלקאווא, ובשהמהר"צ חיות נתמנה לרב העיר, תבע מכל רבני המחוז שיבואו אליו בכדי שיתה על קנקנם לראות האם הם ראויים לכהן כרבנים, והמהר"ש מבעלוא לא רצה מקודם לנסוע אליו, כי החסידים לא הכירו ברבנות המהר"צ חיות, כי המשכילים תמכו מאוד בהרבנות הנ"ל.

משראו מקורבי רצ"ה חיות כי כלתה אליו הרעה ומרן המהר"ש אינו מתכוון להכניע עצמו בפניו, הזדרזו ועירבו את המושל היושב בלעמבערג, בספרם לו שרב העיר בעלוא אינו מוכן להכיר בסמכותו של רב המחוז.

אז הזמן מרן ללעמבערג, להתייצב לפני המושל ביחד עם הרב מזאקלאווא. בבואו, שאל המושל את מרן, מדוע מסרב הוא לשתף פעולה עם רצ"ה חיות, השיב לו מרן, כי ידוע לו שרבה של זאלקאווא אינו מדקדק במצוות, והא ראיה שאף אינו לובש טלית קטן בשיעור הרצוי אליבא דהלכתא. המושל, שכמובן לא ידע להכריע בגדולה של טלית קטן, שאל את רצ"ה חיות מדוע אינו לובש טלית קטן בשיעור גדול כדוגמת הרב מבעלוא. השיב רצ"ה חיות, כי הדין עמו וכי אין צורך בטלית קטן שתהא כה גדולה כדרך שלובש מרן, ולהצדיק עצמו אמר כי גם רבה של לעמבערג, הגאון רבי יעקב משולם אורנשטיין זצ"ל, אינו לובש טלית קטן כה גדולה. נבוך המושל ולא ידע את שלפניו, וכדי להכריע בדבר ציווה לזמן אליו בבהילות את הרב של לעמבערג.

יצאו שלוחי השר והביאו לטרקלינו את ה'ישועות יעקב', ובבואו ציוה עליו המושל להפשיל שולי אדרתו ולגלות את ציציותיו, ונמצא שם רבה של לעמבערג לובש טלית קטן ששיעורה גדול מאד, כיון שראה רצ"ה חיות שניטלה ממנו אסמכתא שביקש ליטול מהנהגתו של ה'ישועות יעקב', נבוך והסיר את תביעתו ממרן.

לאחר שיצאו מן השר, הביע רצ"ה חיות את פליאתו באזני הישועות יעקב, מדוע לבש טלית קטן בשיעור גדול, והלא ידעו מכבר שאינו מדקדק שתהיה טליתו ארוכה כל כך. השיב לו ה'ישועות יעקב': אמינא לך גופא דעובדא היכי הוה: "אכן, בדרך כלל רגיל אני ללבוש טלית קטן בשיעור מצומצם מזה, אלא שהבוקר לא מצאתי את הטלית קטן שלי, וכנראה שאנשי ביתי לקחוה לכביסה. בלית ברירה, הוצאתי מאוצרותי את הטלית קטן הזה, שבא לי בירושה בזקני הגה"ק ה'חכם צבי' זי"ע, והוא היה לובש טלית קטן גדולה זו". – והוסיף להזהירו: "אל יהי לך

רבינו: יא, אמת, מי לנו גדול, אין די ווערטער פונעם הייליגן חת"ס דארף מען טאקע מדייק זיין.

והמשיך רבינו בנידון הנ"ל: די גמרא אין מסכת שבת דף כ"ד, זאגט רבא, פון וואו לערן איך ארויס אז אין שורפין קדשים ביו"ט, און מילה שלא בזמנה, ווייל איך האב א פסוק 'הוא לבדו יעשה לכם' [הוא ולא מכשירין, לבדו ולא מילה שלא בזמנה]. רב אשי זאגט [שבתון עשה והוה ליה יו"ט עשה ולא תעשה] אין עשה דהה לא תעשה ועשה.

מוטשעט זיך תום', רבא האלט דאך אויך אז יו"ט איז א לא תעשה ועשה, אין ביצה (ה:) דארט ביי אפר כירה, איז פארוואס זאגט דאס נישט רבא?

אבער אז מ'וועט זאגן אז נשים וועלן זיין פטור פון די עשה פון שביתה יו"ט, וועלן דאך נשים מעגן פארברענען, ממילא דארף רבא האבן א פסוק, אבער רב אשי האלט אז זיי זענען יא מצווה אויף די עשה פון שביתה יו"ט, דארף ער נישט קיין פסוק.

הגר"מ: דער יסוד הדברים איז א נודע ביהודה, אין צל"ח איז דאס אנגעצייכנט אין קורצן אין פסחים דף מ"ז עמוד ב'. אין נודע ביהודה איז דא א תשובה, ער ברענגט די קשיא פון דעם פני יהושע.

היינט זאגט מען עס אין א שפראך, עס איז דא א דין אין די חפצא און ס'איז דא א דין אין גברא, ווען ס'איז א דין אין גברא זענען נשים נישט מחויב, אבער אז ס'איז א דין אין די חפצא אז דער חמין זאל נישט זיין, אפשר קען א פרוי האלטן חמין, וואס איז שלעכט? זי איז דאך נישט מחויב אין תשביתו, תשביתו איז דאך א מצות עשה.[6]

רבינו: יא, דער שאגת ארי' (סי' פ"ב) טראכט שטארק אריין אין דעם.

מ'זאגט אז דאס האט צוטוהן צו תשביתו איז בקום ועשה אדער בשב ואל תעשה, דער מנחת חינוך (מצוה ט) האט א שמועס אין דעם.[7]

דער כתב סופר אין א תשובה (או"ח סי' נו) זאגט א הסבר, אז דאס וואס נשים זענען מחיוב מיט מצות עשה שהזמן גרמא ווען ס'איז בשב ואל תעשה, איז ווייל דאס קענען זיי מקיים זיין אפילו ווען זיי זענען משועבדות לבעליהם, אזוי זאגט דער כתב סופר.[8]

הגר"מ: יא, אבער עכ"פ דערפאר זאגט דער נודע ביהודה 'לא הבנתי', דו דארפסט דאך ס'זאל קיין חמץ נישט זיין, יעדער איד וועט זאגן אז ער האט נישט קיין פראבלעם מיט חמץ, מיין ווייב קען האלטן דעם חמץ, און ס'איז אלעם בסדר, עם גייט נישט אזוי...[9]

---

6 עסק עם הרב מבעלואא, שכן אדם קדוש הוא ומשמים מסייעים לו לנצח את כל מתנגדיו."

עיי' בחי' הגר"ח על הרמב"ם (ריש הל' חמץ ומצה) שדן בזה, ותולה את המחלוקת בין ר"י ורבנן אי ביעור חמץ אלא שריפה או משביתו בכל דבר, תלוי אי הוי מצוה אגברא או אחפצא, עיי"ש.

וכן הרבה אחרונים דנים בזה, ומבארים עפי"ד המנחת חינוך (מ' ל"ב) שכתב, וצריך טעם למה נשים חייבות במ"ע של שביתת בהמתו, ומתרץ לפי שיטת הריטב"א (בקידושין כ"ט) דמקשה התוס' אותו ולא אותה, וא"ת למה לי קרא, תיפוק ליה דמ"ע שהזמן גרמא. ומבאר הריטב"א הא דנשים פטורות על מ"ע שהזמן גרמא אינו אלא במצוה שבגופו, כמו ציצית ותפילין, אבל למול את הבן אינה מצוה שבגופו אלא למול את הבן, ולא הוי בכלל זה שיהא נשים פטורות, א"כ גם במ"ע של שביתת בהמתו שהמצוה אינה על גוף האדם אלא שהבהמה תנוח לא שייך לפטור נשים משום מ"ע שהזמן גרמא, כמו במילה שהמצוה היא, שהבן יהא מהול, כלומר תכלית המצוה.

והאחרונים מבארים דנשים חייבות במ"ע של תשביתו, כיון דתכלית המצוה על החפצא של החמץ כדי שיהא מבוער מן העולם, גם נשים חייבות, כמו שחייבות בשביתת בהמתו.

7 היינו חקירת המנ"ח (מצוה ט) אי תשביתו הוי בקום ועשה היינו שהחיוב שישבית את החמץ, או שהוא מצוה בשוא"ת, דהיינו שבהגיע הזמן החמץ צריך להיות מושבת, ויש הרבה נפק"מ לדינא, וע' מהם כתבו האחרונים שבזה תלוי אי נשים חייבות בתשביתו או לא, כי יש מחלוקת אי נשים חייבות במ"ע שהזמן גרמא אם הוא מצוה שהוא בשוא"ת.

ועיין בשו"ת אבני ציון (ח"ג סי' פ אות ב) שמציין לעיין בשו"ת חת"ס (או"ח סי' ק"נ) שנסתפק בזה אי נשים פטורות במ"ע שהזמ"ג שהוא בשוא"ת, ועיי' בזה בפרמ"ג (פת"כ לאו"ח ח"ב אות י'), חי' חת"ס שבת (דף כ"ד ע"ב), תורת משה (עה"ת פ' בא), שו"ת בית יצחק (יו"ד ח"א סי' פ"ה), ושו"ת פני מבין (או"ח סי' קל"ו).

8 עי' בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' נ"ו), ובשו"ת מהרי"א (אה"ע סי' קל"ו), שכתבו הטעם למ"ע שהזמ"ג שהוא בשוא"ת נשים מוזהרות, לפי"מ שכתב האבודרהם (דף ט' דפוס פראג) הטעם דנשים פטורות ממ"ע שהזמ"ג משום שהם משועבדות לבעליהן. ועי' ספר חסידים (הוצאת מקיצי נרדמים סי' תתרי"א), ומגן אבות להרשב"ץ (עמ"ס אבות פרק ב' מ"ו), וא"כ במ"ע שהזמ"ג שהוא בשוא"ת דלא שייך טעם זה נשים מוזהרות עש"ה. וכ"כ בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"א סי' צ"ד אות י"א), ושו"ת מהרש"ם (ח"א סי' י"ד), וא"כ זה דוקא למ"ד דרשינן טעמא דקרא, אבל למ"ד לא דרשינן ט"ד, א"כ אין לנו לומר טעמים בזה שפטרה התורה אשה ממ"ע שהזמ"ג, ושוב י"ל דה"ה במ"ע שהוא בשוא"ת נשים פטורות בזמ"ג, וכ"כ בחמדת ישראל (קונט' נ"מ חלק הלאוין אות א'), שו"ת מחזה אברהם (ח"א סי' קל"א), משנת אליעזר (מהדו"ת דף ל"א ע"א), ומנחת סולת (ח"ב ע"ב ע"ב), ע"ש עוד.

9 וז"ל הצל"ח (פסחים ד: בד"ה וכי נמי): ...ועל פי זה נלע"ד לתרץ מה שיש להקשות כיון שאין לנו קרא על איסור חמץ משש שעות ולמעלה אלא

רבינו: דאם איז טאקע א אינטערסאנטע פני יהושע, דער פני יהושע פרעגט אויף תוס' (בקידושין לד.), תוס' זאגט אז נשים זאלן קענען פארברענען תרומה אום יו"ט, פרעגט דער פני יהושע (שם) אין שורפין קדשים בלילה, קומט אויס דאם איז אויך א מצות עשה שהזמן גרמא, דאם זענען זיי אויך פטור.[10]

און דאם איז באמת א תשובה אין נודע ביהודה מיט רבי ישעי' פיק.[11]

הגר"מ: דאם איז אנגעצייכנט אין גליון הש"ס פון הגאון רבי יוסף שאול נאטאנזאהן, סיי אין שבת און סיי אין פסחים, דער גליון הש"ס צייכנט צו "עיין בנודע ביהודה"....

רבינו: דער נודע ביהודה האלט אז די נשים זענען טאקע פטור פון שריפת קדשים.[12] ער גייט אריין צי ס'איז מצותה בלילה, ער וויל זאגן נאר נותר, נישט פיגול, נישט טמא.

הגר"מ: דער מקור חיים רעדט וועגן דעם, דער ערשטער מקור חיים אויף הלכות פסח, ער זאגט אז ס'איז א מחלוקת צי ס'איז נקברים צי ס'איז נשרפים, מיר פסק'נען פונדעסטוועגן אין ביעור חמץ אלא שריפה.

זאגט ער, דער פשט איז פשוט, וואם מיינט נקברים? מ'האט דאם באערדיגט, שוין, מ'זעהט עם נישט, אבער אז איינער וויל דאם אויפזוכן קען ער עם אויפזוכן. חמץ וויל מען ס'זאל נישט זיין אויף דער וועלט, אז מ'קען עם אויפזוכן איז נישט גוט. אין ביעור חמץ מיינט נישט נאר אז מ'דארף פארברענען, וויל נאר אין דעם אופן איז עם נישטא אויף דער וועלט.[13]

מקרא דאך ביום הראשון תשביתו, והך קרא מצות עשה הוא וגם הוא מצות עשה שהזמן גרמא, א"כ נשים פטורות ממצות עשה זו ויהיו נשים מותרות באכילת חמץ כל היום עד הלילה, ובשלמא לר' יהודה אית ליה קרא לפני זמנו (לקמן כח:) והוא לא תעשה כמבואר שם, אבל לר' שמעון דלית ליה קרא לפני זמנו, וכתבו שם התוס' (בד"ה רבי שמעון) דמודה הוא דאסור באכילה משש ולמעלה, מדאמר אין שורפין תרומה טהורה עם הטמאה, דמשמע הא לבדה שורפין, ואי מותרת באכילה יאכלנה עד הלילה, וכתבו התוס' דנפקא ליה מתשביתו כו' יעוין שם.

ולפי מה שכתבתי אכתי קשה דא"כ נשים מותרות, ואכתי למה ישרפנה, יאכילנה לנשים כהנות, ולפי מה שכתבתי דהך קרא דאך ביום הראשון תשביתו ג"כ איתקש לאכילת חמץ, א"כ נוהג אף בנשים, דכל שחייב כרת על אכילת חמץ מצוה עליו להשבית שאור, והני נשי דאיתניהו בכרת על אכילת חמץ כמבואר לקמן (מג.) דאיתרבו מכל איתניהו נמי בהשבתת שאור, ולפי מה שיתבאר לקמן בחידושינו ה' ע"ב ד"ה ש"מ דשאור שאור הניתן לגזירה שוה קאי ג"כ על אך ביום הראשון תשביתו שאור בלאו הכי ניחא וילפינן מגזירה שוה לחייב נשים בהשבתת שאור, עכ"ל.

10 דהנה התוס' בקידושין (לד.) מקשים בשם הר"ר יוסף מאר"י שאצל אשה יבוא מצוה דשריפת קדשים וידחה לאו דיו"ט, כיון שליכא אצלה עשה דיו"ט. - והקשה הפני' דגם מ"ע דשריפת קדשים נשים פטורות דהוי מ"ע דהזמן גרמא, כיון שהמצוה ביום ולא בלילה דאין שורפין קדשים בלילה.

והפני' מתרץ שדוקא שריפת קדשים הוי ביום ולא בלילה, וכוונת תוס' לשריפת תרומה טמאה שמצוה לשורפה בין ביום ובין בלילה, ולפ"ז סוברים התוס' ששריפת תרומה הוי מ"ע מה"ת, ופליגי על רש"י שבת שסובר שהוי מצוה מדרבנן, ע"ש.

11 דהנה העלה בפני' קידושין (שם ד"ה מעקה) דבשמן של תרומה שנטמאת לא שיך לומר אין שורפין בלילה, דנהי דמסקינן התם כשם שמצוה לשרוף קדשים כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת, מ"מ הא מסקינן דאמרה תורה בשעת ביעורה תיהני מינה והיינו להדלקה, א"כ עיקר מצותה בלילה, דלא כהירושלמי דס"ל דגם שמן שריפה שנטמאת דוקא למ"ד דנותר שלא בזמנו שורפין בלילה מדליקין בלילה, ומסיק דש"ס דילן לא אתיא כהירושלמי בזה,

וכ"כ בשו"ת נובי"ת (האו"ח סי' צ"ו) עיי"ש שמתפלא על הגאון ר' ישעי' פיק ז"ל שרצה לומר בפשיטות שאין שורפין קדשים בלילה, ועי' בשעה"מ (פי"ט מהל' פסולי המוקדשין הלכה ה), ובשו"ת שואל ומשיב (מהדורא ד' ח"א סי' מ"א), ובמנחת חינוך (מצוה קמ"ג אות א), ובשו"ת בית הלוי (ח"א סי' י"ט אי"ק ד).

ועי' בשו"ת בית יצחק (חיו"ד ח"א סי' פ"ג אי"ק ד) שכתב להוכיח דרב ס"ל דשורפין גם בלילה, ולפיכך סבר דמותר להדליק בשמן שריפה ע"ש ובבית יצחק (האו"ח סי' ק"ט).

12 וכן סבר המקנה שם בקידושין, וכן כ' הטורי אבן עמ"ס חגיגה (טו.), ע"ש.

13 דבמתני' ריש כל שעה איתא והכמים אומרים אף מפרר ווורה לרוח או מטיל ליס. ולגירסא דילן דחכ"א אף מפרר, משמע שגם לדעת חכמים מותר ועדיף לשרוף, אלא שחלקו על רבי יהודה והתירו גם אף לפרר או להטיל ליס, וכך פסק הרמב"ם והשו"ע.

והקשה ע"ז במג"א (סי' תמ"ה ס"א) שהרי שנינו במשנה בסוף תמורה (ל"ד ע"א) דכל הנקברים לא ישרפו, דגזרינן שמא יבא ליהנות מאפרן, וא"כ איך התירו לחכמים את שריפת החמץ, הרי חמץ לא ילפינן מנותר ולכך הוי בכלל הנקברים שאסור לשורפם.

ותירצו גדולי האחרונים האבני מילואים המקור חיים והרע"א עפ"י מה שכתבו התוס' בתמורה לפרש טעם וגדר ההיתר ליהנות מאפר הנשרפים, דהו"ל בעין נעשו מצותם ולכן פקע איסורם, והיינו דכיון דציותה התורה לשרפם וקיים השריפה שוב אין בו איסור עוד, ומשא"כ הנקברים שהתורה לא אמרה בם שום תקנה והאיסור בעצם רובץ עליהם תמיד בלא שום היתר.

ומעתה א"ש טפי, דהרי חמץ אע"פ שאינם בכלל הנשרפים, מ"מ יש בהם חיוב השבתה וכל שעושה בהם השבתה ואף ע"י שריפה, הרי לכו"ע קיים תשביתו ונעשה מצותם, ולכן אף שאינם בכלל הנשרפים מ"מ אפרן מותר, ולכך שפיר שרי לשורפם ואין כאן חשש תקלה וע"ע פרישה שם.

רבינו: יא, ווייל דאם איז די השבתה.

הרה"ח ר' וואלף גליק הי"ד: אויב איך מעג פרעגן, אפילו אויב נשים זענען נישט מצווה אויף 'תשביתו', אבער וואם טוט זיך מיט 'בל יראה'?

רבינו: בל יראה זענען זיי דאך זיכער מצווה. ס'איז א לא תעשה.

הרר"ו: איז וואם איז די הוה אמינא אז די פרוי זאל קענען האלטן די חמץ. זי קען עם נישט האלטן.

הגר"מ: יא יא, אלץ בל יראה טאקע נישט.

כ'וועל זאגן א ווערטל, עם שטייט דאך אז מ'זאל נישט פארקויפן קיין חמץ בעין. מיר חסידים האבן נישט קיין פראבלעם, מ'פארקויפט מאשין מצות...

אנדערע אידן עסן דאך מאשין מצות, דער כתב סופר האט מתיר געווען מאשין מצות.[14]

רבינו: רבי יוסף שאול [נאטאנזאהן ז"ל אב"ד לעמבערג] האט אויך מתיר געווען.[15]

רבי שלמה קלוגער איז געווען פון די אוסרים,[16] און דער דברי חיים אויך (בתשו' דברי חיים ח"א סי' כ"ג – כ"ד).

דער כתב סופר האט יא מתיר געווען, וועגן דעם איז אין אונגארין טאקע געווען מאשין מצות, די אשכנזי'שע אידן האט טאקע געגעסן מאשין מצות.

הגר"מ: דער כתב סופר איז געווען דער ראשון המתירים. כ'האב אמאל געהערט דא, כ'בין געווען דא אמאל פאר פסח, דער אבני נזר איז דאך גאנץ אן איידעלער איד, און דער אבני נזר וויסט ווער דער בערזשאנער רב איז, שרייבט ער (אבני נזר או"ח סימן תקל"ז) 'מה יערוץ 'הזבוב' בשריקת קולו בין הכפירים...[17]

דער בערזשאנער רב איז דאך געווען א גאון עולם, און ער זאגט אויף אים אזוי, 'שריקת הזבוב', אקעגן די 'כפירים' וואם האבן עם גע'אסר'ט.[18]

רבינו: יא, דאם איז אין א תשובה צום כנסת יחזקאל, דער ראדאמסקער רבי.[19]

דער בערזשאנער רב האט אבער מכחיש געווען דעם היתר.[20]

הגר"מ: עם איז א פלא פון א זאך, עם איז שטענדיג געווען חילוקי דעות, אבער דא איז עפעס אזוי שארף פון טאג מיט נאכט.

---

14 וז"ל הכתב סופר: "והסכמנו לאפות עליה כי הכל בזריזות ביותר מעל ידי עוזרים אדם", עיי"ש.

15 הגאון רבי יוסף שאול נאטאנזאהן ז"ל בעל שואל ומשיב הוציא לאור קונטרס בשם 'ביטול מודעה' לבטל דברי הקונטרס 'מודעה לבית ישראל' שיצא לאור ע"י הגאון ר"ש קלוגער כנ"ל לאיסורא.

16 הגאון רבי שלמה קלוגער הוציא לאור קונטרס מיוחד בשם 'מודעה לבית ישראל' ובשער הקונטרס נכתב: "כולל תשובות מגאוני ורבני הדור לאסור המצות אשר בציקם נערך ע"י מאשינע על חג הפסח, למען ידעו בית ישראל להזהר ולעמוד על נפשם, שלא יכשלו ח"ו בחשש איסור חמץ בפסח, ובחשש איסור לבטלה, וינהגו כימי עולם וכשנים קדמוניות, נדפס בפקודת הגאון אור ישראל וקדושו מופת הדור רשכבה"ג כקש"ת מוהר"ר שלמה קלוגער נר"ו מבראדי, ועל הוצאות החכמים היקרים הרבנים הגבירים דק"ק קראקא יע"א, לזכות את הרבים".

ובמכתב הגאון ר"ש קלוגער כשמתייחס לטענת המתירים שסומכים על רבני אשכנז שהתירו, כתב וז"ל: "ואין ללמוד מהם מכמה טעמים וכו', אל תשנו מנהג אבותיכם, הם יעשו מה שלבם חפץ כדרכם, ואנחנו נלך בעקבות רבותינו ומהם לא נזוז ימין ושמאל".

17 וז"ל שם: שמעתי ותרגו בטני כי נתעורר מחדש לעשות מצות על מאשין וכבר התעוררו הגה"צ האמיתים ה"ה כבוד אדמו"ר זצ"ל מגור והגה"ק זצ"ל מסאנדז והגה"ק זצ"ל מטשעכנאווי לאסור אותם בהחלט יען כי טומאתם בשוליהם ותחתיהם תעמוד הבהרת כי חמץ המה אך מה יועיל זה בהיתירו הכי גדול הוא מהרב מלעמבערג ר' יוסף שאול ז"ל שהתירם ועם כ"ז לאשר גדולים הנ"ל אשר קטנם עבה ממתניו בתורה וביר"ש אסרום בהחלט נתבטלה דעתו וידוע כמה הרעיש אדמו"ר זצ"ל מגור על מצות אלו ואמר שהמתירים ניכר ממעשיהם שחפצם לנשל מכל מצוה מעט מעט וכוונתם לעקור את הכל עתה מה יוסיף הרב מבערזאן בהתירו ומה יערוץ הזבוב בשריקות קולו בין הכפירים וכבר נתקבל במדינתנו דעת האוסרים והוא במדינתנו איסור תורה ממש.

18 יש לציין שהגאון מטשעבין דיבר פעם אודות לשונו החריף של האבני נזר הנ"ל על המהרש"ם, ונענה ואמר: 'א שיינע פליג, ער האט געקענט בבלי ירושלמי ד' חלקי שולחן ערוך און זוהר הק', א שיינע פליג!'.

19 כ"ק האדמו"ר רבי יחזקאל ראבינאוויטש מראדאמסק בנו של האדמו"ר רבי אברהם ישכר בער ז"ל מראדאמסק בעל חסד לאברהם. בנו ומ"מ של הגה"ק התפארת שלמה ז"ל. מה"ס נכסת יחזקאל עה"ת ומועדים.

20 וז"ל התשובה המובא בתשו' מהרש"ם: - ב"ה, ועש"ק קדושים ב' תר"ע ברעזאן - כב' הרב החריף מרה אליעזר צבי ציגעלמאן נ"י

...אגב הנני מן המודיעים, היות כי קודם הפסח הגיעני עלה נדפסת בשם הגה"ק מסאביטשוב זצ"ל לאסור אפיית מצות על מאשינען, ושם כתב שכתבו לו מירושלים בשמי כי אני התרתי לשם המאשינען, וחיפה דברים לנגדי... והכותב מירושלים שקר ענה בי, כי אדרבא אני השבתי לשם מאז לאסור, ועין שכתבו לי שעשו שינוים ונסתלקו החששות, ע"ז השבתי כי אחרי שלא ראיתי לא אוכל להשיב, אבל מעולם לא התרתי, ומה להם כי יזעקו אחרי, ומצוה לפרסם הדבר במדינתכם. - ידידו הק' שלו' מרדכי הכהן אבד"ק הנ"ל.

וכן בירחון עולת החודש (שנת תשל"ט) מביא עוד הכחשה מהגאון המהרש"ם זצ"ל על השמועה שיצאה בארה"ק שהוא היתר את המאשין מצות.

רבינו: א ודאי, דער דברי חיים שרייבט אז עס איז ׳חמץ גמור׳.[21]

ביי די ציצית ווען מ׳האט אהנגעהויבן מיט מאשין ציצית איז ער אויך געווען זייער קענן דעם, דארט שרייבט ער יא א טעם.[22]

ס׳שטייט דארט אין א תשובה (שו״ת דברי חיים ח״ב סי׳ א׳) אינטערסאנט, אז די מאשין איז פארברענט געווארן.[23]

ביי חמץ שרייבט ער אז ער אסר׳ט מטעם הכמוס ער שרייבט ער האט אזוי מקבל געווען פונעם שוועך פונעם ברוך טעם,[24] ער האט נישט געוואלט מ׳זאל זיך מפלפל זיין אויף דעם.[25]

הגר״מ: איך האב געהאט א חבר – ער זאל זיין אפגעשיידט, ער איז שוין נישטא – זיין טאטע איז געווען א סטראפקוב׳ער, א חסיד פון רבי אברהם סטראפקוב׳ער, ער פלעגט פארן קיין קלויזענבורג, מ׳האט אים געגעבן צו בלאזן מיטן שופר פונעם בני יששכר, זיין טאטע איז געווען א חסידישער איד, און ער איז אויך אזוי געווען, ער האט חתונה געהאט מיט א טאכטער פון א ליטווישע משפחה.. האט ער געזאגט, דאם גאנצע לעבן וועל איך דיר נאכגעבן אלעם וואם דו ווילסט, גיב מיר נאר נאך איין זאך, ביי מיר איז שטוב זאל מאשין מצות זיין בל יראה ובל ימצא.

ער האט געהאט קינדער, האט ער געזאגט, קינדער איך זאג אייך נישט וואם צו טוהן, איר זענט תלמידי חכמים מער פון מיר, צווויי זאכן בעט איך אייך, עטץ זאלטם נישט משנה זיין אויף נוסח אשכנז, און מאשין מצות זאל זיין בל יראה ובל ימצא, ביז היינט איז אזוי. נאר איינער האט חתונה געהאט מיט חסידישע, זיי האבן אלע חתונה געהאט מיט ליטווישע, אבער מאשין מצות איז בל יראה ובל ימצא.

רבינו: דער נאסאדער רב האט דאם געפלעגט צו רופן ׳מאשין מכות׳, ער האט עס נישט געוואלט אנרופן מצות.

ער שרייבט אין די תשובות (מאור יהושע סי׳ י׳) אז דער שואל ומשיב האט חרטה געהאט סוף ימיו.[26]

וכיבדו רבינו בברכת לחיים

ובירכו רבינו: לחיים לחיים, אריכות ימים ושנים, דער אויבערשטער זאל העלפן געזונטע יארן, מיט ברכה והצלחה, מ׳זאל אהיים פארן געזונטערהייט, צאתכם ובואכם לשלום.

הגר״מ: אמן, המברך יתברך בכפל כפליים.

איך וויל זאגן א זאך, מ׳זאגט נאך פון חסידים, אין מונקאטש האט מען נישט געוואלט זאגן ׳לחיים טובים ולשלום׳ ווייל ס׳איז ראשי תיבות ׳לוט׳.[27]

---

21 וז״ל מרן הדברי חיים: ״אך די לאסור במה שכתב הגאון רמ״ז נר״ו (ה״ה הגאון רבי מרדכי זאב אשטינגער ז״ל מלעמבערג מח״ס מפרשי הים וס׳ מגן גיבורים) שראה בעיניו המאשין וכי אי אפשר לגרור היטב הנדבק בו וכו׳, אולם גם לדעתי הרבה טעמים עפ״י דין לאיסור, אך הם כמוסים אתי, כאשר כן קבלתי מפי חותני הגאון מלייפניק זצ״ל שבכמות אלה הדברים אין לגלות הטעם רק לפסוק הדין בהחלט והשומע ישמע וכו׳, ולכן בדרך החלט אני אומר לכם כי העושה מצות על כלי זה היא חמץ גמור״, עכל״ק.

22 ועי׳ בספר קימו וקבלו (בהשיות מ״י אהב אות צ״ג) שמביא בשם רביה״ק זי״ע (בשנת תש״ז) מה שאמר בתוך אחד השיחים - עוד טעם יש לומר על תמיהת העולם למה מרן הגה״ק מצאנז זי״ע לא גילה טעמו ונימוקו לאסור המאשין מצות, משא״כ גבי מאשין ציצית (ח״ב סי׳ א) גילה טעמו, והנראה כי בציצית מסיק הדברי חיים בלש״ק: ובטוח אני לראות מהרה במפלת המאשין, עי״ש. והנה מחמת שהרגיש שבכוחו לבטל כל הפאבריק לא חת לגלות טעמו, משא״כ גבי מאשין מצות לא הרגיש בכוחו לבטלו, לכן סתם הדברים ולא כתב אלא כי הטעמים כמוסים, עיי״ש.

23 וז״ל הד״ח (שם בתשובה): ״ובטוח אני לראות מהרה במפלת המאשין, וכל השואל ממני בזה אודיע שלדעתי המה פסולים״. וכשבני הגה״ק רבי משה מבארדיוב ז״ל - המסדר ומו״ל שו״ת דברי חיים, בחיי המחבר מרן הדברי חיים - הדפיסו שנית את השו״ת בחיי אביהם הגה״ק מבארדיוב ז״ל, הוסיפו שם הערה וז״ל: ״א״ה, לא עברו ימים מועטים, ונשרף כל בית המאשין בהפסד גדול, והיה לאות״.

24 עי׳ בהערה הנ״ל בלשון מרן הדבר״ח ז״ל מה שקיבל מפי חותנו הגאון מלייפניק ז״ל.

25 כ״כ מרן רבינו ז״ל בספרו הק׳ ויואל משה (מאמר א׳ סי׳ קמ״ג) וז״ל: ״וכשהתחילה השערוריה בעולם על דבר המאשין מצות, והיה פלוגתא בין החכמים מערכה מול מערכה, זה אוסר וזה מתיר, וכאו״א כתב טעמו ונימוקו, בכל פרטי העשיות של המאשין, ומרן הגה״ק מצאנז החליט לאסור מחמת טעם הכמוס וכו׳, ורבים תמהים מדוע לא גילה טעם ההלכה, והיו גדולים שחתרו להבין טעמו ונימוקו בסברות שונות, ולפענ״ד ד״ת עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, כי בחלק ב׳ (סי׳ א) בענין המאשין ציצית, כתב שאי אפשר להתיר המאשין בשום אופן כי אופני המאשין משתנים בכל יום, ואם יצא מאשינען בהיתר יעשו גם מאשינען אחרים כמתכונתם באופן שבוודאי אסור ומי יאמר להם דבר, וכו׳, ע״כ חלילה להתיר מאשין במצוה דאורייתא, עיי״ש מה שהאריך בזה, ומובן שטעם זה הוא גם במאשין מצות״, עכל״ק בויואל משה.

26 וז״ל: ...וכן שמעתי מפ״ק מרן הגה״ק צדיקו של עולם משינאווא זצוקלה״ה שצווח למאוד בק׳ לבוב בשנת תרמ״ב, והגאון בעהמח״ס שואל ומשיב זצוקלה״ה אמר קודם פטירתו לתלמידו וקרובו שהי׳ אבד״ק סערעט שיהר מאוד מלאפות על המאשין״ן כי נתחרט על מה שהתיר, ובודאי המתיר יורה כמ״ש (ר״ת תוס׳ ע״ז לא. ד״ה דהדיא), ועלינו יערה רוח הבורא וכמה וכמה אנשים נעשו בעלי מומין רח״ל.

וידוע שאין לנו בדור הזה מי שיחלוק על דברי מרן דכולהו תלמידי בעל ד״ח זצוקלה״ה וסייעתו הגאה״ק...

און אינטערסאנט, דווקא ביי די ליטווישע וועלט ביי קדיש זאגן זיי נאר 'וחיים' און טובים נעמען זיין ארוים, די חסידים זאגן יא 'וחיים טובים'.

רבינו: דער פעטער ז"ל האט אויך געזאגט נאר 'וחיים עלינו'.[28]

'חיים טובים' איז בגימטריא 'קללה'. פאר דעם האט מען נישט געזאגט 'חיים טובים'.[29]

הגר"מ: יא אוודאי, מ'האט פאר דעם געזאגט ביי חסידים 'לחיים ולברכה'.[30]

רבינו: ביי ראש חודש בענטשן האט דער פעטער ז"ל אויך נישט געזאגט 'לחיים טובים', ער האט געזאגט 'לחיים ולשלום'.[31]

הגר"מ: אבער ס'איז דאך דא אידן וואס זאגן יא אזוי, האב איך געזאגט א דבר פשוט, ס'איז דא א מחלוקת וואס דער בעל התניא קערט די וועלט, צי 'איתכפיא' איז בעסער, צי 'אתהפכא' איז בעסער.[32] ער זאגט 'איתכפיא'. א מענטש זאגט מיט 'לוט' וויל איך נישט האבן צו טוהן, זאגט מען ניין, נעם אים אריין אין קדיש, אז פון 'לוט' וועט וועלן א יתגדל ויתקדש שמיה רבה, איז דען נאך דא בעסער פון דעם?

וועז איין איד וואונטשט דעם צוויטן 'לחיים', וויל ער דען קללות, זאגט ער, נעם אריין 'לוט' אין געשעפט, ביזסטו ערלעדיגט.

איך האב געזאגט, די פריערדיגע וואכעדיגע סדרה, שטייט וועגן לוט, 'ויאהל עד סדום'. פינעף און צוואנציג יאר האט

---

27 כן מובא בס' שפתי אשר מהגה"ק מטשענגער זצ"ל (עמ' רט"ז) שע"כ אין אומרין 'לחיים טובים ולשלום' כי הוא ר"ת לו"ט, בכדי שלא יהיה שיכור כלוט, ע"ש.

28 בסידור היעב"ץ גורס בתפילת יעלה ויבוא 'והושיענו בו לחיים', ובפירושו כתב שמנין התיבות הוא ס"ט כמנין חי"ם, שהוא ס"ט עם הכולל, ועי"ש טעמו עפ"י סוד.

גם בסידור האריז"ל ובסידור רב עמרם הגוסח הוא כן, וגם בסידור הרמב"ם הגוסח הוא כנ"ל. - ועיין במטה אפרים (סי' תקפ"ב ס"ק י"ז) כתב ג"כ שאין לומר לחיים טובים רק והושיענו בו לחיים, וכן בליקוטי מהרי"ח.

וכן מובא בס' דרכי חיים ושלום שהרה"ק ממונקאטש לא אמר לחיים טובים, רק סתם והושיענו בו לחיים, אולם בשאר המקומות היה אומר 'לחיים טובים ארוכים וטובים', ולא רצה לומר סתם 'לחיים טובים' שבגימטריא קלל"ה. - אך במחזור ויטרי ובאבודרהם הגוסח הוא 'והושיענו בו לחיים טובים'.

29 הנה ידוע מה שנאמר בענין זה בשם הגאון בעל החתם סופר זצ"ל שהקפיד בשתיית לחיים זה לזה לאמר להמסובים לחיים והם השיבו לו 'לחיים ולברכה', והי' מקפיד שלא יאמרו 'לחיים טובים' כי זה בגימטריא קללה ר"ל, רק לחיים ולברכה, כ"כ בס' מנהגי חתם סופר (פ"ו ס"ה), טעמי המנהגים (ליקוטים אות י"ג בהגהה ועוד).

וכן מובא בספר דרכי חיים ושלום שהרה"ק בעל מנחת אלעזר זצ"ל ממונקאטש לא אמר לחיים טובים ואמר לחיים ולברכה.

אמנם יש לציין מה שמובא משמיה דהרה"ק מלובלין זצ"ל בספר נפלאות הרבי (סימן קמ"ב): אמר מרן הרה"ק החוזה מלובלין ז"ל כששותה אחד לחבירו ואומר לחיים שאין להשיב טובים לבד, כי לחיים טובים לבד גימטריא קללה, רק ישיב 'לחיים טובים ולשלום'.

וכלשון ונוסח הלזה כבר מובא מדברי רש"י ז"ל בספרו ליקוטי הפרדס (ענין ברכות) וזה לשונו: כפי המועתק בטעמי המנהגים (ליקוטים אות י"ד) המסובים עונים לו לחיים טובים ולשלום.

30 אצל חסידי ליבאוויטש מקובל שכן היה מברך הבעל התניא זצ"ל והמגיד הק' ממעזריטש זצ"ל, וכן האדמו"רים אחריו, וידוע בין החסידים טעם על נוסח זה בשם א' מגדולי החסידים, ואשר הצמח צדק קלסי"ה להיות כי נכנס יין יצא סוד, ובעבודה הו"ע התגלות המדות, לכן זקוקים לברכה 'לחיים ולברכה' אותיות לב - רכה.

ויש לציין שיצא לאור ספר 'ברכה לחיים' ע"י החסיד רבי ליפא ברוין הי"ד מגרוסווארדיין (ונדפס אח"כ בירושלים), שבו הוא מלקט גודל ענין אמירת לחיים בשתיית יין, וכל המנהגים והרמזים בזה.

31 אגב, מתאמרא משמי' דהרה"ק רבי מנחם נחום משטעפנישט זי"ע שאמר טעם על מנהג העולם שבשתיית לחיים הם אומרים 'לחיים ולשלום', שפירושו 'א גאנצער לחיים', וביאורו שיש פעמים שנגזר על האדם שימות ח"ו והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו מהפך לו דינו ממיתה לדלות ועניות, ועני חשוב כמת, וזהו פירוש הפיוט 'החותך חיים לכל חי', שחיים עולה במספרו ס"ח, ודל עולה ל"ד שהוא חצי במספר ס"ח, וזהו חותך חיים לחצאין ונשאר דל, לכן אנו מבקשים שיהא לחיים ולשלום חיים שלמים, שלא נחתכו לחצאין, אלא חיים עם פרנסה ברווח.

אגב, הרה"ק רבי נחום מבורשטין זצ"ל מביא נוסח אחר בספר אמרי רצון (פרשת ויחי עמוד קפ"ט) בשם הרה"ק מסטרעטין זצ"ל וזה לשונו: - דודי הרב הצדיק הקדוש מו"ה אברהם זללה"ה מסטרעטין היה דרכו בקודש להשיב 'לחיים ולברכה והצלחה' בשלחנו בשבת קודש כשנתנו לו לחיים, ואמר על זה, כי הצלחה הוא לשון מבקע, כפירוש התרגום (בראשית כב ג) ויבקע וצלח, ומלשון וצלחו הירדן (שמואל ב יח יט), כי לפעמים חלילה נסתם מאדם צינור הברכה וחיים, צריך לבקש הצלחה, לצלוח ולפתוח הצינור שלא יהיה נסתם להמשיך ברכה וחיים.

32 הוא מאמר התניא בליקוטי אמרים (פרק כ"ז) שיש שני בחינות בחינת איתכפיא ובחינת אתהפכא, והחילוק שביניהם הוא כך בחינת איתכפיא הוא רק הכנעה לפי שעה, ופעמים הוא כך ופעמים כך כמו שאנו רואים בני אדם שבא להם בהירות בעת עסקם בתורה ובעבודה, ואחר כך כשהולך על השוק מתגבר עליו עוד היצר, ועושה עמו מלחמה, אבל לשון איתהפכא הוא לשון ביטול לגמרי, היינו שנהפך כח הרע לגמרי מכמות שהיה, ומן הרע נעשה טוב, ואין לו עוד שום מלחמה, ונעשה שלום בינו ובין היצר, הוא כח עשו, ועשו בגימטריא שלום, היינו שנהפך כח הרע לגמרי לטוב.

לוט געוואוינט אין סדום, קיינער האט אים נישט געטשעפעט, ויהי היום, וועגן א ריבה אחת האט מען איבערגעדרייט סדום, און די אנשי סדום ווילן אים ארויסווארפן פון דארט.

האב איך נישט פארשטאנען, געוואלד און געשריגן, פינעף און צוואנציג יאר לעבט מען אינאיינעם, וואם איז יעצט, נעם לוט מיט די ווייב מיט די טעכטער און טוה מיט זיי וואם דו ווילסט און שלום על ישראל.

נאר פשוט, ס'שטייט 'ויסע לוט מקדם', זאגט ער, פשוטו של מקרא, הערטם זיך איין, אפילו אברהם אבינו"ם גבאי פארשטייט אז מיר זענען געריבן.

רבינו: האבן זיי אים מקבל פנים געווען בסבר פנים יפות. הסיע עצמו מקדמונו של עולם, אי אפשי לא באברהם ולא באלקיו זאגט דער מדרש.

הגר"מ: זיי האבן געזאגט, אה, ער האט אנגעהויבן צו פארשטיין וואם מ'רעדט, אונזער שפראך....

רבינו: נו אודאי, דעמאלטם באלאנגט ער אין סדום...

הגר"מ: אבער דא 'האחד בא לגור וישפט שפוט', ער קומט ברענגען דא נייע שלעכטע מנהגים... דאם שוין נישט...

דער יצר הרע טוהט די זעלבע זאך, ער זאגט, אה ער איז א וואויליער יונגל, ער איז גאר א גוטער בחור, ער וויל עפעם ער זאל זינדיגן נעמט ער אים מיט גרויס כבוד, און דער בחור מיינט נעבעך אז מ'נעמט אים מיט גרויס כבוד, ער ווייל אים פארברענען דאם לעבן.

רבינו: יא, אזוי גייט דער עצת היצר.

הגר"מ: כ'האב געריידט דא פאר די בחורים, האב איך זיי געזאגט, נישט קיין סאך אידן געדענקען די הייליגע צורה פונעם קדושת יואל (מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל), פשוט די צורה. האב איך זיי פארציילט, כד הוינא טליא פלעג איך דאך קומען צו רבי יואל אשכנזי (מהסידי סלאנים בטבריא וש"ב של מרח רביה"ק זי"ע).

כ'מיין כ'האב שוין פארציילט דעם רבי'ן, איך געדענק נאך וועג דער סאטמארער רב ז"ל איז געקומען קיין טבריא – איך בין דאך פון טבריא – און ער איז איינגעשטאנען ביי רבי יואל אשכנזי ז"ל (הרה"צ ר' יואל אשכנזי הי' בן להרה"צ ר' ברוך אשכנזי ז"ל, ובעודו ילד נסע עם אביו לקבוע דירתו בארי"ו), און כ'געדענק אויך שפעטער וועג ער איז געקומען אין שנת תשי"ט, די אלע מאל וואם ער איז געווען אין ארץ ישראל.

רבי יואל האט מיר דערציילט א מורא'דיגע זאך, וועג ער איז ארויף געפארן קיין ארץ ישראל מיט זיין פאטער, זענען זיי זיך געגאנגען געזעגענען ביים קדושת יום טוב, האט דער קדושת יום טוב אים געזאגט 'דו יואל'יש פארסט קיין ארץ ישראל, און מיין זוהן יואל'יש – וואם הייסט נאכ'ן זעלבן זיידן (הגה"ק רבי יואל אשכנזי ז"ל אבד"ק זלאטשוב, חותן מרן הקדושת יו"ט ז"ל) – האט ליב ארץ ישראל'.[33]

רבינו: דער זיידע ז"ל דער קדושת יו"ט האט זיי דעמאלטם געזאגט 'וועגן דעם זאלט עטץ עסן פון איין שיסל'.

הגר"מ: יא, אזוי טאקע האט ער דערציילט.

האב איך געזאגט אויף דעם א רמז פון גמרא, די גמרא זאגט (ברכות מג.) משחא דאפרסמון מאי מברכין עלויה, אמר ליה הכי אמר רב יהודה, בורא שמן ארצינו, אמר ליה בר מיניה דרב יהודה (פי' שמרב יהודה אין ראיה) דחביבא ליה ארץ ישראל, און דאם איז דער זעלבער רב יהודה וואם זאגט (שם כד:) אז מ'טאר נישט ארויף גיין מבבל לארץ ישראל, זעהט מען אז דער זעלבער רב יהודה וואם האלט אז מ'טאר נישט ארויף גיין, האט ליב געהאט ארץ ישראל...

רבינו: די גמרא זאגט דאך אין כתובות (עה.) אזוי, אויפן פסוק (תהלים פז, ה) ולציון יאמר איש ואיש יולד בה, אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה (עי' בדברי יואל פ' תולדות עמ' תרמ"ט).[34]

---

33 וברבות הימים כאשר היה משכן קדשו של רבינו בארה"ב בא פעם אחת הרה"צ ר' יואל אשכנזי ז"ל לבקר את רבינו, וכאשר נכנס לבית רבינו אמר בהתנצלות כי היות שאין לו לרבינו טבלא על כותלי ביתו שגר שם על כן היה קשה לו למצוא את ביתו, ענה לו רבינו בדרך צחות: היה לכם לשאול איה משכנו של ה"שונא ציון" הידוע, ואזי היו כולם מראים לכבודו את מקום דירתי, ועל זה הזמיר לו הר"י אשכנזי את דברי אביו הקדושת יו"ט הנ"ל שהוא אוהב ארץ ישראל, ורבינו ז"ל אישר את העובדא.

וידועה היא אמרתו שאמר רבינו פע"א שבפרשת האזינו (שכידוע מספה"ק ששמותם של כל בני ישראל מרומזים בשירת האזינו) מרומז שמו ביחד עם א"י, בפסוק ישיב ל'צריו ו'כפר א'דמתו [בה מרומז שמו הק' של מרן רבינו ז"ל בראשי תיבות], ואדמתו היינו ארץ ישראל, וממילא מרומז שמו הקדוש יחד עם ארץ הקודש, וכמ"פ בעת שהיה רבינו עולה לתורה בפר' האזינו והקריאה בשישי מסתיימת בפסוק זה, הרנינו וגו' ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו, הזכיר רבינו ואמר: בפסוק זה מרומז שמי וא"י גם יחד, ישיב לצריו מרומז המלחמה נגד רשעי ישראל, וכפר אדמתו עמו, מרומז בזה דארץ הקדושה אינה מקפדת עלי ח"ו על עמדתי איתן נגד הפעולות נגד התוה"ק הנעשים על אדמתה.

34 הזכירו מרן רבינו בעל ברך משה בהתרגשות רב בעת שהגיע לעיה"ק ירושלים בשנת תשנ"ד במעמד הקבלת פנים בחוצות ירושלים, עפ"י יסוד דבריו של הרמב"ן ז"ל שהי' מרגלא בפומיה של מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל, ומובא בברך משה (פ' חיי שרה, עמ' ק"ו): "ובעת עמדו רגלי

הגר"מ: וועז כ'האב אים געזעהן דעם רבי'ן – א שעה צייט לפחות האב איך נישט מנוחה נאכדעם, האב איך געמיינט אז איך בין א בעל דמיון... מיין רבי דער נתיבות שלום איז געווען זייער ווייט פון א בעל דמיון, דער היינטיגער רבי, רבי שמואל (האדמו"ר מסלאנים שליט"א) האט מיר געזאגט אזוי, אז וועז דער הייליגער סאטמאר'ער רב איז געווען, בין איך אלט געווען א קינד פון זיבן יאר, האט מיין טאטע (האדמו"ר הנתיבות שלום ז"ל) מיר געזאגט, 'קום מיין קינד וועסטו זעהן א איד דאוועט כתינוק המתחטא לפני אביו... קיין שום אנדערע זאך נישט, נאר כ'וויל דו זאלסט זעהן ווי אזוי א איד דאוועט כתינוק המתחטא לפני אביו...'

דער חתם סופר, זיין תלמיד דער פלס חיים (הגאון רבי חיים סופר ז"ל בעמח"ס מחנה חיים, פלס חיים ועוד) שרייבט, 'ביום שראיתי את פני רבי מובטח שלא יעבור כל היום הרהור עבירה כלל'.

רבינו: די גמרא זאגט אזוי (עירובין יג:) רבי האט געזאגט, ראיתי את רבי מאיר מאחוריו, וועז ער וואלט געזעהן מלפניו וואלט ער געווען מער... [וז"ל הגמרא: אמר רבי האי דמחדדנא מחבראי דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה ואילו חזיתיה מקמיה הוה מחדדנא טפי דכתיב והיו עיניך רואות את מוריך].

ס'איז נישט קיין ספק, די ראיה האט א געוואלדיגן כח, לטב ולמוטב.

הגר"מ: מיין רבי האט מיר אויך געזאגט אז דער קדושת יואל איז געווען אן ארץ ישראל איד, ער איז אנטלאפן קיין אמעריקא וויל ער האט נישט געהאט קיין מנין צו דאוונענען.

רבינו: ער איז געקומען אהער קיין אמעריקא נאך געלט.

הגר"מ: יא, און ער האט איבער געדרייט אמעריקא.

רבינו: ער איז געקומען קיין אמעריקא נאך געלט און ער האט נישט מצליח געווען, ער האט נישט געמאכט קיין געלט, דערפאר איז ער פארבליבן.

הגר"מ: ר' פייוויש מענדלאוויטש האט מיר אמאל געזאגט, דער רבי האט געריסן פון אונז שטיקער, ער האט אונז געלערנט צו געבן געלט.

מ'זאגט אז רבי שלמה דער באבוב'ער רב האט געזאגט, אז ער חידוש'ט זיך אויף דעם סאטמאר'ער רב, פון וואו נעמט ער ארויס ביי א גאליציאנער א גרייצער...

ס'איז דא איינע פון רבי'ס, פון די נשיאים פון כולל שומרי החומות, קומט מען אריין צו אים, זאגט ער, ער געבט טויזענט מיט פופציג דאללער, האט מען זיך געוואונדערט, זאגט ער, טויזענט אלין אונגערישער, און פופציג אלין גאליציאנער...

רבינו: מ'האט אמאל געזאגט א וועלט, אז אין מחזור שטייט 'בקראקא אין אומרים תתננו'.....

ושאל רבינו: איר פארט שוין היינט צוריק?

הגר"מ: ניין, מארגן אי"ה.

רבינו: איך פאהר אי"ה באלד אוועק קיין מאנטריאל (לעשות את השב"ק פ' חיי שרה בקרב אנ"ש בעיר מאנטריאל יצ"ו).

הגר"מ: דער רבי פארט נישט אוועק, דער רבי גייט צו אן אנדערן ארט, נישט מ'פארט אוועק פון דאנעט, מ'פארט נישט אוועק...

ונפרד רבינו ממנו בברכה: דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל האבן גרוים הצלחה, און אהיים פארן לחיים ולשלום.

הגר"מ: אמן, דער רבי זאל אויך מצליח זיין, בויען ארץ ישראל'דיגע יונגעלייט, צו גיין קענן משיח'ן געזונטערהייט, מ'זאל זיך זעהן מתוך שמחה.

וליווהו רבינו החוצה ונפרדו לשלום ברוב ידידות

בשערי ירושלים עיה"ק תובב"א (כ"ח סיון תשנ"ד) **עניתי ואמרתי לפרש בזה מה שיסד רבי יהודה הלוי בקינות, ציון הלא תשאלי לשלום אסיריך דורשי שלומך והם יתר עדריך, כי הכוונה כלפי אחינו בני ישראל האסירים בגולה, שתדרוש ציון לשלומם וטובתם, ועל זה אמר דורשי שלומך, היינו שבני חוצה לארץ דורשים בשלומה של ציון, ומה גם כי בכל יום עומדים בתפילה ומכוונים לבם נגד ירושלים, ולא עוד אלא שבכל עת ובכל שעה מפילים תחינה ובקשה ולירושלים עירך ברחמים תשוב, ולכן הם יתר עדריך, היינו שנחשבים כמו יתר עדריך שהם אנשי ירושלים, כי מכיון שדעתם ומחשבתם על ציון, נחשב כאילו הם שם בפועל ממש, עכדה"ק.**

ומן הראוי להעתיק מה שידוע שמנהגו בקודש של מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל היה לעיין קודם תפילת שחרית בסידור תפילה ישרה אצל הפירוש על פסוקי ברוך ה' לעולם - ויברך דוד, וכפי שהיה נראה להמשמשים בקודש בשנים קדמוניות הי' נראה שהוא מעיין שם במ"ש על הפסוק ברוך ה' מציון שוכן ירושלים, וז"ל שם: "ברוך ה' מציון, פי' מאותן הצדיקים המצויינין במצוות בטלית מצוייצת ובתפילין הוא ית' ברוך ומבורך מהם, שוכן ירושלים, ומכוונים בתפילתם לארץ ישראל ולירושלים ולבית המקדש מגודל אהבת ה' מקיימים משכני אחריך נרוצה לארץ ישראל ולירושלים ולבית המקדש וקדשי קדשים ולכוון ג"כ להעלות התפילות לעולמות העליונים עד עולם האצילות הקב"ה". ובעת שהיה מעיין שם היו פניו הק' להוהטות באש קודש.

אגב יש להביא רמז נאה שאמר הגאון האדיר בעל מנחת יצחק זצוק"ל שדבר זה מרומז בגמ' (כתובות צ"ה.) עה"פ ולציון יאמר איש ואיש יולד בה, ודרשי' אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה, ור"ת של הפסוק ל'ציון י'אמר א'יש ו'איש הוא שמו הק' של רבינו המצפה לראותה, וגרמז שמו בקדושת ארץ ישראל (נדפס בספרו מנחת יצחק פר' וישב).

לעילוי נשמת

האשה החשובה

מרת **ריזל רוזא**

געלבשטיין

הי"ו

בת יבלחט"א הרה"ח ר' **שלמה יעקב** הי"ו

נלב"ע כ"ו תמוז

הונצח ע"י אביה

הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר **שלמה יעקב מערץ** הי"ו

אב"י בוויליאמסבורג יע"א

אונזער קהילה
שרייבט א ספר תורה

פארפאסט נישט דעם זעלטענעם געלעגנהייט!

וְעַתָּה כִּתְבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת

וועד כתיבת ספר תורה

שעל ידי

קהל יטב לב ד'סאטמאר בני ברק

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

הנסתב ע"י חברי קהילתינו תק' שיחיו

לזכות נשמת רבותינו הקדושים

מרן יואל בן מרן חנני' יו"ט זי"ע

קהל יטב לב ד'סאטמאר

מרן משה בן מרן חיים צבי זי"ע

'מעות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להימנות'.
זה שנמנו חבריו לדבר מצווה ולא נמנה עמהם!

(חגיגה ט:)